

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2019

Dana Šebelová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rozvíjení národní kulturní identity, tradic a hodnot ve vyučovacím předmětu
český jazyk na základní škole

Development of the national cultural identity, traditions and values in the subject
of Czech language at elementary schools

Dana Šebelová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D.

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2019

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Rozvíjení národní kulturní identity, tradic a hodnot ve vyučovacím předmětu český jazyk na základní škole“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce doc. PhDr. Martiny Šmejkalové, Ph.D. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 04. 06. 2019

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi v průběhu studia a psaní diplomové práce byli oporou a podporovali mě, zejména pak mojí rodině. Dále bych ráda poděkovala doc. PhDr. Martině Šmejkalové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady a připomínky k práci.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá proměnami v pojetí vlastenectví a národní identity v průběhu doby od poloviny 19. století do současnosti. Teoretická část vymezuje pojmy národ, národní identita a snaží se o charakteristiku české národní identity. Sleduje, jak se měnilo její pojetí v souvislosti se společenskými změnami v naší vlasti. Dále se zabývá pojmy výchova a výchova k vlastenectví a jakým způsobem byla uplatňována ve školách v jednotlivých sledovaných historických obdobích. Práce se také zaměřuje na vymezení pojmu mateřský jazyk a jeho úlohy při budování národní identity. Nabízí porovnání, jak byl budován a upevňován vztah k českému jazyku na obecné, národní a základní škole minulého i tohoto století.

Praktická část má charakter smíšeného výzkumu a skládá se ze dvou částí. První část se zabývá analýzou školních osnov, školních dokumentů a učebnic od počátku 20. století po současnost s orientací na vlasteneckou výchovu. Důraz byl kladen na učebnice pro 5. postupný ročník základní, obecné a národní školy. Výzkum ukazuje, jak se měnil přístup k vlastenecké výchově v souvislosti se společenskými a politickými změnami v naší zemi. Druhá část výzkumu zkoumá, pomocí řízeného rozhovoru, postoj učitelů k výuce vlastenecké výchovy a jakým způsobem se tato výchova na jednotlivých školách uplatňuje. Jedná se o vzorek učitelů prvního stupně základních škol ze tří různých regionů České republiky. Práci uzavírá doplňkový výzkum, který pomocí dotazníků mapuje informovanost žáků 5. ročníku základní školy v oblasti vlastenecké výchovy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Národ, národní identita, vlastenectví, výchova k vlastenectví, školní dokumenty, učebnice

ABSTRACT

This thesis examines changes and evolution in conceptual notions of nationalism and national identity from the beginning of the 19th century until present. The thesis is composed of two parts, theoretical and practical. The theoretical part delineates the concepts of nation, national identity and attempts to characterize Czech national identity. Further, it explores the notion in the context of socio-political transformations in our motherland. Moreover, this section looks at notions of education and patriotic education and the way such education was exercised in schools in particular historical periods. The study also concentrates on the concept of mother tongue and its role in building Czech national identity. Comparison of various ways the relationship towards mother tongue in various types of primary schools in this and last century is likewise offered.

The practical part consists of two research segments. The first one analyzes various curricula, school material and textbooks from the beginning of the last century until present with emphasis on patriotic education. Emphasis has been put on textbooks intended for the fifth grade of all types of primary schools. The research shows the ways attitude towards patriotic education has evolved in the context of socio-political transformations in the Czech Republic. The second research segment explores the attitudes of teachers towards patriotic education and the way such education is applied in various schools. The research sample includes teachers of the 1st – 5th grades from three different regions of the Czech Republic and the methodology employed is structured interviews. The thesis is completed by supplementary research, which uses questionnaires to map the awareness of 5th grade elementary school pupils in patriotic education.

KEYWORDS

Nation, national identity, patriotism, nationalism, patriotic education, school documents, textbooks and curricula

Obsah

I.	TEORETICKÁ ČÁST	11
1	Základní vymezení pojmů národ, národní identita a česká národní identita	11
1.1	Národ	11
1.2	Identita a národní identita	13
1.3	Česká národní identita	16
2	Výchova k vlastenectví.....	21
2.1	Vlastenectví	21
2.2	Vlastenectví a nacionalismus.....	24
2.3	Výchova k vlastenectví.....	26
2.3.1	Vymezení výchovy k vlastenectví v RVP ZV.....	28
3	Výchova k vlastenectví na školách.....	30
3.1	Historický průřez	30
4	Výchova k vlastenectví pomocí mateřského jazyka.....	34
4.1	Mateřský jazyk.....	34
4.2	Výuka češtiny jako mateřského jazyka.....	35
4.3	Český jazyk ve školách v 18. a 19. století	36
4.4	Výuka českého jazyka v období první republiky.....	40
4.4.1	Český jazyk v době nacistické okupace	41
4.4.2	Vývoj výuky českého jazyka v období socialismu.....	42
4.5	Shrnutí teoretické části.....	46
5	VÝZKUM.....	47
5.1	Pojetí výzkumu	47
5.2	Vymezení cílů výzkumu	47

5.3	Metody výzkumu	48
6	Obsahová analýza osnov, školních dokumentů a učebnic českého jazyka z hlediska výchovy k vlastenectví v rozmezí doby 1918-2019	50
6.1.1	Osnovy českého jazyka v období 1. republiky	50
6.1.2	Osnovy českého jazyka v období protektorátu Čechy a Morava	51
6.1.3	Přechodné učební osnovy v období těsně po 2. světové válce	52
6.1.4	Osnovy českého jazyka v období 50. let	53
6.1.5	Osnovy českého jazyka v období 60. let	54
6.1.6	Návrh učebních osnov základní devítileté školy z roku 1968	56
6.1.7	Osnovy českého jazyka v období 70. let	56
6.1.8	Osnovy českého jazyka v období 80. let	58
6.1.9	Osnovy českého jazyka v období po roce 1989	59
6.1.10	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání rok vydání 2005.....	61
6.2	Obsahová analýza učebnic českého jazyka a literatury z hlediska výchovy k vlastenectví	62
6.2.1	Učebnice českého jazyka v období první republiky	62
6.2.2	Učebnice českého jazyka v období Protektorátu Čechy a Morava	64
6.2.3	Učebnice českého jazyka v období těsně po 2. světové válce.....	66
6.2.4	Učebnice českého jazyka v období 50. let.....	66
6.2.5	Učebnice českého jazyka v období 60. let.....	68
6.2.6	Učebnice českého jazyka v období 70. let.....	69
6.2.7	Učebnice českého jazyka v období 80. let.....	69
6.2.8	Učebnice v současnosti.....	70
6.3	Oblast nestrukturovaného rozhovoru s učiteli vybraných škol.....	72
6.3.1	Vymezení skupiny respondentů.....	72

6.3.2	Identifikace respondentů.....	73
6.3.3	Interpretace výsledků rozhovoru jednotlivých škol.....	74
6.4	Doplňkový výzkum.....	83
6.4.1	Otázky použité v dotazníku:	83
6.4.2	Vymezení skupiny respondentů.....	84
6.4.3	Identifikace respondentů.....	84
6.4.4	Interpretace výsledků dotazníků.....	84
7	Závěr.....	92
7.1	Limity výzkumu.....	97
7.2	Diskuse.....	97
7.3	Doslov.....	98
	Seznam použitých informačních zdrojů	100
	Seznam příloh.....	107
	Příloha 1 - Nestrukturovaný rozhovor s učiteli jednotlivých škol.....	107
	Příloha 2 - Žákovské dotazníky	115

PŘEDMLUVA – MOTIVACE K VÝZKUMU

Na úvod své diplomové práce jsem zařadila básničku, která vznikla ještě v době Rakouska-Uherska, učily se ji děti v prvorepublikových školách, ale myslím si, že nás může oslovit ještě dnes. Je to báseň pro děti ze sbírky „Zvony a zvonky“ a J. V. Sládek v ní popisuje svůj vztah k rodné vlasti.

Jsem Čech, a věřte,
Čechové jsou dobrý, čacký lid.
A kdo to říká, na svůj rod
že nemám hrdý být?
Jak jiní mám svůj rodný kraj,
své matky krev a řeč.
Jak jiní umím držet pluh
i kladivo a meč.¹

V dnešní době nám připadá samozřejmé, že žijeme v krásné, svobodné zemi a málokdy si uvědomujeme, že tomu tak vždy nebylo. Možná, když se zadíváme na Pražský hrad, nebo posloucháme českou hymnu a díváme se na stoupající českou vlajku po vyhraném sportovním utkání, vzedme se v nás vlna patriotismu. Jsou to ale výjimečné situace. Já si ovšem myslím, že máme neustále důvod být na naši vlast hrdí. Můžeme být hrdí na naši minulost, na významné osobnosti, které se světově proslavily na poli vědy, umění, politiky nebo sportu, na krásu naší přírody nebo architektury, a abychom mohli být hrdí i na naši budoucnost, nesmíme zahodit to, čeho dosáhli naši předci. Je naší povinností předávat tuto hrdost dalším generacím. Je pouze na nás, v jaké zemi chceme žít, jaké hodnoty chceme uznávat a kam povedeme naše děti. Je to pouze na našem svědomí.

Proto se v této diplomové práci zabývám přístupy k vnímání národní kulturní identity, tradic a kulturních hodnot ve vyučovacím předmětu český jazyk na základní škole z diachronního a synchronního hlediska. Práce se týká převážně jazykové složky předmětu. Těžištěm práce je vlastenectví a národní identita, tradice jsou rozpracovány pouze okrajově, a to ve smyslu kulturních tradic a státních svátků.

¹ SLÁDEK, Josef Václav, Zvony a zvonky. 1. Praha: J. Otto, 1894, 158 s.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se zaměřuji na vymezení pojmů, které s rozvojem národní identity úzce souvisí, což je národ, identita a pojetí národní identity. Ve druhé a třetí kapitole se zabývám pojmem vlastenectví, zaměřuji se na historické i soudobé aspekty, které ovlivňují vlastenecké cítění a mapuji, jakým způsobem byla vlastenecká výchova uplatňována ve školách napříč historií. V poslední, čtvrté kapitole se věnuji pojmu mateřský jazyk a jeho roli, kterou má v budování vlasteneckého cítění.

Praktická část se skládá ze dvou částí. První část obsahuje obsahovou analýzu učebních osnov, školních dokumentů a učebnic v časovém rozmezí od vzniku první republiky do současnosti. Dokumenty a učebnice jsem vybírala podle období, zhruba v rozmezí deseti let, také jsem reagovala na společenské změny, kterými v daném období naše republika procházela. V poslední části diplomové práce se zaměřuji na současnost a mapuji názory a postoje učitelů základních škol v různých regionech naší republiky na vlastenectví a vlasteneckou výchovu.

Na závěr práce jsem zařadila doplňkový výzkum, který pomocí dotazníků mapuje informovanost žáků 5. ročníku základní školy v oblasti vlastenecké výchovy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní vymezení pojmů národ, národní identita a česká národní identita

1.1 Národ

Definovat národ je jeden z nejsložitějších úkolů společenských věd, už jen proto, že pojetí národa se v průběhu dějin vyvíjelo a proměňovalo. V literatuře najdeme mnoho pokusů definovat „národ“, přesto není tento pojem doposud jednoznačně vymezen.²

S pojmem „národ“ se můžeme setkat už v období pozdní římské republiky. Použil jej Marcus Tullius Cicero a označil jím tu část lidu, která byla opakem společenství svobodných římských občanů. Ve středověku pojmem „národ“ bylo označení pro skupinu lidí mluvících stejným jazykem a žijících na stejném území. V době vrcholného středověku byly za národ (*nation*) označovány komunity univerzitních studentů pocházejících ze stejné země a hovořících jedním jazykem (například na univerzitě v Praze byl rozlišován národ bavorský, český, polský a saský).³

V českých zemích se před více než 300 lety pokusil vymezit pojem „národ“ J. A. Komenský, který podal velmi vystihující definici tohoto pojmu, jež se od dnešních převažujících vymezení nijak výrazně neliší. „*Co jest národ? Národ jest množství lidí zrozených z téhož kmene, bydlících na témže místě ve světě (jakoby ve společném domě, který nazývají vlasti), užívajících téhož zvláštního jazyka a spojených týmiž svazky společné lásky, svornosti a snahy o dobro obecné.*“⁴

Ve Slovníku vybraných pojmů k občanství je pojem „národ“ definován takto: „*Národ je velká skupina lidí, kteří jsou si více či méně jasně vědomi své příslušnosti k této skupině a hlásí se k ní. Jedná se o vyjádření skutečnosti, že podmínkou existence jakéhokoli národa je ochota jeho příslušníků identifikovat se s tímto národem.*“⁵

2 PROFLANT, M. Slovník vybraných pojmů k občanství. Praha: SPHV, o. s., 2008. 224 s. ISBN 978-80-90418 6-9. s. 93-95

3 MALINA J a BUDIL I. Encyklopedie antropologie, 2. vydání Masarykova univerzita, Brno 2011 ISBN 978-80-210-5716-66. s. 152

4 PROFLANT, M. Slovník vybraných pojmů k občanství. Praha: SPHV, o. s., 2008. 224 s. ISBN 978-80-90418 6-9. s. 88–89

⁴ KOMENSKÝ J. A. 1659 in Průcha, Multikulturní výchova – příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2. s. 34

⁵ PROFLANT, M. Slovník vybraných pojmů k občanství. Praha: SPHV, o. s., 2008. 224 s. ISBN 978-80-90418 6-9. s. 88–89

Velký sociologický slovník obohacuje předchozí definici takto: „*národ jako osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné umění. Jednotlivé národy se vymezují třemi hledisky – kulturně, politicky a psychologicky.*“⁶

Národy tak můžeme identifikovat na základě společného jazyka (tak je tomu hlavně v Evropě a velké části Asie), nebo společnou dějinnou zkušeností, dále politickou existencí národa, která je dána vlastním státem či federací, a v neposlední řadě subjektivním vědomím jedinců a jejich příslušnosti k danému národu.

Intenzita národního uvědomění bývá různá. „*Silné národní uvědomění doložené odpovídajícím chováním nazýváme vlastenectví. Pokud se intenzita národního uvědomění střetává se zájmy jiných států, mluvíme o nacionalismu.*“⁷

Třeštík naopak tvrdí, že „*národ vůbec reálně neexistuje, je pouze v hlavách lidí a ovšem i v institucích, které si ideologie vytvoří. Národ není nic přirozeného, je uměle vymyšlený.*“⁸ Přiznává, že tato teorie se mnohým může zdát nesmyslná, protože většina z nás považuje národ za něco, co zde muselo být vždy. Národ si nevybíráme, jako jeho příslušníci se do něho již rodíme. Národ prožíval a prožívá lepší i horší období, ale vždy tu byl. Třeštík však odkazuje na současné učebnice sociální antropologie, ve kterých je uvedeno: „*Neexistuje etnikum, které by si svou etnickou příslušnost neuvědomovalo, a etnikum, které si svou příslušnost neuvědomuje, není etnikem. Jedná se o kolektivní vůli být etnikem.*“⁹ Po dlouhých úvahách dochází Třeštík k závěru, že: „*Národ je věc osobnostního rozhodnutí, kterým každý jednatel vstupuje do národního společenství.*“¹⁰

S pojmy „národ“ a „národnost“ se tedy pojí mnoho výkladů. Záleží především na tom, zda vnímáme národ ve smyslu etnickém, nebo politickém. Národ ve smyslu etnickém spojuje společný jazyk, historie a kultura (tradice, zvyky). U politického národa je příslušnost člověka určována podle toho, ve které zemi je občanem. V chápání pojmu národ se i jednotlivé země značně odlišují. V Čechách se pojem národ a národnost spojuje

⁶ PETRUSEK, M. et al. Velký sociologický slovník. 1 A/O. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1. s. 668.

⁷ Tamtéž. s. 669

⁸ TŘEŠTÍK D. Češi: Jejich národ, stát, dějiny a pravdy v transformaci. Texty z let 1991–1998. Brno: Doplněk, 1999, s. 153 ISBN 80-7239-013-9. s. 50

⁹ Tamtéž, s. 50

¹⁰ Tamtéž s. 32.

s etnickým pojetím, zatímco v angličtině a francouzštině jsou synonymem pro státní příslušnost.¹¹

Podle Holého: „*V českých dějinách měl stát vždy plnou podporu národa, pokud ovšem hájil a prosazoval národní zájmy – tj. nepřetržitou existenci národa jako samosprávné entity.*“ Tak tomu bylo dle Holého v dobách první republiky, na kterou jsou dodnes Češi hrdí, neboť „*byla tehdy jedinou liberální demokracií ve střední Evropě.*“¹² Stejná situace pak nastala i v roce 1968, tehdy národ velmi podporoval snahy Alexandra Dubčeka. Naproti tomu vláda Komunistické strany Československa koncept národa a národní identity potlačovala ve prospěch internacionalismu a zároveň výrazně utlačovala demokracii, proto se pro většinu občanů stala symbolem nesvobody. Z toho důvodu „Sametová revoluce“ s sebou přinesla i velkou vlnu národního citění a podle Holého může být chápána jako „*pokus přiblížit existující vztahy mezi státem, národem a jednotlivcem kulturně konstituovanému ideálu.*“¹³ Holý také poukazuje na demonstrace, které revoluci předcházely a které vyjadřovaly i cosi hlubšího než jen pouhou politickou nespokojenost.¹⁴

1.2 Identita a národní identita

Sociologický slovník definuje identitu jako „*hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity. Jaký člověk jsem, čím se liším od druhých.*“¹⁵

Identita bývá spojována s potřebou jedince někam patřit, někam se zařadit, být součástí něčeho. „*To, kým jsme (např. Čechy, Pražany, rodiči, zaměstnanci, křesťany), ovlivňuje náš pocit ze sebe sama, naše jednání i naše vztahy ke druhým lidem.*“¹⁶

Je třeba si uvědomit, že pojem identita se skládá z několika složek.

¹¹ PRŮCHA, J. et al. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8. s. 37–38.

¹² HOLÝ, L. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2010, 233 s., ISBN 9788074190186. s. 75

¹³ Tamtéž s. 76

¹⁴ Tamtéž. s. 75, 76

¹⁵ JANOUREK, J. Sociologický slovník. Praha: Portál (vydavatelství), 2001. ISBN 80-7178-535-0. Výkladový slovník. s. 104

¹⁶ TRUSINIVÁ, R. Hierarchie sociálních identit – Které sociální identity jsou pro Čechy důležité? In K. Vlachová (Ed.), národní identity a identifikace: Česká republika-Visegrádská čtyřka-Evropská unie. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2015. 204 s Studie, 115. svazek. ISBN 978-80-7330-285-6. Sborník. Sociologický ústav (Akademie věd ČR). s. 13

Existuje identita osobní, sociální a identita vycházející z uvědomování si vlastní role (babička, nadřízený).

Identita osobní vyplývá z vlastního sebepojetí a z toho, jak nás vnímá naše okolí. Utváří se v průběhu celého života a ovlivňuje ji množství prvků (např. věk, pohlaví, povahové rysy).

Identita sociální je neoddělitelná od identity osobní. Jedinec se identifikuje se skupinou lidí, které spojují určité znaky (např. věk, účes, oblečení, životní styl, jazyk, náboženství, politické přesvědčení). Všechny tyto složky ovlivňují formování celkové identity člověka, mají vliv na jeho sebevědomí a budování vztahů s ostatními lidmi.¹⁷

Dalším druhem identity je identita kolektivní, sociální. Bačová tvrdí, že „kolektivní identita se zakládá na silné příslušnosti ke skupině, homogenitě, jež určuje silnou hranici na *my* a *oni*.“¹⁸

Britský sociální psycholog Henri Tajfel na základě empirických studií vytvořil teorii, ve které uvádí, že jedinci vždy zvýhodňují členy své skupiny a členy cizí skupiny naopak znevýhodňují, proto platí, že se lidé definují a hodnotí podle skupiny, kam patří. Sociální skupiny tedy identity předepisují a určují, kým člověk je a jak má jednat.¹⁹

Specifickým příkladem sociální, tedy kolektivní identity je identita národní. Obecně lze říct, že národní identita patří v současných sociálních vědách mezi velmi diskutovaná výzkumná témata. Co se týká teoretického vymezení, je možné ji definovat jako jednu z kolektivních sociálních identit, jež je nabyta pozitivním vztahem jedince k národu.²⁰

Krejčí poukazuje na to, že popsat identitu konkrétního národa je velmi těžké. Může se stát, že pokud chceme nějaký národ definovat, sklouzneme k určitému stereotypu, generalizaci a zjednodušování faktů. Dle Krejčího národní identita spočívá ve „*společné historii, jednotném jazyku a území, lidé mají společné sociální a hospodářské instituce,*

¹⁷ TRUSINIVÁ, R. 2015, Hierarchie sociálních identit – Které sociální identity jsou pro Čechy důležité? In K. Vlachová (Ed.), národní identity a identifikace: Česká republika-Visegrádská čtyřka-Evropská unie. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2015. 204 s. Studie, 115. svazek. ISBN 978-80-7330-285-6. Sborník. Sociologický ústav (Akademie věd ČR). s. 13

¹⁸ BAČOVÁ in Výrost J. Slaměník I. 2008. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8. s. 111

¹⁹ GÁLIK S. Psychologie přesvědčování. 1. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada), 2012 ISBN 9788024742472. s. 28

²⁰ COREY, in VLACHOVÁ, K. ŘEHÁKOVÁ, B. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. [online]. Sociologický ústav AV ČR, Praha Sociologický časopis roč. 40, č. 4/2004 (archiv), 2004 [citováno 2018-02-01] Dostupné na [www: http://sreview.soc.cas.cz/uploads](http://sreview.soc.cas.cz/uploads)

vládu, relativně shodnou hodnotovou orientací, sebeuvědomění a společnou vírou v růst národa v budoucnosti. Lidé jsou hrdí na společné úspěchy a s nelibostí nesou neúspěchy. Počítá se k ní především faktor společné vůle.“²¹

Cohen pohlíží na národní identitu z jiného úhlu a tvrdí, že: „*Národní identita, stejně jako všechny ostatní identity, je vždy konstruována jako opozice vůči těm, které vnímáme jako ty druhé.*“²²

Krejčí dále vymezuje funkce národní identity, jejichž úkol vidí v úsilí o národ, který je sám sebou, starost o charakter národa, přenos národního vědomí v čase a spojení tradice s inovací v národě. „*Ve své identitě reflektuje národ spolubytí s jinými národy, hledá svůj vlastní dějinný smysl v internacionálním a multikulturním smyslu lidstva.*“²³ Dále také uvádí, že národní identita není jen souhrn ideálních duchovních aktivit a potřeb, ale i praktická kultura v každém jedinci. Bez občanské statečnosti nelze vytvořit národní identitu, říká Krejčí. To můžeme vidět na příkladu národních obrozenců nebo učitelů za nacistické okupace. Krejčí také tvrdí, že slabému národu je nakonec určitá identita vnucena.²⁴ Snahu o vnucení jiné národní identity zažil český národ v letech nacistické okupace, kdy probíhalo úsilí o germanizaci českého národa, nebo v období padesátých let minulého století, když nám byly vnucovány ideje a postoje Sovětského svazu. Přesto, že tato období byla pro český národ velmi složitá, dokázal si svou národní identitu zachovat.

Pojmem národní identita se zabývá i Skarupská, která poukazuje na to, že stejně jako identita sociální, kulturní a etnická je národní identita spojena se sebe-kategorizací – (self-categorization), tedy s identifikací k národu a chápáním své výjimečnosti a odlišnosti od ostatních. Podle Skarupské je projevem národní identity láska k vlasti, národní hrdost a vlastenectví.²⁵ Norský antropolog Erikson ve svých pracích zmiňuje, že k posilování

²¹ KREJČÍ J. O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993, s. 17

²² COHEN et al. In Holý, Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2010, 233 s., ISBN 9788074190186., s. 13

²³ KREJČÍ, J. O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993 s. 15

²⁴ Tamtéž s. 17

²⁵ SKARUPSKÁ, Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u adolescentů, Sociální pedagogika, 2017 ISSN 1805-8825, online, [citováno 2018-01-12], Dostupné na: E: editorsoced@fhs.utb.cz, W: <http://www.soced.cz>

národní identity dochází především ve vypjatých situacích, jako jsou přírodní katastrofy nebo sociální konflikty.

Národní identita nemusí být v některých případech totožná se státním občanstvím.²⁶

1.3 Česká národní identita

Holý popisuje český národ jako národ s bohatou historickou zkušeností.

Říká: „*Přestože koncept českého národa, tedy lidí mluvících stejným jazykem a sdílejících stejnou kulturu, vznikl až v době obrození v 19. století, česká historiografie sahá již do první poloviny 10. století, kdy kníže Václav sjednotil pod svou vládu slovanské kmeny v Čechách. Pověst zase vidí počátek českého národa v mytologické době, kdy se praotec Čech, prapředek všech Čechů, usadil na hoře Říp.*“²⁷

Český národ, konstatuje Holý, se neustále opírá o své historické kořeny a historické příběhy mají pro něj velkou emoční sílu a výpovědní hodnotu, proto se účastní na spoluvytváření našeho národního sebepojetí.²⁸

Krejčí poukazuje na to, že už v první polovině 19. století se český národ často obracel k minulosti. „*Romantický útěk do minulosti je vždy reakcí na komplikovanost politiky a reality.*“²⁹ Jelikož český národ nemohl reálně zasahovat do politických událostí doby, jeho touha po velikosti se alternativně projevovala v útěku do minulosti a falzifikaci historických pramenů.³⁰ „*Zahledění se do minulosti skrývá v sobě také nebezpečí vyhýbání se konkrétnímu životu. Národ se vidí nejen ve veliké minulosti, ale také svou budoucnost vidí iluzorně. Pohled na dějiny je zúžen a vybírají se z nich jen fakta, legendy a mýty, které vylepšují obraz slabého národa.*“³¹

Krejčí se dále zamýšlí nad konkrétním prožíváním české národní identity a dochází k názoru, že česká otázka nebyla nikdy privátní záležitostí Čechů. Holý s Krejčím souhlasí a dokládá, že česká národní identita, byla v moderní historii velmi často propojená s jinými národy, neboť se vymezovala do opozice vůči těm „druhým“. V devatenáctém století to

²⁶ ERIKSON 2007 in Skarupská, Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u adolescentů, Sociální pedagogika, 2017, online, [citováno 2018-01-12], Dostupné na: E: editorsoced@fhs.utb.cz, W: <http://www.soced.cz>

²⁷ HOLÝ, Ladislav, Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2010, ISBN 9788074190186, s. 119

²⁸ Tamtéž s. 120

²⁹ KREJČÍ, J. O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993, s. 35

³⁰ Tamtéž s. 36

³¹ Tamtéž s. 39

byli Němci, se kterými Češi sdíleli kulturní, geografický, politický a ekonomický prostor uvnitř rakousko-uherské říše.

V roce 1918 vytvořením Československé republiky vzniklo spojení Čechů a Slováků ideou takzvaného čechoslovakismu.

Jak píše Holý, Češi se tímto spojením plně identifikovali a vítali obnovení české státnosti. Slováci se naopak nespokojili s dominantním postavením Čechů ve státě, šířila se nespokojenost, protože vnímali novou situaci jako pouhou záměnu dřívější podřízenosti vůči Budapešti za podřízenost vůči Praze. „*Tyto neuspořádané vztahy*“, jak se Holý domnívá, „*nakonec vedly k vyhlášení nezávislého slovenského státu pod nacistickým poručnictvím.*“ I když se po druhé světové válce Češi a Slováci opět spojili v jednu Československou socialistickou republiku, společná identita nikdy nevznikla a v roce 1993 byly oba národy opět rozděleny.³²

S národní identitou je úzce spjat i pojem národní charakter. To, jak o národu smýšlí jeho vlastní příslušníci, jak popisují charakteristické národní rysy, může značně ovlivnit národní hrdost.

Vymezit národní charakter se pokoušeli už čeští intelektuálové na přelomu devatenáctého století. Národní obrozenci se snažili především pozvednout národní sebevědomí. Ukazovali Čechy jako národ pracovitý, snadno se učící cizím jazykům a veselé mysli. Později se však začaly z řad těchto intelektuálů ozývat i jiné velmi kritické hlasy, které Čechům vyčítaly jejich špatné vlastnosti. Palacký kritizoval zvyk věci tajit a neschopnost přiznat vlastní chyby. Na tento rys poukazoval i T. G. Masaryk, který vyčítal Čechům mimo jiné provinciálnost a velkou orientaci na minulost.

M. Tyrš viděl chyby národního charakteru ve spoléhání se na cizí pomoc, upínání se k slavné minulosti a sebeoslavování, F. X. Šalda v sentimentálním chytráctví, netečnosti a prostřednosti bez jakékoliv sebezáchovné energie a Chalupný s A. I. Bláhou tvrdili, že český národ je racionálně nevyvinutý. Tyto názory však mají jedno úskalí. Nejdou ověřovat empiricky, proto tato kritická tvrzení, která se opakují u mnoha autorů v různém období, nejsou zárukou toho, že odpovídají skutečnosti.³³

³² HOLÝ, Ladislav, 2010. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 9788074190186, s. 14, 15

³³ NEDOMOVÁ a KOSTELECKÝ, 1996, Národní identita. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Working papers (Sociologický ústav AV ČR), 96:9. ISBN 8085950154. s. 10–11

Podle Holého na sebe Češi nahlíží ze dvou pohledů. Většinou se vnímají jako malý národ ve střední Evropě, křižovatce politických, náboženských a kulturních hnutí celého kontinentu. V prvním pojetí to byli právě Češi, kteří byli častými iniciátory těchto hnutí, a jak tvrdí Holý, mohli jimi být stále, kdyby jejich nepřátelé chápali a uznávali tyto pokrokové myšlenky tak snadno jako oni, anebo kdyby alespoň nebyli ve srovnání s Čechy silnější.³⁴

V druhém pojetí byli Češi národ, který se nemohl bránit tomu, jaká příkoří mu jiné národy způsobovaly, protože byl početně slabší a dostatečně nerozuměl situacím, do kterých se dostal. „*Síla národa nespočívá v morálních vítězstvích, jako v prvním pohledu, ale v umění přežít tři století pod habsburským útlakem, šest let německé okupace a třiačtyřicet roků komunismu díky falešné loajalitě a skryté nebo otevřené kolaboraci*“,³⁵ shrnuje význam obou těchto pojetí Holý a jako příklad uvádí dobrého vojáka Švejka jako příklad mistra v přežívání.

Obě tyto představy o české historii ukazují české dějiny jako sled nepřetržitých proher a porážek, výjimku tvoří založení Československé republiky 1918 (což kladně hodnotili všichni dotazovaní Češi) a svržení komunismu (které pozitivně hodnotila většina).³⁶

Sociologický výzkum stereotypů české národní povahy z ledna 1992 ukázal, že 77 % vlastností, které si Češi připisovali, byly vlastnosti špatné. Převažovala závist, vychytralost, sobectví, pokrytectví, zbabělost. Kladné vlastnosti, které respondenti uváděli, byla pracovitost, zručnost, nebo smysl pro humor.³⁷

Jiný obraz však vzniká, pokud Češi hovoří o národních tradicích. Obraz českého národa, který Češi nejčastěji popisují, je obrazem demokratického, vzdělaného, vysoce kulturního národa, na který jsou hrdí.³⁸ Češi hovoří o svém národu jako o národu, jehož vedoucí osobnosti byli vždy intelektuálové. „Otec vlasti“ Karel IV. je vzpomínán jako zakladatel nejstarší univerzity na sever od Alp, Jan Hus jako její profesor a Jan Amos Komenský coby učitel národů. Skupina intelektuálů se zasloužila o zachování českého

³⁴ HOLÝ, Ladislav, 2010. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 233 s. ISBN 9788074190186, s. 132

³⁵ Tamtéž, s. 132

³⁶ Tamtéž, s. 132

³⁷ Tamtéž, s. 81

³⁸ Tamtéž, s. 82

jazyka a zařadila Čechy mezi moderní evropské národy a intelektuálové stáli při vzniku samostatného Československa i na začátku sametové revoluce. Holý říká, že „*toto čtení moderní historie naznačuje, že Češi jsou kulturním národem, neboť kultura u nich hraje politickou roli.*“³⁹

Holý poukazuje i na to, že když lidé hovoří o tom, co znamená být Čechem, většinou zmiňují tři kritéria: narodit se v Čechách, mít české rodiče a češtinu jako mateřský jazyk. Někteří dotazovaní nepreferovali všechna tři kritéria, většina se ale shodla na tom, že narodit se v Čechách a mluvit česky ještě neznámá být Čechem. Aby byl člověk Čechem, musí mít české rodiče, musí být vychován jako Čech v rámci socializačního procesu a žít v českém prostředí. Holý tvrdí, že „*žádný z dotazovaných se nedomníval, že Romové nebo Židé, kteří se narodili v Čechách a mluví česky, jsou Čechy, protože mají odlišné zvyky a tradice.*“ Stejně tak nebude za Čecha plně vnímán krajan žijící v zahraničí, protože česká národní identita je úzce spjata s českou zemí.⁴⁰

Pro Čechy je území, na kterém žijí, především vlastní. Prostřednictvím metafory „matka vlast“ je rodná země konstruována jako život dávající entita. Tak jako se člověk rodí do rodiny, rodí se i do národa a stejně jako rodina je i národ podmínkou jeho existence.⁴¹

Mnoho dotazovaných Čechů také uvádělo, že v procesu nabývání národní identity hrají významnou roli rodiče. Od nich se dítě učí mluvit česky, seznamuje se s tradicemi, zvyky a získává lásku ke své zemi.⁴²

Krejčí si klade otázku, zda je v současné době, kdy převládá snaha o sjednocení Evropy, reflexe o národní identitě oprávněná, zda by se neměl národní charakter jednotlivých národů spíše oslabit, aby se tyto národy mohly soustředit na svou roli v evropském společenství.⁴³ Zároveň však nabízí odpověď, ve které říká, že integrita Evropy vyžaduje především komunikaci mezi evropskými národy. Žádný národ se nezabývá pouze svým národním charakterem, ale zkoumá charakter ostatních národů.

³⁹ HOLÝ, L. 2010. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 233 s. ISBN 9788074190186, s. 89

⁴⁰ Tamtéž, s. 71, 74

⁴¹ Tamtéž, s. 71

⁴² Tamtéž, s. 71

⁴³ KREJČÍ, J. O češtví a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993, s. 11

Každý národ chce být od jiných národů uznáván a respektován, a jak Krejčí podotýká: „Kdykoliv národ s jinými národy komunikuje a kdykoliv se pokouší porozumět jiným národům, musí se také intenzívně věnovat vlastní identitě, to znamená odpovědět na otázky, kdo jsme, odkud pocházíme a kam vlastně jdeme.“⁴⁴

⁴⁴ KREJČÍ, J. O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993, s. 34

2 Výchova k vlastenectví

2.1 Vlastenectví

Kačáni a Končal vymezují pojem vlastenectví slovy: „*Vlastenectví souvisí s národním uvědoměním člověka, které má kořeny v hlubokém emocionálním projevu, vyjadřující vztah k rodné zemi, k domovu, k národu, tedy k těm stránkám prostředí, do kterého se každý jedinec včlení prakticky už od narození.*“⁴⁵

Řehořková poukazuje na to, že až do technického rozvoje ve 20. století žily národy poměrně odděleně, technický pokrok ukončil jejich izolaci a národní kultury se začaly mísit. Dále si klade otázku, zda se v budoucnu, v důsledku vědeckotechnického vývoje, neseťou rozdíly mezi těmito kulturami.⁴⁶

Střetávání a mísení se jednotlivých kultur má podle Řehořkové pozitivní i negativní hodnotu. Pozitiva vidí tam, kde se jednotlivé prvky kultur vzájemně nevytěsňují a zapadají do sebe, pokud tomu tak není, může to vést k úpadku kultury jako takové.⁴⁷

Řehořková porovnává současné české vlastenectví s vlastenectvím například v době Masaryka a Beneše. Tvrdí, že se liší formou i obsahem, protože vyrůstalo z jiných podmínek. Dnes, v důsledku neustále se měnící mezinárodní i národní situace, setrvává sice stále vlastenectví na bázi pojmu vlast, mění se ale v chápání lidí.⁴⁸ Pokud chceme budovat vlastenecký cit, říká dále Řehořková, musíme budovat lásku k domovu, lidem a v neposlední řadě k národní kultuře.⁴⁹

Konfršt se ve své knize „Vlastenectví, povídání s Janem“ také zamýšlí nad tímto pojmem a dochází k názoru, že: „*Vyslovíme-li dnes slovo vlastenectví, pak je nanejvýš pravděpodobné, že se myšlenkami zatouláme spíše do minulosti, než abychom je spojovali s přítomností, toto slovo je v naší mysli spojováno nejvíce s dobou obrozeneckou, kdy vlast a vlastenectví bylo skloňováno ve všech pádech.*“⁵⁰

⁴⁵ KAČÁNI, V., KONČAL, V. Sociální pedagogika. Bratislava: Vydavateľstvo STU Bratislava, 1996, 69 s. ISBN 80-227-0893-3, s. 49

⁴⁶ Tamtéž, s. 50

⁴⁷ ŘEHOŘKOVÁ, M. Výchova jako součást národní kultury. Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti. Brno: 1967-, 1993, 11-15. ISSN 1211-4669. s. 12

⁴⁸ Tamtéž s. 13

⁴⁹ Tamtéž, s. 15

⁵⁰ KONFRŠT, J. Vlastenectví – povídání s Janem. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3 s. 85

Pojmy národní hrdost, vlastenectví nebo láska k vlasti jako by zmizely z našich slovníků, píše dále Konfršt. Stydíme se projevovat své city spojené s vlastí, národem a vlastenectví jako by ustoupilo do pozadí.⁵¹ Tyto výzkumy jsou však staršího data, výzkumy nové, vztahující se k této problematice, zatím nejsou k dispozici.

Už Tomáš Garrigue Masaryk říkal, že opravdová láska k národu se rozumí sama sebou, a tak jako pravý muž nemluví o své lásce k ženě, nemluví často ani o lásce k národu. Češi svůj postoj k národu nevystavují příliš na odiv.⁵² S tímto názorem souhlasí i Holý, když tvrdí, že obzvláště dnes se u nás nepokládá za nutné projevovat city k národu nebo vlasti a české vlastenectví vidí poněkud umírněné, až sebeironizující. „*Znak s dvouocasým lvíčkem zdobí téměř výhradně jen vojenské uniformy či reprezentační dresy sportovců, Češi nevyvěšují prapory většinou ani v den českého státního svátku, natož aby zapichovali vlaječky do narozeninového dortu, jak je tomu zvykem u jiných národů. Přesto chtěli svou vlajku bránit, když hrozilo, že o ni při dělení státu přijdou.*“⁵³

Jak jsem již zmiňovala v kapitole o české národní identitě, a jak popisuje Konfršt, podíváme-li se do historie, hluboké vlastenectví si opravdu spojujeme v první řadě s národním obrozením a s českými buditeli. Klicperová-Bakerová stejně jako Holý poukazuje na to, že obrozenci hledali inspiraci převážně v národní kultuře a historii. Jejich snaha spočívala hlavně v tom, udržet český jazyk a budovat národní hrdost. V té době vznikala dramatická i hudební díla opěvující krásu českých zemí. Vydávaly se slovníky a české noviny, vrcholem těchto snah bylo otevření Národního divadla, symbolu českého vlastenectví. Ale ani občanský prvek nezůstával stranou. Vznikaly matiční spolky a spolky Národní jednoty, byl založen Sokol.⁵⁴ „*To vše dalo živnou půdu pro vznik silné občanské společnosti, která umožnila pomalé budování české národní politiky, jejímž propagátorem byl i T. G. Masaryk.*“⁵⁵

⁵¹ KONFRŠT, J. *Vlastenectví – povídání s Janem*. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3, s. 16

⁵² BUREŠ, J. *České pohledy*, online, [citováno 2018-02-01], Dostupné na: <https://blog.vlastenci.cz/vlastenectvi/co-je-vlastenectvi/>

⁵³ KLICPEROVÁ-BAKEROVÁ, a kol. *Demokratická kultura v České republice*. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 17

⁵⁴ Tamtéž, s. 126

⁵⁵ KLICPEROVÁ-BAKEROVÁ, a kol. *Demokratická kultura v České republice*. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 19

První republika výrazně přispěla k rozvoji novodobého vlastenectví. Nemalou roli v něm sehrála i osobnost Masaryka. „*Masaryk spojil československé vlastenectví se svým pojetím myšlenky humanismu a humanitního státu a národa, vzděláním a českou historií. Nejlepším základem k oprávněnému pocitu národní hrdosti byl však především úspěch samotného Československa: hospodářské výsledky je řadily k tehdejší světové špičce, díky svému politickému systému se v něm nejdéle udržela demokracie.*“⁵⁶

V roce 1938 došlo opět k ohrožení české (československé) státnosti. Mnichovská dohoda potvrdila, zvláště u česky mluvících občanů Československa, pocit národního ohrožení, a tím i zvedla vlnu vlastenectví. Na podzim roku 1938 mělo být 20. výročí trvání Československa, Josef Čapek popsal atmosféru té doby slovy: „*Šli jsme do dvacátého roku republiky s nejkrásnějšími pocity důvěry v národní naši sílu a tento kapitál se nyní silně, ba povážlivě ztenčil ne snad jen ztrátou hmotného území, která jistě byla přetěžká, jako spíše nyní ztrátou duchového území, vnitřním krvácením, seberozdíráním, rozčilením, které nic v nás neupevňuje, nic v nás nestaví.*“ Tato slova symbolizovala zoufalství národa.⁵⁷ Začlenění českých zemí do Německa bylo pro většinu Čechů těžko přijatelné a protektorát, který zbavoval Čechy české státnosti, byl přímo nepřijatelný. Jedinou nadějí pro Čechy bylo zničení Německa, proto válku, která vypukla 1. září 1939, přivítali s nadšením a heslem se stalo „*Čím hůř, tím líp.*“⁵⁸ Češi ale chtěli i sami bránit svoji vlast. Zprvu se lidé snažili proti nacismu bojovat prostřednictvím demonstrací, po obsazení našeho území a nastolení protektorátu Čechy a Morava vznikaly odbojové organizace a organizovaly se vojenské jednotky v zahraničí.⁵⁹

Později v dobách socialismu byl pojem vlastenectví zaměněn za takzvaný proletářský internacionalismus. Velká vlna vlastenectví se zvedla v roce 1968 a duch patriotismu nebyl zcela umlčen ani pozdějším útlakem.⁶⁰

⁵⁶ KLICPEROVÁ-BAKEROVÁ, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 20

⁵⁷ JIRÁK J. Druhá republika: 167 obyčejných dnů: politické a mediální klima a jeho reflexe. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3586-6. Sborník, s. 13,14

⁵⁸ RYCHLÍK, J. PENČEV, V. Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí. Vydání druhé, rozšířené. V Praze: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3. s. 455–457

⁵⁹ Tamtéž s. 467

⁶⁰ KLICPEROVÁ-BAKEROVÁ, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 17

Klicperová-Bakerová tvrdí, že to byl právě duch patriotismu, jenž stál na počátku hnutí, které vyvrcholilo v revolučním roce 1989. Lidé při masových demonstracích zpívali „Kde domov můj“, nebo „Modlitbu pro Martu“, jež se stala symbolem pražského jara 1968. „Tento svátek občanského i kulturního nacionalismu nejlépe charakterizuje Hutkova píseň ‚Náměšť‘, která byla neoficiální hymnou revoluce a zhudebnění jejího motta o vítězství Pravdy a Lásky.“⁶¹

Rok 1989 ale nebyl poslední, který prověřil české vlastenecké cítění. Krize identity nastává u některých Čechů, kteří se cítili být Čechoslováky, v době rozdělení republiky. Většina Čechů, podle Klicperové-Bakerové, rozdělení státu neslavila, ale rychle se s tímto faktem smířila, když si uvědomila možnost rychlejšího transformačního tempa, na cestě k demokracii a tržní ekonomice.⁶²

Se vznikem České republiky narůstá snaha pozvednout národní hrdost. Propagují se české výrobky, vznikají dokumentární cykly GEN, nebo Sto Čechů dneška, v kultuře jsou vyhlašována národní ocenění jako Český lev nebo Český slavík, zakládají se nadace na podporu vědecké a technické inteligence s názvy Česká hlava, Česká hlavička atd. Stranou nezůstávají ani sportovci, které Češi povzbuzují pokřikem „Kdo neskáče, není Čech“.

S pozvolným začleňováním se do Evropy se pozvedá i české sebevědomí, Češi mohou volně cestovat, Česká republika má ve světě dobrý zvuk a „*pozvolna lze spatřovat příznaky dalšího národního zrání*“, uzavírá svou stať Klicperová-Bakerová.⁶³

2.2 Vlastenectví a nacionalismus

S pojmem vlastenectví bývá občas spojován pojem patriotismus a jako nebezpečný a nežádoucí fenomén nacionalismus.

Gellner vymezuje pojem nacionalismus slovy: „*Nacionalismus patří k obecným pojmům, hojně probíraným spolu s etnickými problémy, občanstvím, národem, národním státem. To, co bylo dříve pokládáno za pevné společenství s objektivními rysy, bylo již na konci 20. století zbaveno konkrétních obrysů a dekonstruováno.*“⁶⁴

⁶¹ KLICPEROVÁ-BAKEROVÁ, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 128

⁶² Tamtéž s. 129

⁶³ Tamtéž s. 129

⁶⁴ GELLNER, 1983 in Klicperová-Bakerová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 119

Při vymezování pojmů nacionalismus, patriotismus a vlastenectví panuje nejednotnost a obecně se rozlišují tři přístupy.

Podle Pfaffa se první přístup přiklání k tomu, že: „*Nacionalismus je energie vycházející z identifikace s vlastní etnickou skupinou a může vést jak ku prospěchu, tak k záhubě lidí.*“

Druhý směr vidí nacionalismus jako lásku k národu, která je však netolerantní až nenávislná k národům ostatním, na rozdíl od patriotismu, který ostatní národy toleruje.

Třetí pojetí je postaveno na lingvistických základech obou slov, tedy nacionalismus –vztah k národu a patriotismus – vztah k zemi, vlasti.⁶⁵

Klicperová-Bakerová s tímto názorem souhlasí, ale dodává, že obecně však bývá nacionalismus vnímán spíše negativně, protože vedle náboženství je nejčastější příčinou násilí.⁶⁶ Podle Gellnera může být nacionalismus zneužíván k válkám nebo extrémistickým projevům. Zároveň však upozorňuje na to, že určitý druh nacionalismu najdeme u kořenů moderních demokracií, při osvobozeneckých hnutích nebo občanských a humanitních snaženích. „Jeden druh nacionalismu žene hrdlořezy k etnickým čistkám, druhý inspiruje Patrika Henryho k výroku ‚dejte mi svobodu nebo smrt‘ a Jana Palacha k mučednické smrti.“⁶⁷

Podle Klicperové-Bakerové nemůžeme chápat nacionalismus jako negativní jev, pokud stojí na straně svobody a rovnosti. Klicperová-Bakerová rozlišuje také nacionalismus kulturní a občanský. Občanský se pojí se svobodou, lidskými právy, demokracií či se svobodným podnikáním, kulturní nacionalismus zase s jazykem, rasou, společnými dějinami nebo uměním.⁶⁸

Historickou ukázkou občanského nacionalismu je Americká revoluce, ve které se bojovalo za národní osvobození. Kulturní nacionalismus se zrodil záhy po Velké francouzské revoluci.⁶⁹ Francouzská revoluce a odpor k Napoleonovi zapříčinily to, že nacionalismus, který se začal šířit po Evropě, měl zcela jinou podobu než americký.

⁶⁵ PFAFF, 1993 in Klicperová-Bakerová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 120

⁶⁶ KLICPEROVÁ-BAKER, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 120

⁶⁷ GELLNER, E. 1987, in Klicperová-Bakerová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 121

⁶⁸ Tamtéž, s. 121

⁶⁹ Tamtéž, s. 122

„Národy, které vznikaly v 19. a 20. století, se rodily s novým, kulturním nacionalismem. Nebyl tak spojován se svobodou, hlavní myšlenkou nebyla suverenita, ale jedinečnost.“⁷⁰

Podle Janovce je nacionalismus kladný vztah k národu založený na tzv. personálním substrátu, ale hrozí nebezpečí zpolitizování.⁷¹ „*Nacionalistická doktrína (zbavená všech příměsí),“* říká Janovec, „*vychází z předpokladu, že pro lidské tvory je přirozené mít vztah k společenství, ve kterém se zrodili, vyrůstali a žijí. Národ je vedle rodiny, širších příbuzenských společenství a místních kolektivů jedním z mnoha článků, které stojí mezi individuem a příslušností k lidskému rodu, potažmo k přírodě jako takové. Vymazání tohoto mezičlánku,*“ podotýká dále Janovec, „*který po celé lidské dějiny plnil svou úlohu při obraně, kulturním a sociálním růstu, mravní kultivaci a také při technologickém pokroku, by velmi ochudilo náš svět, a to nejen ten emocionální.“⁷² Na závěr ještě podotýká, že je samozřejmě nemožné nutit někomu lásku, byť je to třeba láska k národu, za odsouzení hodné ale vidí to, když někdo takový cit zesměšňuje, nebo se dokonce snaží ho zlikvidovat.*

2.3 Výchova k vlastenectví

Kraus a Poláčková vymezují obecný pojem „výchova“ jako „*činnost, která je životem podmíněná a život podmiňující. Je to proces, který pomáhá tvořit osobnost člověka, a tím nepochybně spoluutváří celou společnost.“⁷³*

Úlohu výchovy vidí Kraus s Poláčkovou v celkové kultivaci jedince i celé společnosti, v zachování norem a hodnot.⁷⁴

Specifickým druhem výchovy je výchova vlastenecká, která by měla být součástí národní kultury. Cílem národní výchovy nesmí být zmaterializovaný jedinec, ale člověk, který dokáže nést zodpovědnost za sebe, svůj život a má pozitivní vztah k druhým lidem.

⁷⁰ GREENFELDOVÁ, 1992 in Klicperová-Bakeorová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 122

⁷¹ JANOVEC J., 2003, in Kyzlinková M., Výchova k vlastenectví v českých školách [online]. Praha 2014 Diplomová práce, Vedoucí D P: PhDr. Jana Stará, Ph.D Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, [online]. 2003 [cit. 2018-10-11]. Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/129491/>, s. 36

⁷² JANOVEC J., Nacionalismus: obrana jednoho citu. Volny.cz: Společnost pro obranu národních hodnot [online]. 2003 [cit. 2018-11-17].

⁷³ KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. 2001, Prostředí – člověk – výchova, s. 41–42; Brno: Paido 2001, s. 161. ISBN 80-7315-004-2. s. 41, 42

⁷⁴ Tamtéž, s. 43

„Proto je nutné budovat vlastenecký cit, a to cit k národu, národní kultuře, tradicím, k domovu a lidem, kteří k němu patří.“⁷⁵

Kačáni a Končal argumentují podobně, když říkají, že: *„Vlastenecká výchova se realizuje prostřednictvím takových kompetencí, jako jsou vztah k přírodě, národním tradicím, přes hrdost na minulé a současné úspěchy příslušníků vlastního národa.“⁷⁶*

Kyzlinková ve své diplomové práci uvádí, že dnes se příliš neodděluje vlastenecká, regionální či občanská výchova. Naopak se spojují dohromady. Výchova k vlastenectví by se však měla pojit především s mravní výchovou. Vlastenectví je spojeno s láskou a citem, a ačkoliv jde o lásku k vlasti, měla by mít, stejně jako láska k člověku, všechny pozitivní atributy, jako je tolerance, úcta, víra, stálost, respekt, otevřenost nebo empatii. Tato láska by měla v člověku vyvolávat pocit zodpovědnosti, nutit ho k aktivní účasti na celospolečenských událostech a vést ho k účasti na společensko-prospěšných činnostech.⁷⁷ Illnerová se domnívá, že jedním ze základních posláních školy by měla být výchova k této odpovědnosti. *„Při výchově k odpovědnosti je třeba vycházet z nejlepších tradic a příkladů, ať již místních, národních, či mezinárodních, z kladného vztahu k blízkému okolí a vlastní zemi a nebát se přitom slov jako jsou lokální a národní patriotismus nebo vlastenectví.“⁷⁸*

Podle Šmejkalové se stát vždy snaží dosahovat svých záměrů prostřednictvím školní výuky. Když se ohlédneme do minulosti, vidíme, že v období první republiky byla výchova směřována k ideji čechoslovakismu, za nacistické okupace se budoval kladný vztah k Velkoněmecké říši a k vůdci, v socialismu se žák vychovával jako socialistická osobnost.⁷⁹

V současných kurikulárních dokumentech je mimo jiné zaneseno, že škola má vychovávat samostatně myslícího člověka a výchova k vlastenectví se má prolínat jako

⁷⁵ KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. 2001, Prostředí – člověk – výchova, s. 41–42; Brno: Paido 2001, s. 161. ISBN 80-7315-004-2, s. 13

⁷⁶ KAČÁNI, V., KONČAL, V. Sociálna pedagogika. Bratislava: Vydavateľstvo STU Bratislava, 1996, 49 s. ISBN 80-227-0893-3

⁷⁷ KYZLINKOVÁ, M. Výchova k vlastenectví v českých školách Praha 2014 Diplomová práce, Vedoucí D P: PhDr. Jana Stará, Ph.D Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, online, 2003 [cit. 2018-10-11] Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/129491/2014>, s. 21

⁷⁸ ILLNEROVÁ, H. Česká vize – Hledání identity 21. století. Brno: Dialog centrum, 2011, 303 s. ISBN 978-80-254-9362-5, s. 108

⁷⁹ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola – úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918–1989. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 169

průřezové téma všemi předměty. O to důležitější je osobní přístup učitele k této problematice. Pokud není učitel přesvědčen o tom, co žákům předává, stává se i z velké myšlenky pouhá informace.

2.3.1 Vymezení výchovy k vlastenectví v RVP ZV

„RVP ZV je otevřený, státní, kurikulární dokument, který vychází z nové strategie vzdělávání, zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vychází z koncepce společného vzdělávání a celoživotního učení. Formuluje očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání a podporuje pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.“⁸⁰

Výstupem z RVP jsou tzv. klíčové kompetence a jedny z nich jsou kompetence občanské, jejichž obsahem je i výchova k vlastenectví: *„Žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.“⁸¹*

Učivo je v RVP ZV strukturováno do jednotlivých tematických okruhů a oblastí. V oblasti Jazyk a jazyková komunikace získává žák mimo jiné: *„dovednosti ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura, které jsou potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale jsou důležité i pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Užívání češtiny jako mateřského jazyka v jeho mluvené i písemné podobě umožňuje žákům poznat a pochopit společensko-kulturní vývoj lidské společnosti.“⁸²*

„Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti

⁸⁰ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/> s. 6

⁸¹ Tamtéž s. 12

⁸² Tamtéž s. 16

*a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.*⁸³

V tematickém okruhu „Místo, kde žijeme“ žáci poznávají region, kde žijí. Pomocí různých aktivit se zde rozvíjí kladný vztah k obci, národní cítění a láska k vlasti.⁸⁴ V tematickém okruhu „Lidé a čas“ se žáci kromě jiného seznámí nejen s historií obce a regionu, kde žijí, ale postupně i s nejdůležitějšími okamžiky v historii naší země. Podstatou tohoto okruhu je vyvolat u žáků zájem o historii a kulturní bohatství regionu i celé země.⁸⁵

Na druhém stupni potom vzdělávací oblast „Člověk a společnost“, zahrnuje obory Dějepis a Výchova k občanství. Úzce navazuje na oblast „Člověk a jeho svět“.

Přestože se má vlastenecká výchova prolínat všemi předměty, z velké části se na prvním stupni základní školy vyskytuje pouze v předmětech „Člověk a jeho svět“, nebo „Člověk a společnost“ a z předmětu „Český jazyk“ se pomalu vytrácí. Záleží tak na vedení školy, a především na učiteli, jak se k této problematice postaví.

⁸³ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>, s. 42

⁸⁴ Tamtéž s. 38

⁸⁵ Tamtéž s. 39

3 Výchova k vlastenectví na školách

3.1 Historický průřez

Když Jelínek ve své knize popisuje stav českého školství na konci doby pobělohorské, označuje ho za takřka žalostný a na neuvěřitelně nízké úrovni. Sociální, národní i duchovní útlak zmařil rozvoj předbělohorského školství.⁸⁶

Nově vznikající absolutistický a centralistický stát však v rámci operativního centrálního řízení usiloval o jednotný jazyk, o germanizaci celého území. Významným nástrojem měly být hlavně školy s výukou německého jazyka. A byly to právě snahy o germanizaci, které vyvolávaly aktivní odpor, který vyvrcholil obrozeneckým hnutím.⁸⁷

Na přelomu 18. a 19. století měla škola zcela jiný úkol a cíl, než má dnes.

Marie Terezie a její syn Josef II. byli autory mnoha reforem, z nichž mnohé se týkaly i tehdejšího školství. Byla zavedena povinná školní docházka, obce byly nuceny udržovat školy, vydávaly se učebnice a zrušením jezuitského řádu jezuité ztratili dohled nad školstvím. Školy převzal stát.⁸⁸ Na školách se měly děti učit čtení, psaní, počítání a pracovní dovednosti. Důležitým prvkem výchovy byla i mravní výchova, tzv. „zušlechtění ducha“. Žákům se též vštěpovala láska a úcta k panovníkovi. Tak zvané lidové školy měly vychovávat lid dělný a až gymnázia připravovala elitu, „profese pro stát“.⁸⁹ Po smrti Josefa II. a krátké vládě Leopolda II. nastoupil na trůn František II., který se již od počátku své vlády zajímal o školství, hlavně gymnázia. Výuka zde ale byla přísně centralizovaná a vyučovalo se v němčině.⁹⁰

V důsledku neklidné a pro vládnoucí třídu nebezpečné doby bylo však považováno za nutné dorozumět se a výchovně působit na prostý lid. Bylo proto čím dál tím důležitější, aby se hlavně kněží učili českému jazyku. Za výuku češtiny na teologických školách se měla dokonce vyplácet odměna.

Už v první polovině 19. století byl v českých zemích pojem vlastenectví a vlastenec každému, kdo měl alespoň malé vzdělání, všeobecně znám. Rostla snaha češtinu nejen

⁸⁶ JELÍNEK, J. Nástin dějin vyučování českému jazyku v letech 1774–1918. 2., dopln. vyd., (v SPN 1. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Na pomoc učitelům a vychovatelům. ISBN (brož.). s. 7

⁸⁷ Tamtéž, s. 14

⁸⁸ ŠTVERÁK, V.: Dějiny pedagogiky. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 331 s. Učebnice, 1981, s. 78–80

⁸⁹ HROCH M. Na prahu národní existence: Touha a skutečnost. Praha: Mladá fronta (nakladatelství), Kolumbus, Sv. 148. ISBN 80-204-0809-6.1999, str. 100

⁹⁰ Tamtéž s. 101

zachovat, zvelebovat, ale také šířit a učit. Ve své úvaze z roku 1806 se Jungmann zamýšlel nad tím, kdo je zodpovědný za osud národa. Byl nedůvěřivý ke kněžím, protože ti měli ještě své církevní a duchovní povinnosti, nespolehal se však ani na učitele, kteří podle něho měli jen malé vzdělání.⁹¹ Se změnami v druhé polovině 19. století přicházela touha po vzdělání a pokroku i na český venkov. Zakládaly se nové školy, rozšiřovalo se vybavení škol stávajících, stoupal počet učitelů a školství se začínalo pomalu měnit. Nesporným pokrokem byl i pravidelný plat učitelů, z toho důvodu namísto vojenských vysloužilců, kteří do té doby zvláště na vesnických školách působili, nastoupili vzdělaní, zkušení učitelé, kteří byli ukázkou morálních kvalit. Šířili vzdělanost a vlastenectví mezi širokou vrstvou obyvatel, podporovali národní tradice a zapojovali se do veřejného života. S hráli nemalou roli v našem národním obrození.⁹² Jak zmiňuje Váňová, v tomto období sílí na všech stupních škol národnostní hnutí, které se zaměřilo hlavně na jazykovou stránku a dosáhlo určitých úspěchů. Hlavními nositeli tohoto hnutí byli převážně učitelé národních a měšťanských škol.⁹³

Se vznikem samostatného státu se měnilo i vzdělávání. Důraz byl kladen na výuku mateřského jazyka, která měla však i jiné ideově výchovné cíle. Stále přetrvávala obava o nově nabytou národní samostatnost. Při hospitacích na školách kladli školní inspektoři učitelům na srdce, aby si uvědomovali, že vychovávají příští občany nové republiky, samostatného národa, vlastence.⁹⁴ Výchovu k vlastenectví měli v té době na mysli i autoři učebnic, kteří stáli před těžkým úkolem, vybrat text, aby byl vzdělávací, a přitom i správně výchovně působil.⁹⁵

V době první republiky byl zřizovatelem škol stát, orgány místní samosprávy, soukromý subjekt či církve. Národnostní princip vzdělávání umožňoval všem z uznaných národnostních menšin vzdělávat se ve svém jazyce. Proto vedle sebe existovaly školy české, slovenské, německé, polské, maďarské apod.⁹⁶ S nástupem německé okupace roku

⁹¹ ŠTVERÁK, V.: Dějiny pedagogiky. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, s. 331, Učebnice, 1981, s. 152

⁹² Tamtéž s. 153

⁹³ VÁŇOVÁ, R. in VALIŠOVÁ, A. KASÍKOVÁ, H. a BUREŠ, M. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9. s. 78

⁹⁴ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 26

⁹⁵ Tamtéž s. 29

⁹⁶ ŠPRINGL, J. Školákem za protektorátu, Památník Terezín, [online] 2016 [cit. 2018-11-17], dostupné na: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>,

1939 se poměry ve školách radikálně změnil. České školství bylo vystaveno represivním zásahům, bylo používáno zastrašování, školy byly zavírány, počty studentů i učitelů klesaly.⁹⁷ Výběr učiva i učebnic byl cenzurován a prosazovala se koncepce germanizace. Tlak na české školy pomalu stoupal a vyvrcholil naprostou paralýzou středního školství a uzavřením škol vysokých.⁹⁸ Projev vlastenectví v té době byl projevem velké osobní statečnosti, který se střetával s represivními zákroky.

Po osvobození Československé republiky od nacismu bylo ihned, pod vedením ministra školství Zdeňka Nejedlého, zahájeno přebudovávání školství v duchu idejí lidové demokracie.⁹⁹

Důležitou úlohu školství v budování společnosti si uvědomovala i komunistická strana, která chtěla školu zpolitizovanou, takovou, která bude prosazovat zájmy státu a zejména komunistické strany. Všechny směrnice, plány i osnovy musely směřovat k budování lidově-demokratického školství, které mělo být přístupné nejširším vrstvám. Do popředí se dostával „pracující lid“ a společnost se začala dělit na ty, co pracují, (manuální práce) a ty, kteří nepracují (práce duševní).¹⁰⁰ Po roce 1948 se československé školství dostalo pod silný ideologický tlak. Stále velmi často zaznívalo slovo vlastenectví, bylo však spojené s pojmy uvědomělé a socialistické s orientací na Sovětský svaz. Hlavními tématy výchovy byly vedoucí úloha dělnické třídy, oddanost lidově demokratickému zřízení nebo boj za mír.¹⁰¹

Cílem socialistické, ideologické výchovy bylo přesvědčit žáka o správnosti komunistických idejí a o přednostech socialismu. Stále se sice hovořilo o národní hrdosti, vlastenectví a vlasti, často to však bývalo ve spojení s imperialisty, kteří naši vlast ohrožují, a Sovětským svazem, který je připraven nás bránit.¹⁰²

⁹⁷ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6, s. 179

⁹⁸ Tamtéž s. 180

⁹⁹ Tamtéž, s. 236

¹⁰⁰ Tamtéž s. 230

¹⁰¹ Tamtéž s. 277

¹⁰² RÝDL K., NEZEL I., Rasismus a nacionalismus v současném životě: Inf. příručka pro školy i veřejnost. s. 224 Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 1997. ISBN (brož.). s. 38–39

Postupem času se ideologický tlak zmenšoval. V 80. letech již záleželo spíše na škole a institucích, jak postupovaly při výuce. Stále sice ještě platila jednotná pravidla, ale učitelé již měli při výuce i výchově žáků větší volnost.¹⁰³

Po sametové revoluci v roce 1989 se spolu se společností měnilo i naše školství. Postupně se změny projevovaly v pojetí výuky, tematických plánech, osnovách i rozvrhu. Vedle již zmiňovaného národního myšlení se v souvislosti s politickou situací zavedla i výchova k evropanství.

Když ministr Dobeš prohlásil, že školáci nejsou hrdí na to, že jsou Češi, a proto je nutné zavést vlasteneckou výchovu do vyučování, aby naši žáci byli na svůj národ stejně hrdí jako třeba Francouzi, byli čeští učitelé k tomuto plánu poněkud skeptičtí. Ozývaly se hlasy, že dobrý učitel dokáže vést žáky k národní hrdosti už nyní.¹⁰⁴

V roce 2018 se bývalá ministryně obrany Karla Šlechtová nechala inspirovat plánem ministra Dobeše a přednesla návrh, ve které představila nový školní předmět, jehož obsahem měla být vlastenecká výchova, výchova k obraně státu a zvládnutí krizových situací. I tento návrh sklídl kritiku jak u politiků, tak i ze strany veřejnosti.¹⁰⁵

¹⁰³ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6, s. 425

¹⁰⁴ FROUZOVÁ, Jsem Čech, kdo je víc? 2011, [online]., [citováno 2019-02-01], Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jsem-cech-kdo-je-vic-dobes-chce-aby-zaci-byli-vlastenci.A111006_225158_domaci_abr

¹⁰⁵ POKORNÝ, J. VALÁŠEK, L. 2018, [online], [citováno 2019-02-01], Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/slechtova-skola-predmet-obrana-vlasti-branna-vychova.A180212_210241_domaci_pmk

4 Výchova k vlastenectví pomocí mateřského jazyka

4.1 Mateřský jazyk

Mateřský jazyk hraje ve výchově k vlastenectví důležitou úlohu.

Hroch přirovnává mateřský jazyk k pojítce mezi minulostí, přítomností a budoucností národa. Dále podotýká, že díky němu uchováváme národní moudrost, zaznamenáváme dějiny a předáváme poselství budoucím generacím. „Ztráta či neexistence mateřského jazyka otupuje citový svět člověka.“¹⁰⁶

Stejně jako kterýkoli jiný pojem v sociálních vědách je i pojem „mateřský jazyk“ možné definovat mnoha způsoby. Záleží na tom, z jakého úhlu na toto téma nahlížíme. Definice se bude lišit i podle jednotlivých oborů, které se tímto tématem zabývají. Jinak bude definovat tento pojem pedagogika, jinak psychologie nebo sociologie.

Pedagogický slovník¹⁰⁷ definuje mateřský jazyk dvěma způsoby:

1. „Jazyk příslušníků určitého etnického společenství, který si osvojují děti hlavně prostřednictvím komunikace s rodiči a vrstevníky. Je základním prostředkem socializace lidí.“
2. „Vyučovací předmět zařazený jako povinný a nejdůležitější v učebních plánech základních a středních škol.“

Psychologický slovník vymezuje mateřský jazyk jako: „Jazyk, který si člověk osvojil v dětství jako první.“¹⁰⁸

Skutnabb-Kangas říká, že: „Mateřský jazyk je jazyk, který se člověk učí jako první, a současně jazyk, se kterým se identifikuje.“¹⁰⁹

Skutnabb-Kangas dále hovoří o několika kritériích, podle kterých je možné definovat pojem mateřský jazyk.

¹⁰⁶ HROCH M. Na prahu národní existence: Touha a skutečnost. Praha: Mladá fronta (nakladatelství), Kolumbus, 1999, 275 s. Sv. 148. ISBN 80-204-0809-6. 1999, s. 156

¹⁰⁷ PRŮCHA, J, J. MAREŠ a E. WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8. s. 118

¹⁰⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. 489 s. ISBN 80-7178-303-x. s. 351

¹⁰⁹ SKUTNABB-KANGYS, Tove. Menšina, jazyk a rasizmus. Bratislava: Kalligram, 2000. 300 s. ISBN 80-7149-351-1 s. 124

Kritérium původu: mateřský jazyk je ten, který se člověk naučí jako první a díky kterému navázal první kontakty. Toto kritérium bývá nejvíce používáno v sociologii.

Kritérium kompetence: zde je nejdůležitější znalost jazyka. Mateřský jazyk je podle tohoto kritéria ten, který člověk ovládá nejlépe. Toto kritérium bývá nejvíce používáno v lingvistice.

Kritérium funkce: upřednostňuje četnost používání jazyka. Kritérium funkce je preferováno sociolingvisty.

Kritérium identifikace: toto kritérium se ještě dělí na identifikaci vnější a vnitřní. Vnitřní znamená, že my sami se s tímto jazykem identifikujeme. O této identifikaci se hovoří v sociální psychologii a psychologii jedince. Vnější identifikace je z pohledu jiných lidí, kteří nás považují v tomto jazyce za rodilého mluvčího.¹¹⁰

Podle Svobody bývá mateřský jazyk obvykle chápán dvěma způsoby. Za prvé jako jazyk, se kterým se člověk setkal a osvojil si ho jako první. Za druhé to může být jazyk, ke kterému má člověk nejbližší vztah. Různé země však mohou mít i různá vymezení pojmu mateřský jazyk. Svoboda uvádí příklady z postsovětských zemí, kde používají častěji termín „rodný jazyk“, který je zároveň i jejich etnickým dědictvím. Odborný diskurz užívá místo pojmu „mateřský jazyk“ pojem „první jazyk“, laická veřejnost občas považuje za mateřský jazyk ten, který člověk nejlépe ovládá.¹¹¹

Svoboda dále konstatuje, že mateřský jazyk je pro člověka velmi důležitý, je to jazyk, díky němuž v dětství poznával svět a má ho spojený se svými blízkými. Role mateřského jazyka ve výchově a výuce se proto stala jedním z velmi diskutovaných témat.¹¹²

4.2 Výuka češtiny jako mateřského jazyka

Český jazyk je jedním ze základních znaků české národní identity. Děti se mu od rodičů učí již od narození přirozenou metodou odezírání a napodobování. V předškolním věku už většina dětí zná mateřský jazyk natolik, že nemá větší problémy s dorozumíváním.

¹¹⁰ SKUTNABB-KANGAS, Tove. Menšina, jazyk a rasismus. Bratislava: Kalligram, 2000. 300 s. ISBN 80-7149-351-1 s. 125

¹¹¹ SVOBODA, M. 2017, Mateřský jazyk, [online] 2017 [cit. 2018-10-15]. dostupné na: <https://www.czechency.org/slovník/MATE%C5%98SK%C3%9D%20JAZYK>

¹¹² Tamtéž,

S příchodem do školy začíná další etapa, která je zaměřena na zvládnutí mateřštiny jako komunikačního prostředku ve všech sférách jeho fungování.¹¹³

Ondrášková tvrdí, že mateřský jazyk a jeho poznávání má velký význam i ve výchově. Český jazyk byl vždy symbolem národa, a proto správný a zodpovědný přístup k jeho výuce může výrazně přispět k vlastenecké výchově.¹¹⁴

4.3 Český jazyk ve školách v 18. a 19. století

V první polovině 19. století bylo postavení češtiny velmi neutěšené. Tehdejší kosmopolitní šlechta češtinu neužívala vůbec a přestávaly ji užívat i měšťanské a úřednické vrstvy. Jazyk se zachoval pouze v nižších měšťanských vrstvách a na venkově. Po zrušení nevolnictví započal příliv bývalého poddaného lidu do měst a s tím i posílení české složky v poněmčených městech.¹¹⁵

Tereziánská školská reforma byla nejdůležitějším mezníkem ve vývoji školství ve střední Evropě i u nás. Jedním z hlavních úkolů školské jazykové politiky v 19. století bylo vymezit v českých zemích vzájemný poměr češtiny a němčiny a jejich uplatnění ve vyučování. Jednalo se zde o dva velmi důležité aspekty, český jazyk jako vyučovací předmět a český jazyk jako jazyk vyučovací. Na počátku 19. století mělo vyučování českého jazyka spíše soukromý charakter.¹¹⁶

Když byl v roce 1816 vydán dekret, který povoloval češtinu jako vyučovací předmět na gymnáziích, vznikla potřeba nových českých učebnic. V té době byla většina učebnic češtiny psána německy. Jungmann urychleně připravil čítanku a návod ke slohovým cvičením v češtině pod názvem „Slovesnost“, která však dlouho ležela na cenzuře a okleštěná vyšla až roku 1820. Poté sloužila Slovesnost převážně pro potřeby škol. Jednalo se o teorii literatury s připojenou čítankou, ve které byly příklady z české literatury od dob Husovy až po současnost, prezentovala tak bohatství české literární tvorby.¹¹⁷

¹¹³ ČECHOVÁ M, STYBLÍK V. Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a pro studenty učitelství. 2. vyd. Praha: SPN pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85937-47-6. s. 5

¹¹⁴ Tamtéž, s. 73–77

¹¹⁵ HAVRÁNEK B., Vývoj českého spisovného jazyka, s. 159 (Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1980, s. 84.)

¹¹⁶ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola – úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918–1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 16. 17

¹¹⁷ SUCHOMELOVÁ, A. Josef Jungmann -Cesky-jazyk.cz [online] 2005 [cit. 2018-12-20], dostupné na: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/josef-jungmann.html#ixzz5iQMNPm6E>

Učebnice češtiny však nepotřebovala pouze gymnázia, ale také školy triviální. Odborným posuzovatelem učebnic českého jazyka se stal Jan Nejedlý, který byl jednou z nejvýznamnějších a nejvlivnějších postav českého národního hnutí. Učebnice jím posouzené jako kladné byly zárukou kvalitních českých textů. V jeho posudcích se objevoval argument, že česká mládež se bude lépe učit jazyku německému, pokud bude ovládat pravidla své mateřštiny. To později uznal i císař ve Vídni a roku 1824 schválil návrh na vypracování účelných učebnic češtiny.¹¹⁸

Vyučování českého jazyka bylo do té doby dobrovolné, mimo hlavní vyučovací hodiny a hlavním úkolem bylo naučit žáky číst a psát.¹¹⁹ S rostoucí vzdělaností učitelů, kteří se postupně dostávali do „lidového“ i středního školství, se měnilo i vyučování českého jazyka, které kladlo důraz mimo jiné na prohlubování lásky k vlasti, k jejímu lidu a jazyku.¹²⁰ Čeští učitelé na středních školách začali češtinu vyučovat podle Jungmannovy „Slovesnosti“ jako řádný předmět. Žáci se v hodinách češtiny seznamovali s výtvary české literatury a učili se uvažovat v českém jazyce o češtině. To s sebou přineslo administrativní nelibost. Výuka češtiny byla opět omezena. Omezení samozřejmě vyvolalo reakce a protesty ze stran českých vlastenců. Jejich snahy vyvrcholily tím, že 18. 9. 1848 byl konečně český jazyk ministerským výnosem zaveden jako „obligátní předmět“ do českých gymnázií.¹²¹ V češtině se tak vyučovalo i náboženství, zeměpis, dějepis a přírodopis. Začaly vznikat nové učebnice češtiny, které však nebyly vždy v dobré kvalitě.

S nově se utvářející českou společností a s politickými změnami v Evropě i u nás začal vznikat tlak na obsah vyučování na obecných školách. Nešlo jen o posílení národních postojů při vykládání dějin, jednalo se i o jiné předměty jako bylo slohové vyučování a nácvik mluveného projevu. Jako základní slohové útvary byly uváděny popis a vypravování. Slohová cvičení však byla postupně vytlačována cvičeními mluvnickými

¹¹⁸ HROCH M, Na prahu národní existence, 1. vydání, Nakladatel: Praha: Mladá fronta (nakladatelství) 1999, s. 275, ISBN: 80-204-0809-6 s. 207

¹¹⁹ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 18

¹²⁰ JELÍNEK J. Nástin dějin vyučování českému jazyku v letech 1774–1918. 2., dopln. vyd., str. 223 (v SPN 1. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Na pomoc učitelům a vychovatelům. ISBN (brož.). s. 94

¹²¹ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s 19

a nácvik mluveného projevu se omezil na reprodukci čítankového článku a napodobování vzorů.¹²²

Přestože počáteční kroky výuky českého jazyka provázelo mnoho úskalí, pokládá Jelínek léta 1848–1868 za definitivní vítězství idejí českého národního obrození, ve kterém čeští učitelé sehráli nemalou roli.¹²³

Ve výuce českého jazyka se stále častěji objevovala vlastenecká tematika. Žáci se s ní setkávali nejen ve slohovém vyučování, ale především v tehdejších čítankách. Jedním z umělců, z jehož díla tvůrci učebnic hojně čerpali, byl například Julius Zeyer, autor dobrodružných příběhů, pohádkového dramatu, ale hlavně vlasteneckých eposů. Poprvé se s jeho dílem mohli žáci setkat již v roce 1909, kdy se v čítance pro měšťanské školy poprvé objevil úryvek z Vyšehradu, později to byla báseň „Borovice“, nebo epos „Čechův příchod“, který je oslavou českého národa.¹²⁴

*„Ó země ty česká, ó země ty svatá veliké slávy a potupy ještě větší a hanby, ty mohylou jsi, však zároveň chrámem, v němž slavíme veliké z mrtvých ted' vstání.“*¹²⁵ V učebnici, která vyšla v předvečer první světové války, se také objevil úryvek z eposu „Čechův příchod“, autor čítanky se snaží dětem vštípit pročeské smýšlení úryvkem, který je však zcela vytržený z kontextu a působí protiněmecky.¹²⁶

*„Ach zuřivý Němci, můj spálili domov! Můj otec, můj bratr, ti zahynuli tenkrát. A dnes ještě pláču nad jejich smrtí. Bud' prokletá ruka, jež život jim vzala.“*¹²⁷

Autorské složení tehdejších čítanek bylo ale mnohem bohatší. Dalšími autory, kteří vyhovovali svou tvorbou výchovným vlasteneckým cílům čítanky, byli například K. J. Erben, z jehož díla se v učebnicích, mimo pohádek, často objevoval i mravoučný text

¹²² HUBÁČEK, J. Didaktika slohu pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN (váz.). české učebnice. s. 9

¹²³ JELÍNEK, J. Nástin dějin vyučování českému jazyku v letech 1774-1918. 2., dopln. vyd., 223 s. (v SPN 1. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Na pomoc učitelům a vychovatelům. ISBN (brož.). s. 119

¹²⁴ KŘIŠŤANOVÁ, D. Dílo J. Zeyera ve školní četbě, Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury. Roč. 29, č. 10 Praha: Lidové noviny, 1990. ISSN 0418-5129. s. 21–23

¹²⁵ ZEYER J. Česká epopaja: Čechův příchod; Vyšehrad. V Praze: Česká grafická unie v Praze, 1947. ISBN (Váz.).

¹²⁶ KŘIŠŤANOVÁ, D. Dílo J. Zeyera ve školní četbě, Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury. Roč. 29, č. 10 Praha: Lidové noviny, 1990. ISSN 0418-5129. s. 21–23

¹²⁷ ZEYER, J. Česká epopaja: Čechův příchod; Vyšehrad. V Praze: Česká grafická unie v Praze, 1947. ISBN

„Tak svět odplácí“, nebo F. L. Čelakovský a jeho „Ohlasy písní českých“, které, jako většina jeho básní, vycházely z lidové slovesnosti. Čelakovský byl znám tím, že sbíral lidové příběhy a uplatňoval je ve svých básních. Příkladem balady v lidovém tónu je „Toman a lesní panna“. Další autorkou, která svou tvorbou kladně ovlivnila dětského čtenáře, byla i E. Krásnohorská. Přestože je spojována především s psaním libret k operám významných českých skladatelů, nejrozsáhlejší součástí její tvorby tvořila próza. Věnovala se také tvorbě pro děti, která byla v té době ještě neznámým fenoménem.¹²⁸

Hojně byl v čítankách zastoupen také český obrozenecký básník, katolický kněz a národní buditel Boleslav Jablonský. Jeho básně, které se v učebnicích objevovaly, byly však spíše mravoučné, např. Rádce, Čeho třeba nebo Hřích: „*Půvabné jsou barvy hady, když se v létě slunívá. Avšak jeho klamná vnada, jedy v sobě ukrývá. A, tak, Synu, hřích odívá v půvabný se často šat, co však roucho toto skrývá, jedovatý jesti had.*“¹²⁹

Božena Němcová byla nejčastěji prezentována ukázkami z knihy Babička, ale velkou roli ve výchově k vlastenectví sehrály hlavně její „Národní báchorky a pověsti“, které zahrnují české pohádky, pověsti i legendy. Němcová na rozdíl od Erbena nepřepisovala původní podoby pohádek, ale jednotlivé pohádkové motivy upravila tak, aby zachycovaly typické prostředí s typickými postavami českého lidu s jeho povahovými vlastnostmi. Pro své národní cítění i hluboké myšlenky se stala zdrojem odvahy a naděje i některým pozdějším českým spisovatelům. V učebnicích nechyběl ani Hálek a jeho báseň „Naše vlast“ a „Naše vesnice“, následoval Neruda a jeho přítel Heyduk, jenž také čerpal inspiraci k některým svým básním v obrazech z venkova, psal verše o lidu jako základu národa a o harmonickém uspořádání národní společnosti. Z nejmladší generace se v čítankách často objevoval například Čech nebo Vrchlický a jeho Selské balady, ve kterých je znát inspirace českými lidovými písněmi a baladami.¹³⁰

¹²⁸ Osobnosti, cz. [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné na: <https://www.spisovatele.cz/eliska-krasnohorska#cv> na:

¹²⁹ Čítanka pro třetí třídu nižšího gymnázia, 2. opr. vyd. V Praze: Nákladem Fridricha Tempského, 1862. čítanka pro nižší stupeň gymnázia. s. 91

¹³⁰ MIKOLÁŠKOVÁ, M. Formování obrazu literatury na středních školách českých zemí v 19. století, disertační práce, [online], Místo a rok vypracování: České Budějovice 2012, [cit. 2019-01-17]. s. 39, Dostupné na: <http://docplayer.cz/82051745-Formovani-obrazu-literatury-na-strednich-skolach-ceskych-zemi-v-19-stoleti-na-podkladu-analyzy-nemeckych-gymnazialnich-citanek-z-let.html>,

4.4 Výuka českého jazyka v období první republiky

Se vznikem samostatného Československa v roce 1918 vstupuje do škol český jazyk se zcela novými úkoly. Výuka českého jazyka byla úzce spjata s výchovou k vlastenectví ve jménu ideje „národního humanismu“, jehož heslo bylo „prohloubit poznání národních dějin, národní kultury, národní povahy a jazyka mateřského“.

Velký důraz, jak podotýká Šmejkalová, byl kladen nejen na kompetentní zvládnutí mateřštiny, ale i na celý obsah českého jazyka, který se měl rozšířit o poznatky z oblasti nauky o národě nebo lidové a národní kultury. Čeština se měla stát osou vzdělání.¹³¹ Přes veškerou prvotní euforii se však začaly ozývat kritické hlasy, které poukazovaly na to, že obsah učiva je příliš přeplněn nesourodou látkou. Koncept národního humanismu skončil roku 1927, byl však významný v tom, že vyzdvihl postavení češtiny ve vyučování.¹³² Šmejkalová dále poukazuje na to, že právě v tomto období vznikaly učebnice českého jazyka, které měly vychovávat studenty k lásce a úctě k mateřskému jazyku. Problém byl v tom, že starší umělecké texty, které byly v učebnicích používány, byly jazykově archaické a pro výuku mluvnice tedy nevhodné. Mladší učebnice tohoto období také budovaly lásku k rodnému jazyku, používaly však texty modernější, a tím pádem i přiměřenější, např. Čapkova „Chvála řeči české“.¹³³ „*A ještě musím pochválit tebe, tebe, česká řeči, jazyku z nejtěžších mezi všemi, jazyku z nejbohatších všemi významy a odstíny, řeči nejdokonalejší, nejcitlivější, nejkadencovanější ze všech řečí, které znám nebo jsem slyšel mluvit. Chtěl bych umět napsat vše, co dovedeš vyjádřit; chtěl bych užít aspoň jedinkrát všech krásných, určitých, živoucích slov, která jsou v tobě.*“¹³⁴

V učebnicích českého jazyka se však neobjevovaly pouze umělecké texty. V rámci „občanské výchovy“, která byla do výuky češtiny zabudována a měla studenty vést k úctě k demokratickým ideálům a symbolům republiky, se v učebnicích českého jazyka stále častěji objevovaly projevy nebo citáty T. G. Masaryka. Dalšími texty, které měly podnítit národní hrdost, byly články o legionářích se silným citovým nábojem. Podporována byla i výchova k pracovitosti a poctivosti, příkladem čehož byl život Tomáše Bati, ale nebyl

¹³¹ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 26, 27

¹³² Tamtéž, s. 28

¹³³ Tamtéž, 2010 s. s. 29

¹³⁴ ČAPEK, K. – Marsias čili na okraj literatury, 1919–1931. 3. vyd. Praha: František Borový, 1948. Spisy bratří Čapků, sv. XXVIII. ISBN (váz.).

opomenut i těžce pracující lid, často se objevovaly motivy dělníků, tkalců a horníků, například „Balada o očích topičových“ od Jiřího Wolкера nebo Bezručova „Ostrava“ či motiv chudých pracujících dětí. Důležité téma byla i úcta a láska k rodičům. V důsledku zhoršující se mezinárodní situace byl roku 1938 vydán výnos MŠANO, kterým byl rozšířen obsah vyučování českého jazyka i o prvky branné výchovy s vyučovacím cílem „*vypěstování vlastností důležitých pro brannost, zejména statečnost, obětavost, družnost...*“, pochopení nutnosti bránit vlast, kulturu a její hodnoty.¹³⁵ Téma branné výchovy bylo vkládáno především do čítankové četby, ve které se objevovaly ukázky z děl Jiráska a Wintera, kteří popisovali převážně českou historii, nebo Medka, jenž byl ovlivněn svou působností v legiích, proto oslavoval hrdinství legionářů.

Pro děti a mládež byla určena díla „Medvídci presidenta Masaryka“ nebo „O našich legionářích, dětech a zvířátkách na Sibíři“, vyprávění vlastních vzpomínek pro děti. Jeho dílo po roce 1948 v socialistickém Československu již nevycházelo.¹³⁶ Díla Masaryka či Beneše, kteří popisovali československou statečnost a boj Čechů za demokracii, také patřila mezi ta, která za dva roky z učebnic nadlouho zmizela.¹³⁷

4.4.1 Český jazyk v době nacistické okupace

V období nacistické okupace v letech 1939–1945 byla čeština opět postupně vytlačována ze škol němčinou.¹³⁸ V českých školách docházelo ke změnám obsahovým, ideovým, organizačním i správním. Podle Špringla byly změny rozděleny do dvou období. První období zaznamenalo změny ideové a koncepční, změny druhého období po roce 1943 již byly ovlivňovány válkou a situací na frontách.¹³⁹ Protektorátní úřady, které byly ještě pod kontrolou úřadů říšských, vykonávaly dohled nad školami. Pro udržení stability byly tolerovány určité projevy české kultury, ve výuce českého jazyka bylo podporováno české národní cítění, ale podle konceptu „český národ v rámci Říše“. Tento koncept, podporovaný ministrem školství Emanuelem Moravcem, se odrážel i v učebnicích českého

¹³⁵ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 32

¹³⁶ Osobnosti.cz, [online], 2005, [cit. 2018-01-17], Dostupné na: <https://hledej.tiscali.cz/osobnosti/?q=kr%C3%A1snohorsk%C3%A1>

¹³⁷ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 30, 31

¹³⁸ Tamtéž, s. 186,

¹³⁹ ŠPRINGL, J. Školákem v protektorátu, památník Terezín, [online], 2016, [cit. 2018-11-17], Dostupné na: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>

jazyka. Dosavadní učebnice byly cenzurovány a postupně vyřazovány. V těch, které nebyly vyřazeny, musela být začerněna nevyhovující místa. Za závadná byla považována díla Jiráska, Ráje, Vrchlického, Nerudy a mnoha dalších. Začerněny musely být i všechny texty o Československu. V čítankách se naopak objevovaly texty, které měly posilovat cítění v duchu český národ jako součást Říše.¹⁴⁰

Nejvíce prosazovaným předmětem pak byla němčina. „*Znalost němčiny je dnes pro českého člověka především otázkou jeho blahobytu... už v nejbližších letech naše středoškolská mládež bude stejně dobře ovládat němčinu jako svoji mateřštinu.*“ Tato slova zazněla v projevu E. Moravce 8. května 1942. Němčina byla do škol zařazena jako povinný jazyk, neměla však sloužit pouze k jazykové výuce, ale především k propagaci Říše.¹⁴¹

České školství, říká Doležal, bylo po dobu nacistické okupace vystaveno velkému tlaku a snaze po germanizaci. Bylo poškozeno ve své organizaci, struktuře i vyučovacím procesu. Velmi však oceňuje české učitelstvo, které stanulo v té době na nejohroženějším, ale i nejzodpovědnějším místě české kultury. „*Českým učitelům lze připsat jako celku, že především ochránili žactvo před škodlivým působením říšské myšlenky.*“ Vklad českých pedagogů do věci národní svobody spatřuje Doležal v tom, že zabránili, aby regrese školství nebyla hlubší, než o jakou usilovali nacisté.¹⁴²

4.4.2 Vývoj výuky českého jazyka v období socialismu

Vývoj poválečného školství v Československu probíhal za složitých společensko-politických podmínek. V prvních letech po válce sice zůstala organizace vzdělávání v porovnání s obdobím tzv. první republiky nezměněna, zato společenská funkce vzdělávání postupně dostávala novou podobu. Škola se stala politickou institucí, která se musela podílet na budování lidově demokratické republiky.¹⁴³

Po osvobození roku 1945 se český jazyk rychle vracel do škol. V prvních poválečných letech byla čeština ve vyučování nositelkou národního duchovního dědictví

¹⁴⁰ DOLEŽAL, J. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie. Praha: Národní filmový archiv, 1996. str. 284, Knihovna iluminace, Sv. 8. ISBN 80-7004-085-8. s. 67

¹⁴¹ Tamtéž, s. 69

¹⁴² Tamtéž s. 83

¹⁴³ VÁŇOVÁ, R. Vývoj počátečního školství v českých zemích, SNP Praha 1986, 167 s. 1. vyd. s. 130

a ve společnosti vládl vřelý cit k mateřskému jazyku.¹⁴⁴ V této době začala probíhat tzv. demokratizace spisovného jazyka, což byl proces, díky kterému mělo aktivní používání spisovné češtiny proniknout do nejširších vrstev.¹⁴⁵

Po únoru 1948 nabralo vyučování zcela jiný směr. Výuka mateřštiny se měla zlepšit, měla být oproštěna od buržoazního nacionalismu a postavena na kvalitních základech soudobých poznatků sovětské lingvistiky.¹⁴⁶ Vlastenecká tematika v učebnicích pomalu ustupuje a nastupují budovatelské texty po vzoru Sovětského svazu. Bohuslav Havránek ve své přednášce na školení mladých autorů uspořádaném Svazem československých spisovatelů v roce 1951 řekl: „*Celou naši kulturní veřejnost v červnu r. 1950 značnou měrou překvapily Stalinovy stati o jazykovědě, totiž překvapil ten fakt, že sám Stalin mluví o čistě theoretických, linguistických otázkách.... Na theorii je postavena praxe i u Lenina, i u Stalina a celé budování úžasné dnešní skutečnosti Sovětského svazu. Díváme-li se na věc z tohoto hlediska, pak nás nepřekvapí, že Stalin zasahuje do vědeckých otázek marxismu vůbec, a nejen do otázek jazykovědných.*“ Havránek poukazuje na kvalitu budování kultury v Sovětském svazu se socialistickým obsahem a národní formou, hovoří o funkci literatury v tomto procesu. Popisuje i literární tvorbu za první republiky, která byla podle něho příliš orientována na Západ, a i po roce 1945 spisovatelé na tuto minulost navázali a pokračovali v tradici. Dále říká, že literatura má odrážet nástup nové společnosti a dělnické třídy. Pokud mají autoři správně popsat dělnické prostředí, musí se s ním sžít. Zmiňuje se o přednášce J. Drdy, který vyčítal mladým autorům, že nepoznají rozdíl mezi soustruhem a frézou.¹⁴⁷

Křišťanová ve svém pojednání poukazuje na změny úryvků v čítankách, ze kterých například zmizely vlastenecky laděné texty Zeyera, zato se objevily básně typu „Traktor na vesnici“. To, jakými proměnami procházely texty v učebnicích, popisuje i Vala: „Nové učebnice odráží nový poměr k práci, budování socialismu a lásku k Sovětskému svazu“.

¹⁴⁴ OBERPFALCER, F. in ŠMEJKALOVÁ, M. 2010, 517 s. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 235

¹⁴⁵ BĚLIČ, J., HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. in ŠMEJKALOVÁ M. 2010, 517 s. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 236

¹⁴⁶ ŠMEJKALOVÁ, M. ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 260

¹⁴⁷ HAVRÁNEK, B., Slovo a slovesnost, ročník 13 (1952), číslo 2, s. 57-71, [online]. [citováno 2019-02-03] Dostupné na: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=672>

Dále říkal, že úkolem učitele mateřštiny je vést děti ke správnému pochopení obsahu slov a jejich vztah ke skutečnosti. Proto byl například v učebnici pro druhý ročník národních škol zařazen článek „Dělníci a rolníci“, díky němuž si děti měly uvědomit, jak si dělníci a rolníci pomáhají. Další příklad, který Vala ve svém pojednání o učebnicích uváděl, byla „Povídka o neznámém hrdinovi“, kde na příkladu mladého komsomolce, který vynesl z hořícího domu malé děvčátko a nečekaje na poděkování ujel tramvají, demonstroval „sovětsky chápané hrdinství“.¹⁴⁸

Nemůžeme ale říct, že by z učebnic zmizeli všichni čeští klasici, jejich díla však musela být úderná a obrácená k masám, např. „Vzbouřili se sedláci“ od J. Vrchlického nebo verše J. V. Sládka „Je proti nám, kdo není s námi“.¹⁴⁹ Texty v učebnicích, jak říká Šmejkalová, měly být ideově zaměřené, proto se v nich neustále objevoval „boj za mír“, „vedoucí úloha dělnické třídy“ nebo „socialistický poměr k práci“. Uvědomělé socialistické vlastenectví bylo podporováno články o Gottwaldovi, Fučíkovi a Švermovi, opěvován byl Stalin nebo Rudá armáda. Do všech předmětů začínala pronikat politická výchova a český jazyk se stal hlavním nástrojem k prosazování nové ideologie. V duchu zlepšování mělo být vyučování mateřštiny konečně postaveno na kvalitních základech, jaké nastavil Sovětský svaz a Stalin. Nakonec nejdůležitějším měřítkem hodnocení prací z českého jazyka nebylo pochopení a zvládnutí mateřštiny, nýbrž správné ideologické uchopení tématu.¹⁵⁰

Po smrti Stalina se atmosféra ve společnosti začala postupně uvolňovat a měnila se i situace ve školách.¹⁵¹

50. a 60. léta však byla přesto ve znamení výchovy k socialistickému vlastenectví. Jak zdůrazňuje Tenčík: „*V dětech je nutné budovat lásku k naší socialistické vlasti, která vzniká obětavou prací lidu v lidech samotných, setřásající jho minulého života, sobectví a zášti, musí se stát láskou činorodou, aby z ní prýštilo budovatelské nadšení.*“ Výchova k socialistickému vlastenectví si kladla za úkol učit žáky poznávat a chápat změny,

¹⁴⁸ VALA, A., in Zlepšujeme vyučování mateřštině, ISBN: (Brož.), Vydání: 1. vyd. s. 37 Nakladatel: Praha Státní nakladatelství učebnic, 1951 St. tisk., n. p., záv. 03, s. 25

¹⁴⁹ KŘIŠŤANOVÁ, D. Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury. Roč. 29, č. 10 Praha: Lidové noviny, 1990. ISSN 0418-5129. s. 21–23

¹⁵⁰ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 275–278

¹⁵¹ Tamtéž, s. 288

vztahující se k socialistické vlasti, ale i dědictví minulosti, na kterou mají být právem hrdí. Dalším důležitým úkolem bylo probouzet bratrskou lásku k lidu ostatních socialistických zemí v čele se Sovětským svazem.¹⁵²

To se odráželo i v textech určených pro výuku českého jazyka. Do učebnic se sice vrátily pohádky od Erbena a Němcové, Staré pověsti české od Jiráska, či básně Seiferta, Halase nebo Nezvala opěvující krásu české země a lidové říkanky, mezi nejčastěji zařazované autory však stále patřil Pleva a jeho „Malý Bobeš“, či „Z mládí prezidenta K. Gottwalda“, Říha s povídkami např. „Na řepném poli“, nebo s úryvky z knihy „Hončíkova cesta“ a nechyběli ani sovětsí autoři.¹⁵³

V roce 1968 můžeme pozorovat snahu o změny, které nastínil i návrh nových učebních osnov, ve kterých se sice stále ještě objevuje socialistické vlastenectví, pojetí českého jazyka se však obsahově mění. Důraz je kladen na češtinu jako na národní jazyk českého lidu a hlavním cílem je výchova k uvědomělému vztahu k mateřskému jazyku. Osnovy jsou téměř zbaveny ideových podtextů.¹⁵⁴

Tato situace však netrvala dlouho a vše se změnilo s nástupem „normalizace“, která výrazně zasáhla i oblast školství. Počátkem 70. let opět dochází k obsahovým i koncepčním změnám ve školních dokumentech a do škol se mimo jiné vrací i výchova k socialistickému vlastenectví a komunistická výchova.¹⁵⁵

Osmdesátá léta přinesla částečné uvolnění napjaté situace ve společnosti i ve školách. Komunistická výchova zmizela z vyučování i ze školních dokumentů. V učebnicích českého jazyka převládají autoři jako jsou Lada, Hrubín, Sládek, Sekora, Čapek, Erben, Petiška, Němcová či Nepil. Stále je užíván pojem socialistické vlastenectví, ne však s takovým důrazem jako v minulosti.¹⁵⁶

¹⁵² ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 9–11

¹⁵³ TENČÍK, F. Výchova k socialistickému vlastenectví, Nakladatel: Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1956 (Č. Těšín, Ostravské tisk. 08) s. 135, Vydání: 1. vyd. s. 129–136

¹⁵⁴ Problémy modernizace základního vzdělání: (komplexní studie). Sv. D., Návrh učebních osnov základní devítileté školy. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 1968. s. 20–23

¹⁵⁵ ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 359–361

¹⁵⁶ Učební osnovy základní školy: Dějepis. 5.–8. ročník. 3. vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1981, s. 6

4.5 Shrnutí teoretické části

Když se ohlédneme zpět do našich dějin, vidíme, že česká identita se stále hledala a vytrácela. U počátků hledání naší ztracené české identity stáli obrozenci, kteří usilovali pod vlivem myšlenkových proudů osvícenectví o záchranu českého národa a českého jazyka. Bojovali za lepší budoucnost nejen pro sebe, ale hlavně pro příští generace. Naši předkové dosáhli založení naší samostatné republiky, na kterou byli právem hrdí, ale přišla druhá světová válka, s ní protektorát Čechy a Morava a další pokus o germanizaci českého národa. Český lid opět bojoval o národní identitu. Ani následující desetiletí nebyla jednoduchá. I když po válce český národ znovu pozvedl hlavu, nenavázal na předválečná prvorepubliková léta, která byla příkladem vlasteneckého nadšení. Společnost se obrátila jiným směrem a mnozí ztratili víru v naši vlast a stejně jako společnost i vlastenectví se odklonilo jiným směrem. Dnes jsme silný, úspěšný demokratický stát, který je uznáván ve světě, přesto se u nás často mluví o krizi národní identity. Když porovnáme vlastenecké cítění Čechů v jednotlivých sledovaných obdobích, dojdeme k poznání, že si nejvíce ceníme své vlasti, když je v ohrožení, a usilujeme o národní identitu, pokud ji ztrácíme. Bylo tomu tak v dobách českých obrozenců, při vzniku 1. republiky, v období protektorátu i „pražského jara“ v roce 1968 a vlna vlastenectví se nesla „sametovou revolucí“. Dnes se nejspíš necítíme ničím ohroženi a vlastenectví v sobě potlačujeme, já si ale myslím, že bychom ho měli dávat najevo při každé příležitosti a ukázat všem, že jsme národ, který si zaslouží, aby ho ostatní uznávali a respektovali.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

5.1 Pojetí výzkumu

Úkolem praktické části diplomové práce je nalézt odpovědi na otázky související s vlasteneckou výchovou a budováním národní identity na školách v rámci vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. V úvodu práce nejprve vymezím cíle výzkumu a popíšu metody a postupu, které při výzkumu použiji. Výzkumná část diplomové práce se skládá ze tří celků.

V první části práce vytvořím obsahovou analýzu učebních osnov, školských dokumentů a učebnic českého jazyka v rozmezí doby od vzniku první republiky v roce 1918 po současnost se zaměřením na vlasteneckou výchovu.

V druhém bloku se zaměřím na mapování postojů a názorů pedagogů z různých částí naší republiky na výchovu k vlastenectví ve školách. Výsledky výzkumu mohou sloužit jako ukázka toho, jaké postoje zaujímají k problematice vlastenectví učitelé 1. stupně základních škol. Následně mohou vést k zamyšlení nad současnými osnovami a učebnicemi českého jazyka, zda se této problematice dostatečně věnují.

Práci uzavřu doplňkovým výzkumem, ve kterém se soustředím na názory a informovanost žáků v oblasti vlastenecké výchovy.

5.2 Vymezení cílů výzkumu

1. Prvním cílem výzkumu je vytvořit obsahovou analýzu dostupných školních osnov, dokumentů a učebnic pro vyučovací předmět Český jazyk a literatura v různých obdobích 20. století a počátku 21. století se zaměřením na vlasteneckou výchovu a její pojetí. Pomocí této analýzy ověřím, zda a jakým způsobem se společenské změny, kterými naše republika procházela, odrazily v pojetí vlastenectví ve školních dokumentech a učebnicích. Vybraný vzorek byl vytvořen z dokumentů a učebnic dostupných v Pedagogické knihovně J. A. Komenského v Praze.

2. Cílem druhé části výzkumu je za pomoci nestrukturovaného rozhovoru mapovat, jak učitelé v různých částech naší republiky a na rozdílných školách uplatňují vlasteneckou výchovu. Je důležité zdokumentovat, jakým způsobem a jak aktivně vedou učitelé své žáky k rozvoji vlasteneckého citění, k lásce k mateřské řeči a k národu. Dalším cílem je získat přehled, co učitelům při aplikaci vlastenecké výchovy nejvíce pomáhá, zda jsou školy vybaveny dostatečným množstvím kvalitních pomůcek a materiálů, které slouží k této výchově, nebo zda musí učitelé volit jiné cesty k naplnění tohoto úkolu.

Výzkum budu provádět na vzorku pedagogů ze tří škol z různých částí naší vlasti (Praha, Západočeský a Severomoravský kraj). Při výběru školy sehrál důležitou roli region, ve kterém se škola nachází, velikost dané školy a počet jejich žáků. Dalším důležitým aspektem, který ovlivnil výběr škol, bylo porovnání školních dokumentů jednotlivých škol a jejich pojetí vlastenecké výchovy.

3. Cílem doplňkového výzkumu je prověřit informovanost žáků 5. ročníku základní školy v oblasti vlastenecké výchovy.

Doplňkový výzkum budu provádět na skupině žáků 5. ročníku z těchto vybraných škol.

5.3 Metody výzkumu

Za účelem získání potřebných dat k zodpovězení výzkumných otázek jsem zvolila dvě různé metody.

1. Analýzu dostupných školských dokumentů a učebnic v rozmezí let 1918 po současnost pro získání potřebného množství informací. Porovnání a vyhodnocení těchto informací
2. Metodu nestrukturovaného rozhovoru. Při takto vedeném rozhovoru lze navázat otevřenou a důvěrnou atmosféru, která dává prostor k detailnějším a přesnějším odpovědím. Výzkumník může konkrétně reagovat na každou jednotlivou odpověď a rozvíjet průběh rozhovoru. Tato metoda umožní náhled, jak učitelé 1. stupně k této problematice přistupují. Pro tento rozhovor jsem si připravila tři základní otázky, na základě kterých, se bude následný rozhovor odvíjet.

3. Dotazník pro žáky s otevřenými otázkami, které dávají žákům prostor vyjádřit se k problematice vlastními slovy.

6 Obsahová analýza osnov, školních dokumentů a učebnic českého jazyka z hlediska výchovy k vlastenectví v rozmezí doby 1918-2019

Cíl první části výzkumu: Cílem této části výzkumu je analýza obsahu školních osnov, dokumentů a učebnic pro vyučovací předmět Český jazyk a literatura v různých obdobích 20. století a počátku 21. století se zaměřením na vlasteneckou výchovu a její pojetí. Pomocí této analýzy ověřím, zda a jakým způsobem se společenské změny, kterými naše republika procházela, odrazily v pojetí vlastenectví ve školních dokumentech a učebnicích.

Kritéria hodnocení: Porovnám obsahy a cíle jednotlivých dokumentů, na základě provedené analýzy budu sledovat, jakým způsobem a v jakém rozsahu v nich byla vlastenecká výchova zpracována.

6.1.1 Osnovy českého jazyka v období 1. republiky

Normální osnovy pro obecné školy Československé republiky schválené vnesením ministerstva školství a národní osvěty v roce 1927, kterými byly mírně upravené původní osnovy z roku 1919, staví výuku mateřského jazyka na první místo ve vzdělávání žáků. Mateřskou řeč uvádí tento dokument jako „*nositelku veškeré národní kultury, bez které nejde vzdělávat jedinec ani národ*“.¹⁵⁷ Dokument má za cíl nejen naučit žáky správnému vyjadřování slovní i písemnou formou, ale v neposlední řadě probouzet v žácích „*lásku a úctu k rodnému jazyku a k duchu národní kultury*“. Výchova k vlastenectví se v těchto osnovách prolíná všemi předměty, všude je kladen velký důraz na lásku a úctu k národu, mateřskému jazyku a tradicím naší země.

V roce 1933 vyšly nové osnovy, které svými úpravami měly sjednotit výchovu i učivo na obecných školách. Klíčová je zde výchova k demokracii, lásce k bližnímu, národu a nové republice. Výchova měla za úkol vychovat „demokratického republikána“.¹⁵⁸ Celé osnovy se opírají o morální hodnoty, které je nutné vštěpovat žákům, proto i budoucí demokratický republikán měl tyto hodnoty uznávat. V první řadě to byla

¹⁵⁷ Normální osnovy pro obecné školy Československé republiky. Praha: Státní nakladatelství, 1927, s. 4

¹⁵⁸ Definitivní normální učebné osnovy pro obecné (řádové) školy, platné od šk. r. 1934/35. Brno: Ústřední spolek jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, 1933. ISBN (Brož.). Digitalizace Kramerius, s. 5

úcta a láska k národu, tolerance k národům ostatním, úcta k odlišným náboženským vyznáním, a především snaha neustále se zdokonalovat.

Ve vyučovacím předmětu Český jazyk se měli žáci učit „rozumět spisovné řeči, srozumitelně mluvit a psát, získat zájem o četbu, zejména o četbu vzdělávací, a o národní kulturu“.¹⁵⁹ Stejně jako ve školních dokumentech z roku 1927 se vlastenecká výchova prolíná do všech vyučovacích předmětů.

Autoři osnov si uvědomovali, že škola je nezbytnou „součástí společenského ústrojí národního, státního a lidského“ a vychovává žáky k určitým hodnotám, proto již v úvodu byla vyzdvížena hlavně výchova „k těm kulturním a mravním cílům, za kterými jde národ stát a lidstvo.“

První republiku máme dodnes spjatou s pojmem vlastenectví. Nadšení a odhodlanost budovat novou svobodnou vlast se nutně musely odrazit i ve školství. Vlastenectví, vlast, rodná řeč, to vše bylo v osnovách často zmiňováno a podrobně rozpracováno. Nejčastěji byla tato výchova zařazována do výuky „Českého jazyka“ kde učitelé žáky seznamovali pomocí literatury s národní kulturou a tím budovali lásku k mateřskému jazyku, dále „Občanské výchovy“ nebo „Věcné nauky“, jejichž cílem bylo mimo jiné poznávání naší vlasti i tehdejší společnosti.¹⁶⁰

Na naplňování cílů, které osnovy ukládaly, dohlíželi školní inspektoři.

6.1.2 Osnovy českého jazyka v období protektorátu Čechy a Morava

Osnovy českého jazyka vydané výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 27. 7. 1939 zdůrazňovaly jako jeden z hlavních cílů ve vyučování českého jazyka „živý cit pro mateřský jazyk a úctu k němu“.¹⁶¹ Tak jako v minulých zmiňovaných dokumentech i zde autoři kladou důraz na znalost a schopnost používat mateřský jazyk v mluvené i písemné podobě, přibyl však další důležitý cíl, který tento dokument uvádí, což je i „dobrá znalost písemnictví vyučovacího jazyka, jeho literárního vývoje a jeho postavení v osvětě vlastního národa“.¹⁶² Nutnost četby literárních děl odůvodňují autoři dokumentu tím, že pěstování mateřského jazyka pomocí literárních děl výrazně podporuje národní a sociální výchovu. „Tím vším“, říká dokument „přispívá vyučovací jazyk

¹⁵⁹ Definitivní normální učebné osnovy pro obecné (řadové) školy, platné od šk. r. 1934/35, s. 6

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 3–7

¹⁶¹ Osnovy jazyka českého, Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1939. ISBN (váz.), s. 7

¹⁶² Tamtéž, s. 8

*k výchově žáků, kteří živě cítí své povinnosti k národu, vlasti a lidu.*¹⁶³ Jak jsem již zmiňovala na straně 41, i školství spadalo stejně jako film, nebo divadlo do konceptu „kulturní autonomie“, což se samozřejmě odrazilo na školních osnovách. Cíle těchto osnov jsou postaveny tak, aby vzniklo zdání, že národní cítění Čechů není nijak potlačováno.

Osnovy jsou rozpracovány po jednotlivých ročnících a pro každý ročník je vymezen konkrétní cíl, doporučená literatura a autoři, se kterými by se žáci měli seznámit, například Erben, Němcová, Čech, Hálek a mnoho dalších.¹⁶⁴ Četbou děl těchto autorů se měla naplňovat výchova národní a sociální. V hodinách českého jazyka, jak se píše v poznámkách k těmto osnovám, se mají učitelé soustředit nejen na jazykovou stránku, ale i na kulturní a estetickou a k tomu právě přispívá národní literatura, ale také hudba a umění vůbec.

Zvládnutí ústního i písemného projevu v jazyce mateřském je zde postaveno jako nezbytný předpoklad pro úspěch v ostatních předmětech. Tyto osnovy, byť byly vydány v červenci roku 1939, což znamená již v období Protektorátu Čechy a Morava, stále staví do popředí úctu k rodné vlasti a mateřskému jazyku. A i když byl v rámci snahy o germanizaci českého národa zařazen do osnov německý jazyk jako povinný předmět, výuka českého jazyka byla jedním z hlavních cílů těchto osnov.

S průběhem války se postupně začal měnit přístup nacistů k českému národu i českému školství. Došlo i ke změnám ve školních dokumentech, které se ale v tištěné podobě nedochovaly. K přiblížení této problematiky by bylo nutné provést další výzkum.

6.1.3 Přejídné učební osnovy v období těsně po 2. světové válce

V roce 1945 vznikly přejídné osnovy jakožto dokument, podle kterého se měla vytvořit nová, lidově demokratická škola, která měla zajistit spravedlivé vzdělání všem. Tento dokument přímo charakterizoval novou školu jako politickou, která má spolupracovat s orgány lidové moci. Hlavní důraz se zde klade na výchovu politickou, brannou, národní, státní, lidovou a sociální.

V osnovách předmětu Český jazyk pak bylo uvedeno, že žák se má naučit správnému, spisovnému vyjadřování, a to ústně i písemně, seznámit se s literaturou českou,

¹⁶³ Osnovy jazyka českého, Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1939, ČKM 595-105, s. 11

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 12

slovenskou, ruskou, popřípadě i literaturou jiných slovanských národů. Četba pak měla žáky vést k lásce k rodné vlasti a její kultuře. Je zde zmíněn i mateřský jazyk jako důležitý prostředek vyjadřování, místo výchovy k vlastenectví se však tento dokument daleko více soustředí na výchovu politickou, která je zařazena do vyučování již od třetího postupného ročníku.¹⁶⁵ Do všech předmětů se tak začíná postupně promítat nová ideologie, vlastenecká výchova je zde zařazena pouze okrajově, a to vždy ve spojení s budovatelskými hesly, například: „... poznávání naší vlasti a uplatňování uvědomělého postoje mládeže k současné výstavbě lidově demokratické republiky...“¹⁶⁶

6.1.4 Osnovy českého jazyka v období 50. let

Učební osnovy pro národní školu 1.–5. postupný ročník schválené ministerstvem školství a osvěty v roce 1953 charakterizují výuku mateřského jazyka jako hlavní předmět vzdělávání. Osnovy jsou rozplánované podle ročníků, předmětů a tematických celků.

Pro každý postupný ročník jsou stanoveny úkoly, které by měli žáci zvládnout. Zvláštní pozornost věnovali tvůrci osnov žákům 1. tříd. Úkolem učitele těchto žáků bylo nejen naučit žáky číst, psát a rozvíjet řeč, ale i poznávat a milovat svůj domov, „*probouzet lásku k vlasti, vychovávat je k úctě k rodičům, učitelům, vzorným pracovníkům nebo k SSSR*“.¹⁶⁷ Autoři osnov, vzhledem k věku žáků, staví na první místo lásku k domovu a rodné obci, doporučují učitelům časté vycházky do okolí, aby měli žáci možnost seznámit se s místem, kde žijí. Vlastenectví je podporováno i v jiných předmětech, například v „Hudební výchově“ se mají žáci seznámit s lidovými písněmi a tanci. Přestože je vlastenecké výchova v tomto dokumentu podrobně zpracována, ve větší míře jsou tu však rozpracována ideologická témata, stejně tak slova láska a úcta, která se v těchto dokumentech často objevují, mají bohužel vždy politický dovětek.

Například již v první třídě měl učitel žáky seznámit s prací rodičů a úderníků, s významem jejich práce pro budování socialismu v naší vlasti a vést je k pochopení, že

¹⁶⁵ Přechodné učební osnovy pro školy obecné, měšťanské a střední na školní rok 1945/46: Vým. MŠO z 30. XI. 1945, č. 10584 pres. V Praze: Státní nakladatelství, 1946. s. 3

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 11

¹⁶⁷ Učební osnovy pro 1. až 5. postupný ročník všeobecně vzdělávací školy pro školní rok 1953–54. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953. s. 12

„bez práce nejsou koláče.“¹⁶⁸ V dokumentu je i doporučení, které ukládá: „*při významných výročních hovořit s dětmi o Leninovi, Stalinovi, Gottwaldovi nebo Zápotockém.*“¹⁶⁹

Od druhého postupného ročníku měl učitel jako hlavní úkol „*rozvíjet myšlení a řeč, vštěpovat žákům poznatky, dovednosti a návyky potřebné ke získání vzdělání. Při vyučování mateřskému jazyku v žácích učitel pěstoval úctu a lásku k národnímu jazyku, k vlasti, národu, k lidu a jejich práci. Učitel měl žáky vychovávat v duchu socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu.*“¹⁷⁰ Jak jsem již popisovala, vlastenectví, láska a úcta se prolínají celými osnovami a zasahují do několika předmětů včetně „Českého jazyka“. Tyto pojmy jsou však úzce propojeny s výchovou k proletářskému internacionalismu.

Podobně jako láska k vlasti byla žákům vštěpována i láska k SSSR a k sovětské armádě.

Náplň učiva, rozepsaná v těchto osnovách, je velmi zpolitizována. Autoři se odvolávají na Stalinovy statě a odkazují na zkušenosti Sovětského svazu. Jsou zde zapracována všechna, pro toto období důležitá, výročí a povinnost účastnit se jejich oslav. Vlastenecká výchova se mění na výchovu k socialistickému vlastenectví, ze které se vytrácejí národní tradice, tak jak tomu bylo v období 1. republiky, zato převládá pracující lid, budování socialismu a láska k SSSR. Tomu odpovídal i obsah doporučených článků a autorů, kde se vedle Erbeny a Němcové daleko častěji objevoval Gajdar nebo Kononov a jeho Vyprávění o Leninovi.

Osnovy vzniklé v padesátých letech se definitivně odklonily od ideálů, které se objevovaly ve školních dokumentech první republiky. V prvorepublikových osnovách je patrná snaha rozvíjet u žáků nejen vlastenectví a národní hrdost, ale také zodpovědnost za republiku a nově nabytou samostatnost. V osnovách z padesátých let, i když také zmiňují vlastenectví, se začíná spíše budovat závislost na Sovětském svazu.

6.1.5 Osnovy českého jazyka v období 60. let

Učební osnovy z let šedesátých se v pojetí vlastenecké výchovy příliš neliší od osnov z 50. let.

¹⁶⁸ Učební osnovy pro 1. až 5. postupný ročník všeobecně vzdělávací školy pro školní rok 1953–54. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953. s. 12

¹⁶⁹ Tamtéž s. 12

¹⁷⁰ Tamtéž s. 13

Již v úvodní části Učebních osnov základní devítileté školy pro 1.–5. postupný ročník schválené výnosem ministerstva školství a kultury v roce 1960 se ukládá učitelům pěstovat u žáků kladný vztah k práci a pracujícím lidu, vyzdvihuje se komunistická morálka a důležitost kázně a pořádku. Stejně tak, jako i v 50. letech, v době nejhlubšího totalismu, osnovy zmiňují lásku k vlasti, k naší krásné přírodě či historickým, kulturním a uměleckým dílům. Při vyučování českého jazyka pak dokument ukládá jako hlavní cíl: *„naučit žáky správně a s porozuměním číst přiměřené texty, vyjadřovat se spisovným jazykem v ústní i písemné formě a rozvíjet řeči i myšlení. Seznamovat žáky se společenskou skutečností, která děti obklopuje. Probouzet v nich úctu a lásku k národnímu jazyku a literatuře, k socialistické vlasti a národu, k lidu a jeho práci, k jeho boji za mír po boku Sovětského svazu a všech mírumilovných lidí na celém světě. Výuka českého jazyka přispívá k výchově k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu a k lásce k Sovětskému svazu.“*¹⁷¹ Při analýze těchto osnov si nemůžeme nevšimnout podobnosti s již zmíněným dokumentem z let padesátých. Přestože se však stejně jako v osnovách vydaných v padesátých letech i v tomto dokumentu preferuje výchova k socialistickému vlastenectví a orientace na Sovětský svaz, je zde již patrný jistý rozdíl v přímém pojetí této problematiky. Tento dokument sice ukládá učitelům seznamovat žáky s významnými státními svátky a událostmi již od 1. třídy základní školy, jsou zde však ve větší míře nabízena témata, která odpovídají danému věku žáků. Ideová témata se cíleně objevují až od třetího postupného ročníku.

Osnovy českého jazyka jsou zde rozděleny do čtyř skupin: čtení, psaní, jazykové vyučování a věcné učení. V oboru čtení se mají žáci naučit nejen číst, ale i vnímat svět, seznamovat se s životními příběhy a obohacovat tak svůj citový život. Mají si ale také vštěpovat pokrokové myšlenky, základy materialistického světového názoru a budovat základy komunistického myšlení. K tomu je vybrána a doporučena vhodná literatura, kde převažují ruští a sovětské autoři. Nechybí ani plánované besedy k významným výročím. Výchova k socialistickému vlastenectví je zařazena hlavně do tematické části Věcné učení, kde se vedle vyprávění o přírodě, rodině nebo ročních obdobích objevují i články s názvy: „Vítězný únor“, „Rudá vlajka a úcta k ní“, „Jak se chovat při vztyčování vlajky a hraní

¹⁷¹ Učební osnovy základní devítileté školy: učební osnovy pro 1.–5. ročník. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1960, s. 5

státní hymny“, nebo „Narozeniny soudruha presidenta“.¹⁷² Vyučování českého jazyka mělo dát žákům základy pro život v socialistické a komunistické společnosti a stěžejní roli v této výchově měl hrát svým příkladem učitel.

6.1.6 Návrh učebních osnov základní devítileté školy z roku 1968

V návrhu učebních osnov z roku 1968 zaujímá vyučování českého jazyka na základní škole velmi důležité postavení. Zásadní význam vidí tento dokument v „*samotné podstatě jazyka, jeho úloze při dorozumívání se a jako pojítka s příslušníky národa*“.¹⁷³ Vyzdvihuje češtinu jako národní jazyk českého národa, o který je nutné pečovat. Kromě cíle naučit žáky správně a kultivovaně jazyk používat je zde zdůrazněn i důležitý úkol „*vypěstovat v žácích odpovědný postoj k mateřskému jazyku*“.¹⁷⁴ Přestože dokument často zmiňuje výchovu k socialistickému vlastenectví, je zde zastoupena také výchova citová, a to i v souvislosti s mateřským jazykem. Z osnov naprosto mizí budovatelská hesla i láska k Sovětskému svazu, o to větší prostor autoři dali mateřskému jazyku. Osnovy dávají učitelům za úkol seznámit žáky s jedinečností českého jazyka, s jeho „tisíciletou tradicí“, která se úzce pojí s tradicemi celého národa. Učitelé mají žáky vést k „*lásce a úctě k mateřskému jazyku, vlasti i jeho lidu a k tomu, aby byli odhodláni k práci pro blaho země i pro její obranu*“.¹⁷⁵ V osnovách nechybí ani pojednání o slovenském jazyce, který je jazykem bratrského národa, s nímž jsme propojení historicky, ekonomicky, kulturně i politicky. I když je v tomto dokumentu uváděna výchova socialistického občana, častěji se zde objevuje prohlubování lásky k vlasti a mateřštině.¹⁷⁶

6.1.7 Osnovy českého jazyka v období 70. let

Učební osnovy českého jazyka a literatury schválené Ministerstvem školství České socialistické republiky roku 1976 řadí vyučovací předmět Český jazyk na první místo ve vzdělávání. Jako jeden z nejdůležitějších cílů výuky je uváděna „*láska k vlasti a jejímu lidu*“, i zde je však místo vlastenecké výchovy uváděna výchova k socialistickému

¹⁷² Učební osnovy základní devítileté školy: učební osnovy pro 1.–5 ročník. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1960 s. 25

¹⁷³ Problémy modernizace základního vzdělání: (komplexní studie). Sv. D., Návrh učebních osnov základní devítileté školy. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 1968. s. 20

¹⁷⁴ Tamtéž s. 20

¹⁷⁵ Tamtéž s. 21

¹⁷⁶ Tamtéž s. 21

vlastenectví a často se zde setkáváme, na rozdíl od výše zmíněného dokumentu z roku 1968, i s výchovou komunistickou. I přes tento velmi ideologicky pojatý úvod je následné doporučení literatury pro jednotlivé ročníky poněkud odlišné, než bývalo v letech šedesátých, kde převládaly budovatelské texty našich a sovětských autorů. První ročníky mají mezi doporučenými autory Ladu, Sládka nebo Hrubína, v dalších ročnících přibývá Čapek či Sekora. Osnovy sice stále doporučují texty ideově laděné, jsou zde ale také *„České pohádky, kde se představuje pohádkový typ národního hrdiny, nebo vybraný okruh pověstí, který rozvíjí lásku k národní historii a vede k pochopení lidového hrdiny.“*¹⁷⁷

I osnovy pro druhý stupeň základních škol, kam v této době spadal 5. postupný ročník základní školy, řadí vyučovací předmět Český jazyk na první místo ve vzdělávání, jehož cílem je naučit žáky správně a spisovně se vyjadřovat v ústní i písemné formě a získat znalosti nejen jazyka, ale také literatury. Osnovy také uvádějí, že: *„zvláštní význam potom má jazykové vyučování pro výchovu k socialistickému vlastenectví a pro citovou výchovu, a to prostřednictvím výchovy k uvědomělému vztahu k jazyku jakožto reprezentantu národního společenství a cenné národní kultuře. Úcta a láska k mateřskému jazyku je součástí výchovy k socialistickému vlastenectví, výchova k lásce k lidu, který je jeho nositelem a k odhodlání k práci pro blaho socialistické vlasti i k její obraně.“*¹⁷⁸ Dále je zde zdůrazněno, že jsme státem dvou národů, Čechů a Slováků, proto je nezbytné pěstovat dovednosti i v oblasti slovenského jazyka.

Přestože se tento dokument opět vrací k ideologickému pojetí cílů výchovy ve vyučování, můžeme zde zaznamenat jako jeden z hlavních úkolů budování lásky k vlasti a mateřskému jazyku.

V osnovách jsou pro každý postupný ročník vymezená témata. Pro 5. ročník základní školy je zde mimo jiné téma Národní jazyk, ve kterém si žáci mají prohlubovat vztah k mateřskému jazyku jako k cennému dědictví, nebo téma čeština a slovenština, kde se žáci seznamují se specifickými znaky slovenského jazyka. I když i zde je zmiňováno socialistické vlastenectví, na rozdíl od předešlých let je zde kladen větší důraz na naši vlast. Přestože jsou ve slohových cvičeních stále doporučovaná témata jako ČSLA, SNB či

¹⁷⁷ Učební osnovy pro 1.– 4. ročník základní školy. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1976. s. 15

¹⁷⁸ Učební osnovy základní školy, Český jazyk a literatura 5.–8. ročník SPN Praha 1978 s. 14

LM (Československá lidová armáda, Sbor národní bezpečnosti, Lidové milice), jsou zde i taková, která žáky seznamují s českými dějinami, kulturou a přírodou.

V návrhu učebních osnov z roku 1968 jsme mohli zaznamenat snahu oprostit výchovu k vlastenectví o výrazné ideologické prvky. To se však s nástupem normalizace opět změnilo. Samozřejmě je zde patrný rozdíl při srovnání tohoto dokumentu s dokumenty z padesátých či šedesátých let, ve kterých se autoři často vraceli k válce a budování socialistické republiky, avšak do osnov 70. let se však opět vrací komunistická výchova.

Cíle komunistické výchovy na 1. stupni však byly rozpracovány velmi obecně. Výchova měla zajistit „*všestranně harmonicky rozvinutého jedince*“, který má kladný vztah k práci, socialistickému vlastnictví, ale také k vlasti a mateřtině.¹⁷⁹

6.1.8 Osnovy českého jazyka v období 80. let

Osnovy schválené Ministerstvem školství ČSR v roce 1983 předkládaly jako hlavní cíl výchovu a vzdělávání všestranně rozvinutého jedince, který bude platným členem společnosti. Žáci měli mít morální vlastnosti socialistického člověka a bojovat za mír a spravedlnost ve světě. Dalším z nemalých cílů bylo probouzet u žáků lásku k vlasti a jejímu lidu. Ani tyto osnovy ještě nenechávají stranou internacionální svazky, ale lásku k Sovětskému svazu vystřídaloby chápání úlohy tohoto státu na zabezpečení míru ve světě. Velký důraz je kladen na seznámení se s mateřským jazykem, který hraje nejdůležitější roli ve vzdělávání. Cílem vzdělávacího předmětu Český jazyk tak bylo naučit žáky vyjadřovat se v tomto jazyce písemně i ústně, prohlubovat myšlení a vést k lásce k vlasti a všem mírumilovným státům. Celými osnovami se prolíná socialistické vlastenectví a boj za mír, na rozdíl však od výše zmíněného dokumentu se zde již neobjevuje komunistická výchova. Také tyto osnovy obsahují doporučené spisovatele a díla, se kterými by se měly děti seznámit. U dětí mladšího školního věku to jsou lidové říkanky a pohádky, z autorů pak Lada, Hrubín, Sládek, Sekora, Čapek, pro starší děti je doporučen Erben, Petiška, Němcová, Nepil a další. I zde autoři uvádějí některé ruské a sovětské autory, ale zdaleka ne v takové míře, jako tomu bylo v letech minulých.

¹⁷⁹ Učební osnovy pro 1.–4. ročník základní školy. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1976. s. 17

6.1.9 Osnovy českého jazyka v období po roce 1989

Po roce 1989 začíná naše školství procházet změnami, při kterých postupně dochází i k decentralizaci řízení škol. Poslední centrálně řízené osnovy pro základní školy vycházejí v roce 1991, které jsou následně nahrazovány vzdělávacími programy Obecná škola, Základní škola a Národní škola, ze kterých si mohly školy vybírat.

Osnovy českého jazyka rok vydání 1995

Vzdělávací program Obecná škola schválený MŠMT ČR v roce 1995.

Tyto osnovy si dávaly jako hlavní cíl při výuce mateřštiny především „*naučit žáky číst, psát, postupně ovládat základy pravopisu a gramatiky a v neposlední řadě správně jazyk používat a číst s porozuměním.*“¹⁸⁰ V osnovách Obecné školy v předmětu Český jazyk a literatura není o výchově k vlastenectví ani zmínka. Vlastenectví je zabudováno v předmětu Vlastivěda. Děti zde měly získávat vědomosti o české zemi, její historii a slavných osobnostech. Budovala se v nich úcta k vlastnímu národu, národní hrdost a touha být platným členem společnosti.¹⁸¹ Toto učivo bylo zařazeno ve čtvrtém ročníku Obecné školy, v pátém ročníku přibylo poznávání světa.

Vzdělávací program Základní škola, schválený MŠMT v roce 1996

Osnovy pro Základní školu si také kladly za cíl naučit děti osvojit si mateřský jazyk v mluvené i psané podobě, na rozdíl však od dokumentů Obecné školy se tyto lišily jiným pojetím. Už v obecné charakteristice osnov byla zanesena výchova k aktivnímu a odpovědnému občanství, žáci měli být vedeni k tomu, aby si vážili svého domova a vlasti a uvědomovali si „*nebezpečí a nehumánnost různých národnostních a rasových předsudků i různých forem diskriminace.*“¹⁸²

V charakteristice předmětu Český jazyk a literatura se potom kladl důraz na poznání mateřského jazyka jako nástroje pro dorozumívání se a *pro „komunikaci s kulturními výtvy a hodnotami, kde žák získává prostředky k tomu, aby chápal význam nejdůležitějších literárních výtvorů v historii národní a evropské kultury a mohl se*

¹⁸⁰ Vzdělávací program Obecná škola: Pojetí obecné školy. Učební osnovy obecné školy. 4. uprav. vyd. Praha: Portál (vydavatelství), 1996. ISBN 80-7178-106-1. s. 38

¹⁸¹ Vzdělávací program Obecná škola: Pojetí obecné školy. Učební osnovy obecné školy. 4. uprav. vyd. Praha: Portál (vydavatelství), 1996. ISBN 80-7178-106-1, s. 11

¹⁸² Vzdělávací program Základní škola, Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-337-X. s. 25

orientovat v různých formách slovesné produkce současnosti.“¹⁸³ Pojetí lásky k vlasti a národu se zde začíná poněkud proměňovat, objevuje se zde více multikulturní výchova. Dokument sice udává jako jeden z cílů „*vážít svého domova a vlasti*“, další cíle se už ale týkají například významu potřeby mezinárodního dorozumění nebo rasové otázky.

Vzdělávací program Národní škola, schválený MŠMT ČR 1997

Vzdělávací program Národní školy byl ze všech tří vzdělávacích programů, které vznikly v devadesátých letech, nejvíce zaměřen na výchovu k vlastenectví. Již v úvodu dokumentu najdeme citace J. A. Komenského a T. G. Masaryka.

Motto tohoto vzdělávacího programu znělo: „*Název Národní škola nebyl vybrán náhodou. Vyjadřuje stejnou myšlenku, která stála u zrodu Národního divadla nebo Národního muzea: „Národ sobě.*““¹⁸⁴ Na dalších stránkách autoři prohlašují: „*Jsme přesvědčeni, že mezi českými učiteli se nachází takové množství tvůrčích osobností a taková síla myšlenek, že je jen otázkou nedlouhé doby, kdy se naše školy opět stanou chloubou národa.*“¹⁸⁵

Stejně jako ostatní programy si kladl za cíl naučit žáky správnému používání mateřského jazyka, je zde však kladen důraz na budování kladného citu k tomuto jazyku.

Dokument zdůrazňuje cíl: „*aby žáci nesli dál poklad národního jazyka, aby se nic z této drahocenné truhlice v těchto zmatečných a poněkud nepředvídatelných dobách současného světa nepoztrácelo.*“¹⁸⁶ Tyto cíle byly provázány se všemi humanitními obory. Literatura neměla být chápána jako ideologický nástroj, hlavním cílem mělo být rozvíjení citu.

Osnovy pro Národní školu se ze všech srovnávaných dokumentů z 90. let vlasteneckou výchovou zabývají nejvíce. Je zde jasně patrná snaha navázat na tradice školství dvacátých let minulého století, což dokazuje i jazykový styl, který je v dokumentu použit a který nám může připomínat jazyk, v jakém byly psány dokumenty v době 1. republiky, nebo obrozeneckou éru.

¹⁸³ Vzdělávací program Základní škola, Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-337-X. s. 25

¹⁸⁴ Vzdělávací program Národní škola: Vzdělávací program pro 1.–9. ročník základního vzdělávání. Praha: Česko., 1997. ISBN 80-04-26683-5. s. 5

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 24

¹⁸⁶ Vzdělávací program Národní škola: Vzdělávací program pro 1.–9. ročník základního vzdělávání. Praha: Česko., 1997. ISBN 80-04-26683-5. s. 25

6.1.10 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání rok vydání 2005

V RVP zaujímá „vzdělávací oblast *Jazyk a jazyková komunikace zásadní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu.*“¹⁸⁷ Důraz se klade na znalosti a dovednosti, které žákům umožní správně komunikovat v mateřském jazyce slovní i písemnou formou.

Tato oblast byla rozčleněna do tří celků: Jazyková výchova, Komunikační a slohová výchova a Literární výchova.

Cílem vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace* bylo mimo jiného i „*chápaní jazyka jako svébytného historického jevu, v němž se odráží historický a kulturní vývoj národa, a tedy jako důležitého sjednocujícího činitele národního společenství, rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápaní jako potenciálního zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství.*“¹⁸⁸ Podle RVP je smyslem a cílem vzdělávání vybavit žáky souborem tzv. klíčových kompetencí, které jsou souhrnem všech vědomostí a dovedností, které má žák na konci vzdělávání dosáhnout.

Vlastenecká výchova byla v RVP rozpracovaná v *Kompetenci občanské*, která ukládala žákům respektovat a chránit lidové tradice a kulturní i historické dědictví. Tato kompetence byla naplňována pomocí průřezových témat, která se prolínala do všech vzdělávacích oblastí. Byla to například *Osobní a sociální výchova* nebo *Výchova demokratického občana*, které prohlubovaly znalosti žáků o naší vlasti, o národní historii i současnosti nebo o českých tradicích a zvycích, a tím budovaly vztah k domovu a vlasti.¹⁸⁹

Vlastenecká výchova v jednotlivých předmětech ani v rámci českého jazyka rozpracovaná není, měla by se do nich prolínat na základě průřezových témat.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání rok vydání 2017

Rámcový vzdělávací program upravený a schválený v roce 2017 navazuje svým pojetím a obsahem na RVP PV, specifikuje úroveň klíčových kompetencí, kterých by měli

¹⁸⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, VÚP Praha 2005, ÚIV, Nakladatelství TAURIS s. 21

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 21

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 16

žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání, v pojetí vlastenecké výchovy zde nenastaly žádné změny.¹⁹⁰

Shrnutí:

Škola je společenská instituce, která vždy hrála ve společnosti nezastupitelnou úlohu. Jak v oblasti vzdělávání, tak v oblasti výchovy nové generace. V souvislosti s probíhajícími změnami v naší společnosti se měnilo i prostředí ve školách. Zásadní změny se vždy odrazily především v kurikulárních dokumentech a v cílech, které tyto dokumenty obsahovaly.

Když porovnáme školní osnovy z jednotlivých sledovaných období, můžeme pozorovat hodnoty, které společnost v daném období uznávala, a směr, kterým se ubírala.

6.2 Obsahová analýza učebnic českého jazyka a literatury z hlediska výchovy k vlastenectví

Učebnice jsou velmi důležitou složkou školní výuky a pomáhají žákům, studentům a učitelům již několik století. Poprvé se s učebnicí žáci setkají již při nástupu do první třídy základní školy a provází je po celou dobu školní docházky. Protože škola má značný podíl nejen na vzdělávání, ale i na výchově mladé generace, byla vždy v ohnisku společenského a politického zájmu. Vedle učitelů jsou to vždy i učebnice, které předávají žákům vědomosti, ale také náhled na svět a společenské hodnoty, proto jsem přistoupila k úkolu zjistit, jakým způsobem učebnice českého jazyka v jednotlivých obdobích 20. a počátku 21. století rozvíjely vztah k mateřskému jazyku a k vlastenectví.

6.2.1 Učebnice českého jazyka v období první republiky

Učebnice vydané v období první republiky kladou velký důraz na vlastenectví, které šlo ruku v ruce s láskou k mateřskému jazyku a bylo dětem vštěpováno už od útlého věku. V učebnicích pro mladší školní věk se žáci setkávali s lidovými říkadly, s českými pohádkami, starší žáci měli možnost seznámit se s díly českých autorů a samozřejmě

¹⁹⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, rok vydání 2017, MŠMT [online] 2017 [cit. 2019-05-03]. dostupný na: [:///C:/Users/sebel/Downloads/RVP%20ZV%202017-1%20\(3\).pdf](:///C:/Users/sebel/Downloads/RVP%20ZV%202017-1%20(3).pdf)

nechyběla ani česká hymna. V učebnicích pro starší žáky portrét rakouskouherského monarchy vystřídal portrét T. G. Masaryka a E. Beneše, v úvodu nalezneme českou hymnu a dále díla českých autorů.¹⁹¹

V učebnici „Jazyk český se cvičebnicí pro školy občanské“ z roku 1920 nalezneme úryvky z Karafiátových Broučků, české pohádky, ale i článek o Dni české státnosti 1918. Žáci se učili pravopis i, y, například na textech: „*Posluchači provolávali slávu Masarykovi a Wilsonovi. Vojáci snímali z čepic odznaky rakouské a připínali si stužky v českých a slovenských barvách.*“¹⁹² Texty v učebnicích odrážejí atmosféru 1. republiky a uznávaný „tatiček Masaryk“ je hrdinou několika článků. Kniha ale také popisuje staročeské obyčeje a najdeme zde úryvky ze Starých pověstí českých od A. Jirásky.

Starší učebnice se často zabývaly náboženskými tématy, ale to se pomalu začínalo měnit. V důsledku církevní krize na počátku první Československé republiky se začal mezi lidmi šířit odmítavý postoj ke katolické církvi. Od roku 1922 náboženské náměty postupně z učebnic mizí a nahrazují je texty, které se bezprostředně týkají Československé republiky. Ve cvičeních na procvičování velkých písmen jsou zastoupeny názvy českých měst, řek a pohoří nebo jména českých významných osobností, najdeme zde životopis T. G. Masaryka, na kterém si žáci měli procvičovat přechodníky, častým námětem jsou i legionáři. Texty na procvičování gramatických jevů jsou velmi obsahově náročné, například i text: „*Duch velkého shromáždění v Obecním domě snoubil se s duchem našich praotců. Zazářily před našimi zraky velebné a hrdinské postavy Husa, Žižky, Jiříka Poděbradského i mužů reformace, kteří osvobodili lidstvo z poroby duchovní i světské.*“¹⁹³ Učebnice se ale nevyhýbají ani poznávání světa. Žáci se mohli seznámit s ukázkami řeckých bájí nebo popisy světových metropolí. Hodně jsou zde zastoupeny i svátky (Vánoce, Velikonoce, Dušičky, svatý Václav) a tradice s nimi spojené.

Ve stejné době jako „Učebnice českého jazyka pro školy občanské“ vycházela i učebnice s názvem „Mateřídouška pro školy obecné“.¹⁹⁴ Tato učebnice, schválená

¹⁹¹ MÜLLER, Josef. Mateřská řeč: cvičebnice jazyka českého pro školy obecné: vydání o 4 dílech. Díl III., pro 4. školní rok. 2., nezměn. vyd. V Praze: Státní nakladatelství, 1931. Cvičebnice pro obecnou školu.

¹⁹² MULER J. Učebnice jazyka českého s cvičebnicí pro školy občanské. Díl I. Přepřacované vydání. V Praze: Státní školní knihosklad, 1921.

¹⁹³ MULER, J. Učebnice jazyka českého s cvičebnicí pro školy občanské. Díl III. Přepřacované vydání. V Praze: Státní školní knihosklad, 1920.

¹⁹⁴ TOŽIČKA, B. Mateřídouška: Příručka pro učitele k stejnojmenné učebnici českého jazyka pro školy

výnosem MŠNO z roku 1928, je rozdělena do tematických celků, které byly dětem blízké (Na tržišti, Na nádraží, Z říše pohádek), vedle těchto námětů ze života se zde ale objevují i ukázky ze Starých pověstí českých „... *Vyvedli ze stáje bělouše a osedlali ho. Potom na něj vložili královské roucho. Poslové šli hledat Přemysla.*“ nebo ze života skautů: „*Co si skauti zpívali: Bývali Čechové statní jonáci. Bratři, bratři, bud' me veselí...*“ Je patrné, že kniha je určena pro mladší školní věk, proto i výběr vlasteneckých textů je jednodušší a pro děti přiměřený.

V učebnici „Jazyk vyučovací – Mateřídouška IV“ určené pro 5. postupný ročník z roku 1938,¹⁹⁵ kterou zdobí portrét E. Beneše, sice nalezneme texty podstatně složitější, určené pro starší žáky, ale nejspíše s ohledem na politickou situaci, mimo několika zmínek o T. G. Masarykovi nebo pojednání o naší vlajce, je zde vlasteneckých textů minimum.

Jak už jsem zmínila v kapitole „Výuka českého jazyka v období první republiky“, český jazyk jako jeden ze symbolů české státnosti měl v tomto období výsadní postavení, a to nejen ve škole. Budovala se nová demokratická republika, to se samozřejmě odrazilo i v učebnicích určených nastupující mladé generaci. Je v nich zabudovaná láska a úcta k republice, demokracii a osobnostem, které se o novou republiku zasloužily.

6.2.2 Učebnice českého jazyka v období Protektorátu Čechy a Morava

Učebnice českého jazyka v období Protektorátu Čechy a Morava, stejně tak jako školní osnovy z tohoto období, obsahují česká témata a podporují vztah k mateřské řeči

Učebnice českého jazyka „Jazyk vyučovací na malotřídní škole“, schválená výnosem ministerstva školství a národní osvěty v roce 1942, je textově poměrně nenáročná. První část, určená mladším žákům, obsahuje neutrální jednoduché texty, ve druhé části se občas objeví ukázky ze Starých pověstí českých nebo českých pohádek. U názvů českých jmen, měst nebo řek je přidáván i německý nápis (Turnov-Turnau, Jičín-Jitschin, Prostějov-Prossnitz). Některé články obsahují cílenou propagandu dobrých vztahů mezi Němci a Čechy, například vyprávění „Můj přítel Kurt“, ve kterém český chlapec popisuje své prázdninové přátelství s německým kamarádem. Tento text působí poněkud násilně a křečovitě, tvoří však spíše výjimku.

obecné. Část I. V Praze: Státní nakladatelství, 1929. ISBN (Brož.).

¹⁹⁵ MEDONOS, V. Vypracovaná písemná cvičení ke IV. dílu Jazyka vyučovacího (Mateřídoušky IV.) pro 5. postupný ročník obecné školy. V Praze: Státní nakladatelství, 1938. Cvičebnice pro obecnou školu.

Čítanka vydaná v roce 1940, určena pro pátý postupný ročník obecných škol, obsahuje velké množství vlasteneckých textů. Už v úvodu nalezneme báseň K. H. Máchy „Pozdrav rodné zemi“ doplněnou ilustrací J. Mánesa „Kde domov můj“, následuje báseň „V zemi české“, ve které J. Čarek opěvuje krásu české země a připomíná dědictví, které musí každý Čech předat svým potomkům: „...prsten a kolovrat, dědictví své, řeč svatou, kterou jsem ze rtů tvých slíbal...“ K básni je i doporučení pro žáky: „Přemýšlej o každém verši, o krásném obraze v něm. Přečti báseň s vroucím citem“.¹⁹⁶ V podobném vlasteneckém duchu se nese i následující báseň J. S. Machara „Morava“, která popisuje krásu Moravy. Po těchto dvou vlasteneckých básních autoři čítanky zařadili projev prezidenta E. Háchy z roku 1939 s názvem „Seskupte se v dobrovolné kázni“, ve kterém se píše o zřízení protektorátu jako o jediné správné možnosti pro český národ. To je první a také poslední připomenutí protektorátu, které v knize najdeme. V čítance jsou zastoupeni autoři Němcová, Čech, Sládek, Erben, Vrchlický, či Komenský, z cizích autorů zde jsou zařazeni bratři Grimmové, nebo Goethe.

Také čítanka určená pro měšťanské školy z roku 1941 je plná kvalitních textů českých autorů, které posilují vlastenectví a národní hrdost. Hned na další stránce za projevem E. Háchy se nachází vyprávění K. V. Raise o J. K. Tylovi s názvem „Kde domov můj“ nebo báseň J. Šolce „Rodným domkům buditelů“. Najdeme zde českou hymnu, české pohádky, autory jako je Vrchlický, Erben, Čelakovský, Neruda nebo Sládek. To vše provází ilustrace J. Mánesa. Samozřejmě jsou zde zastoupeni i němečtí spisovatelé, texty však nejsou propagandistické, naopak jedná se o kvalitní literaturu.¹⁹⁷

Přestože v období Protektorátu Čechy a Morava opět nastala snaha o germanizaci českého národa, v učebnicích českého jazyka se tato politika, alespoň v počátečním období protektorátu, příliš neprojevila. Učebnice se českým tématům nevyhýbaly, spíše naopak bylo tolerováno národní cítění. Až postupem času, jak zmiňuji na str. 40, se situace v protektorátu postupně měnila, české školství nabylo zcela jiný charakter, učebnice zaznamenaly razantní úpravy, probíhala přísná cenzura textů, některé pak byly následně

¹⁹⁶ Čítanka pro 5. postupný ročník obecných škol s českým vyučovacím jazykem. V Praze: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1940. Učebnice pro obecnou školu. s. 5

¹⁹⁷ Čítanka pro 1. třídu měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem. Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1941. Učebnice pro měšťanskou školu.

z knih odstraněny, nebo začerněny. Tyto učebnice jsou však nedostupné, proto se neobjevily ani v mé práci.

6.2.3 Učebnice českého jazyka v období těsně po 2. světové válce

Po druhé světové válce se u nás začala formovat nová lidová, později socialistická společnost, což se nutně muselo odrazit i v pojetí školství. Přestože přechodné školní osnovy z roku 1946 zmiňují školu jako politický nástroj, který má spolupracovat s orgány lidové moci, na učebnicích se tento směr prozatím vůbec neodráží. Učebnice „Jazyk vyučovací na škole obecné pro 5. postupný ročník“¹⁹⁸, která vyšla v pražském nakladatelství roku 1948, ale která byla schválena již v roce 1943, má většinou neutrální texty, jediný článek s vlasteneckou tematikou, který je v učebnici zařazen, je článek o Masarykovi s názvem *Slavný návrat* nebo pověst o Bivojovi. Učebnice se nezabývá vlastenectvím, ale ani neobsahuje žádný ideologický podtext. To vše se v následujících letech výrazně změnilo.

6.2.4 Učebnice českého jazyka v období 50. let

Tak, jako se budování nové republiky ve dvacátých letech minulého století odrazilo na obsahu školních osnov a učebnic, odrazilo se v těchto dokumentech a učebnicích i období padesátých let. Na rozdíl od idejí první republiky, které prosazovaly vlastenectví, demokracii a úctu k národním tradicím, ideologie padesátých let se zaštitila strachem z války, upřednostňuje pracující lid a obrací svou lásku k Sovětskému svazu. Učebnice vydané v těchto letech jsou na jedné straně postaveny na zastrasování válkou, která je přítomná v mnoha textech, a na straně druhé ukazují úspěchy, které pracující lid dosáhl svou pílí. Poprvé se zde objevuje pojem socialistické vlastenectví.

Když porovnáme tyto učebnice s učebnicemi z let minulých, vidíme na první pohled velký rozdíl jak ve výběru textů, témat, tak i v grafické úpravě.

Učebnice „Český jazyk“¹⁹⁹ pro pátý postupný ročník schválená výnosem ministerstva školství v roce 1952 je strohá, bez ilustrací, s texty, které jsou si tematicky velmi podobné. Objevuje se zde 2. světová válka, osvobození Rudou armádou a pracující

¹⁹⁸ MEDONOS, Václav. Jazyk vyučovací na škole obecné: učebnice jazyka českého: vydání čtyřdílné. Díl IV., Pro 5. postupný ročník. Dotisk pro školní rok 1948-49. V Praze: Státní nakladatelství, 1948. Učebnice pro obecnou školu.

¹⁹⁹ OMELKA, F. Český jazyk: učebnice mluvnice s výslovností a pravopisem pro pátý postupný ročník. 2. nezm. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955. Učebnice pro všeobecně vzdělávací školu.

lid. Některá cvičení na procvičování mluvnických a gramatických jevů se spíše podobají článkům z novin. Vyhledávání přísudkem s podmínkem se žáci učili na textu: „*Fašisté přepadli za války Sovětský svaz. Sovětská armáda bojovala statečně. Za nepřátelskou frontou bojovali partyzáni.*“²⁰⁰ Hlásky doplňovali ve cvičení: „*A přišel den, který jsme dávno netrpělivě očekávali, den sedmého listopadu, svátek Velké říjnové revoluce.*“²⁰¹ Najdeme zde i ukázky ze Starých pověstí českých, nebo článek o Emilu Zátopkovi, ty ale musíme opravdu hledat. Texty s vlasteneckou tematikou, tak jak jsme je nacházeli v učebnicích vydaných v době první republiky, nebo v prvních letech protektorátu Čechy a Morava, se v důsledku společenských i politických změn, které zasáhly naši republiku, z učebnic českého jazyka téměř zcela vytratily a nahradily je texty s budovatelskou, nebo válečnou tematikou.

„Čítanka pro 5. postupný ročník národních škol“, vydaná v roce 1952, má v úvodu fotografie Gottwalda a Stalina, které provází poznámka, že „*úkolem četby je přispět k socialistické výchově žáků, aby z nich vyrostli opravdoví vlastenci-budovatelé socialismu.*“²⁰² V úvodu nás autoři také upozorňují, že tematický základ učebnice tvoří „*články, které odráží boj našich národů za svobodu a proti vykořisťování, dále články zachycující hlavní období našich dějin, úsilí v budování socialismu, nebo lidovou tvořivost.*“²⁰³ První článek, který si žáci mohli přečíst, byl projev Gottwalda ze Staroměstského náměstí z roku 1948. Když si ale projdeme obsah této čítanky, zjistíme, že nabídka je poměrně rozmanitá. Nachází se zde sice dílo M. Pujmanové „Národ továren jde hájit republiku“, báseň „Partizánská“ od Kráľa či sovětská či sovětská pohádka „Leninská pravda“, je zde ale také hojně zastoupen A. Jirásek, nechybí F. L. Čelakovský, J. Vrchlický nebo báseň J. V. Sládka „Má vlast“. Texty jsou na rozdíl od učebnice českého jazyka doprovázeny ilustracemi J. Mánesa, M. Alše, J. Čapka nebo J. Lady.

Přesto, že se mnoho článků vrací k válce nebo propaguje komunistické ideje a Sovětský svaz, je zde i mnoho takových, které budují lásku k vlasti a čisté vlastenectví.

²⁰⁰ Český jazyk: učební text českého jazyka pro šestý postupný ročník. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. Učebnice pro základní školu. s. 127

²⁰¹ Tamtéž, s. 58

²⁰² Čítanka pro 5. postupný ročník národních škol. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952. Učebnice pro národní školu. s. 3

²⁰³ Tamtéž, s. 5

6.2.5 Učebnice českého jazyka v období 60. let

Učebnice českého jazyka určená pro pátou třídu základní školy, jejíž první vydání bylo schváleno výnosem ministerstva školství a kultury již v roce 1962, a která vyšla, v 5. vydání v roce 1968, se obsahově příliš neliší od učebnic z let padesátých. Tyto učebnice, které přetrvávaly ještě v letech 70., jsou však svou grafikou lépe přizpůsobené dětem. Objevují se zde barevné ilustrace, ty jsou ale vždy z pracovního prostředí úderníků, života pionýrů, nebo z bojů 2. světové války. Autoři již tolik nezařazují válečné náměty, zato se v učebnicích objevuje více politických témat. Učebnice je od samého začátku značně ideologicky laděná. V úvodu je básnička s názvem „Pionýrská“ a pionýři žáky provázejí po celý školní rok. Na jedné stránce si můžeme přečíst úryvek z pohádky o Karkulce i text: „*Po hrdinných bojích obsadila Sovětská armáda Berlín*“ nebo „*Partyzán se vrátil z hlídky lehce zraněn*“.²⁰⁴ Oba texty měly sloužit k procvičování pravopisných jevů. V učebnici jsou hojně zastoupeny přetisky článků z dětských časopisů, například „Pionýr“ nebo „Mladý technik“, nechybí ale ani články z denního tisku. Autoři učebnice se sice také vracejí do období 2. světové války a opěvují hrdiny bojující proti fašismu, neopomínají však ani na texty, které chválí českou zem, její památky a pracovitý český lid. Jsou zde často vyzdvihovány úspěchy českého pracujícího lidu, bohužel ale, až na pár výjimek, mají vždy tyto články politický a propagační podtext. Poměrně často si žáci měli procvičovat gramatické jevy na úryvcích z děl sovětských, ale také českých autorů, z nichž nejzastoupenější je A. Jirásek a „Staré pověsti české“.

Čítanka ze stejného roku pro 5. ročník základní školy je rozdělena do několika tematických okruhů, takže je i obsahově bohatší. Na první straně nalezneme „Československou státní hymnu“, následuje „Píseň práce“, ale dále jsou zde zastoupeny pohádky, báje a dobrodružné příběhy od českých i světových autorů, setkáme se zde však i s úryvky z knih „Timur a jeho parta“ nebo „Co dokázali rudí úderníci“. Přesto je však tato čítanka sestavená tak, aby se žáci mohli seznámit s českými klasiky a jejich díly. Zajímavé jsou na této knize ilustrace, díky kterým se žáci, stejně jako v čítance z 50. let, měli možnost seznámit s díly našich předních malířů. Zastoupeni jsou zde Aleš, Lada,

²⁰⁴ JANÁČEK, Gustav. Český jazyk pro 5. ročník. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1963. ISBN (váz.). české učebnice.

Švabinský, či Bouda. Tato čítanka, podobně jako učebnice českého jazyka sloužila žákům i v 70. letech.

I když osnovy z těchto let neustále předepisovaly prohlubovat v žácích lásku k vlasti a k rodné řeči, v učebnicích českého jazyka se tato snaha příliš neobjevila. Nalezneme zde sice texty, které podporují vlastenectví, daleko více textů je ale ideově propagačních.

6.2.6 Učebnice českého jazyka v období 70. let

V 70. letech se používaly stejné učebnice, jaké měli žáci v letech 60. „Učebnice českého jazyka pro pátý ročník ZDŠ“²⁰⁵, která vyšla v 10. vydání roku 1974, je téměř identická s učebnicí z roku 1963. Je stejná obsahem, provedením i grafikou. Texty v těchto učebnicích byly na svou dobu zastaralé, odrážely období 60. let a pro žáky v 70. letech již neměly žádnou výpovědní hodnotu.

To samé můžeme říct i o čítance z roku 1974. Ani tato kniha se nedočkala výrazných změn. Články i úryvky z knih jsou až na malé rozdíly stejné jako v čítance z roku 1963.

6.2.7 Učebnice českého jazyka v období 80. let

80. léta jsou oproti létům 70. politicky umírněnější. Přestože osnovy stále řadí mezi základní cíle socialistické vlastenectví a internacionalismus, z učebnic se politická témata pomalu vytrácejí a vrací se do nich vlastenecká. Do učebnice „Český jazyk pro pátý ročník základní školy“ schválené v roce 1987 autoři například zařadili úvodní článek s názvem „Rodný jazyk“, ve kterém se žáci seznamují s pojmem „mateřský jazyk“, a následuje báseň od J. V. Sládka „Rodné mluvě“, ve které se básník vyznává k lásce k rodné řeči: „*Rodná mluvo, ty drahý skvoste, jediný z velkého odkazu dědů...*“ Po této básni najdeme vysvětlení pojmů rodný, mateřský jazyk a jeho výsadní postavení v dějinách národa. Český jazyk je zde prezentován jako „*odkaz, který se dědil z generace na generaci, nejcennější dědictví po předcích, proto si zaslouží naši úctu.*“²⁰⁶ Nechybí ani pojednání o jazyku slovenském. Pravopisná cvičení jsou obsahově neutrální, občas se vyskytnou úryvky z dětských knih,

²⁰⁵ JANÁČEK, Gustav. Český jazyk pro 5. ročník. 10. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. Učebnice pro základní devítileté školy. ISBN (váz.). Učebnice.

²⁰⁶ STYBLÍK V. Český jazyk pro 5. ročník základní školy. 6. uprav. vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN (váz.). české učebnice.

častým námětem je naše vlast, například pojednání o Národním divadle „Národ sobě“, povídání o Malé Straně nebo „Drahý domov“ od K. V. Raise. Poprvé, po téměř 30 letech, mizí z učebnic válka a politicky laděné texty, na místo nich nastupují texty pro děti přiměřené a objevuje se čistá vlastenecká tematika.

Ani v učebnici „Literární výchova pro 5. ročník základní školy“, která vyšla v roce 1981 nenalezneme téměř žádný politicky angažovaný článek. Zastoupeni jsou zde Nezval, Hrubín, Kainar, Macourek, Seifert nebo Čapek a nechybí články „Česká krajina“, „O Žižkovi“, „O bratru Palečkovi“ či „Jiří Trnka vypráví“. Podobné složení textů a autorů najdeme i v čítance z roku 1987, která začíná „Československou státní hymnou“ a v obsahu najdeme jména Čapek, Neruda, Žáček, Říha, Nezval, Vančura, Němcová, Erben nebo Čtvrtek. Zastoupeny jsou české pohádky, pověsti nebo vyprávění o českých umělcích. Tyto učebnice již vedou k vlastenecké výchově, jsou oproštěny o politickou manipulaci předešlých let a ukazují žákům mateřský jazyk v dílech velkých českých spisovatelů.

6.2.8 Učebnice v současnosti

Po roce 1989 vznikají na našem knižním trhu nová nakladatelství, která se specializují na vydávání učebnic. Nabídka na trhu je tak široká, že by bylo velmi obtížné porovnat všechny učebnice českého jazyka, které jsou u nás vydávány. Z tohoto důvodu jsem si zvolila dvě nakladatelství, Fraus a SPN, jejichž učebnice jsou v našich školách hojně používané a které podle mého názoru mají rozdílné pojetí, co se týká námětů zpracovaných v učebnicích českého jazyka.

Nakladatelství SPN se řadí mezi významná nakladatelství v ČR a má velkou historickou tradici. Z tohoto nakladatelství jsem analyzovala učebnici „Český jazyk pro 5. ročník základní školy“²⁰⁷, zpracovanou v souladu s RVP pro základní vzdělávání z roku 2010. Tato učebnice je velmi zajímavě sestavená. Obsahuje mimo doporučeného učiva i témata, která mohou žáky vést k poznávání naší vlasti a následně i k lásce k ní. V učebnici nenajdeme cílená vlastenecká témata, ale autoři zde zvolili jistou formu výletů nebo toulek po naší vlasti. Tyto články jsou většinou určeny pro práci s textem, proto žáci musí číst pozorně a s porozuměním. Během školního roku tak děti navštíví zámky

²⁰⁷ Český jazyk 5 pro základní školy. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7235-453-5. Učebnice pro základní školu.

Červenou Lhotu, Lednici nebo hrad Karlštejn, podívají se na dno Macochy a do Adršpašských skal, projdou si Litomyšl, Slavkovský les či bunkry v Krkonoších nebo si připomenou úspěchy našich sportovců. Všechny tyto texty jsou opatřeny krásnými fotografiemi místa, o kterém článek píše. Učebnice se samozřejmě nezabývá pouze Českou republikou. Najdeme zde mimo jiné články o přírodě, vědě a technice, je zde zmínka o Evropské unii. Autoři se snažili, aby vše do sebe zapadalo a působilo nenásilně. Myslím si, že při práci s touto knihou může šikovný učitel probudit v žácích lásku k naší krásné vlasti.

Čítanka z tohoto nakladatelství schválená v roce 2010 se ubírá podobným směrem. Vedle Z. Svěráka je zde zastoupen J. Seifert, J. Vodňanského střídá J. Neruda nebo K. J. Erben. Kniha je zajímavě sestavena a nabízí žákům širokou škálu českých i světových autorů. Zastávám názor, že i s touto učebnicí se dá prohlubovat v žácích vztah k naší literatuře a potažmo i k naší vlasti.

Nakladatelství Fraus je jedním z největších nakladatelství u nás, je i největším propagátorem interaktivní výuky, a proto učebnice z tohoto nakladatelství používá velké množství škol. První učebnicí, kterou jsem podrobila analýze, byl „Český jazyk pro 5. ročník základní školy“, zpracovaný v souladu s RVP pro základní vzdělávání z roku 2011. Je to velmi moderní a pro žáky atraktivní učebnice, která nabízí mnoho zajímavých témat, například „Netradiční sport“, „Jak se lidé chovají v kině“ nebo „Objevení nové planety“. Texty v učebnici jsou brány jako „*nástroje, díky nimž se mohou lidé i kultury potkávat, vzájemně si porozumět a nacházet soulad a konsenzus a lépe rozumět svým světům*“.²⁰⁸ Tato učebnice se zaměřuje více na multikulturní výchovu než na výchovu k vlastenectví, takových textů zde najdeme minimálně.

Shrnutí

Z obsahové analýzy učebnic vyplynulo, že stejně jako v kurikulárních dokumentech, se i v učebnicích českého jazyka odrážely změny, které v naší zemi probíhaly. V učebnicích je na základě použitých textů daleko více patrné zaměření společnosti.

²⁰⁸ Český jazyk: příručka učitele pro 5. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-963-6. Metodická příručka pro základní školu.

6.3 Oblast nestrukturovaného rozhovoru s učiteli vybraných škol

Druhá část výzkumu

V druhé části výzkumu mapuji postoje a názory učitelů na vlasteneckou výchovu ve školách, protože oni jsou jejichmi důležitými prostředníky. Většina učitelů je pro žáky mladšího školního věku určitým vzorem, proto je důležité, jaké osobní hodnoty, názory a postoje učitelé zaujímají. Zajímalo mě, jakým způsobem a v jakém rozsahu učitelé své postoje k vlastenectví předávají žákům. Vzhledem k tomu, že se tato část mojí práce týká výchovného procesu a zařazení otázky vlastenectví do vyučování, zaměřím se na sledování jeho kvality. Získané výsledky ze všech tří škol porovnáám, vyhodnotím a vyvodím závěry.

6.3.1 Vymezení skupiny respondentů

Při své výzkumné práci jsem oslovila tři různé školy v České republice: základní školu v Praze s velkým počtem žáků, středně velkou základní školu v západních Čechách a malou vesnickou školu na severní Moravě. Tyto školy jsem si vybrala nejen na základě regionů, ve kterých se nacházejí, ale také jsem přihlédla k velikosti škol, počtu žáků a nemalou roli sehrálo i rozdílné pojetí vlastenecké výchovy ve školních dokumentech těchto škol. V rámci těchto škol jsem se obrátila na učitele prvního stupně a ve všech oblastech vedla individuální nestrukturovaný rozhovor, pomocí kterého jsem zjišťovala, jak vedou své žáky k vlastenectví. Na pražské škole jsem oslovila dvě třídní učitelky z pátého ročníku, z toho jednu začínající, a třídní učitelku ze čtvrtého ročníku, v západočeské škole jsem naopak vedla rozhovor s jednou třídní učitelkou z pátého ročníku a dvěma ze čtvrtého ročníku, a na konec jsem na škole moravské udělala rozhovor s třídním učitelem spojeného čtvrtého a pátého ročníku a začínající třídní učitelkou třetího ročníku. Oslovila jsem celkem 8 učitelů, z toho 6 z nich s delší praxí a 2 učitele začínající.

K rozhovoru jsem si připravila tři základní otázky a další vyvstaly z aktuálních odpovědí dotazovaného. Snažila jsem se respondentovi do rozhovoru příliš nezasahovat a nechat ho, aby řekl vše podstatné, co ho v návaznosti na otázku napadlo. Rozhovory tak získaly příjemnou atmosféru a dotazovaní se nebránili doplňujícím otázkám. (viz příloha)

Každý rozhovor jsem zahájila vzájemným představením a poté jsem seznámila respondenta s tématem a účelem své práce. Následně jsem respondenta informovala o časové náročnosti rozhovoru a požádala ho o svolení pořídít audio záznam. Ujistila jsem

ho o věrohodnosti zpracování dat a nabídla mu možnost kontroly zaznamenaných odpovědí.

Rozhovory probíhaly v klidném prostředí školních kabinetů a trvaly v průměru 15-20 minut.

Základní výzkumné otázky položené respondentům:

1. Vedete své žáky k vlastenectví?
2. Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?
3. Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

6.3.2 Identifikace respondentů

Všichni respondenti jsou aprobovaní učitelé s vysokoškolským vzděláním, šest z nich je středního produktivního věku s praxí delší 15 let, dva jsou mladí začínající absolventi pedagogické fakulty.

UP1 = paní učitelka pražské základní školy

UP2 = paní učitelka pražské základní školy

UP3 = paní učitelka pražské základní školy

UZ1 = paní učitelka západočeské základní školy

UZ2 = paní učitelka západočeské základní školy

UZ3 = paní učitelka západočeské základní školy

UM1 = pan učitel moravské základní školy

UM2 = paní učitelka moravské základní školy

Interpretace výsledků rozhovoru jednotlivých škol

Přesné znění rozhovorů je uvedeno v příloze této diplomové práce. V této části práce jsou uvedeny pouze interpretace odpovědí respondentů na jednotlivé výzkumné otázky.

Pražská škola

Základní škola v Praze je typická sídlištní škola, s přibližně 600 žáky, která se nachází uprostřed středně velkého pražského sídliště. Žáci pocházejí z velmi rozmanitého rodinného prostředí, je zde i částečné zastoupení cizinců (okolo 7 %). Vlastenecká výchova

je jednou ze součástí výchovné a vzdělávací strategie školy. Je rozpracována v rámci ŠVP v *Kompetenci občanské* a začleněná pomocí průřezových témat do jednotlivých ročníkových plánů. Na konci prvního stupně má mít žák znalosti o historii a tradicích národa i regionu, zná obsah pojmu kulturní dědictví národa, zná osobnosti a památky našeho státu. Výchova k vlastenectví je do vyučování začleňována od 1. ročníku.

Západočeská škola

Základní škola v západních Čechách leží v klidném prostředí starší zástavby menšího města a čítá okolo 300 žáků. Výchovu k vlastenectví má škola rozpracovanou ve vzdělávacích strategiích školy. Žáci jsou vedeni k ochraně kulturního dědictví a tradic a zároveň k toleranci k jiným evropským i neevropským kulturám a hodnotám, dále je kladen důraz na to, aby se žáci aktivně zapojovali do kulturního dění a uvědomovali si specifika českého národního prostředí (především historického významu českého národa) i jiných kultur, důležitý je rozvoj národní hrdosti.

Moravská škola

Základní škola na Moravě se nachází v klidném prostředí mimo souvislou zástavbu obce. Školu navštěvují místní žáci i žáci z přilehlých obcí. Ve škole se vzdělává okolo 100 žáků. V charakteristice školy je mimo jiné uvedeno, že škola klade zvláštní důraz na respektování geografických podmínek a kulturních tradic regionu, ve kterém se škola nachází a vede žáky k uvědomění si jedinečného kulturního dědictví této oblasti (dialekt, písně, tance, zvyky, krajina...).

6.3.3 Interpretace výsledků rozhovoru jednotlivých škol

VO1-Vedete své žáky k vlastenectví?

Všichni respondenti, napříč regiony, potvrdili, že své žáky k vlastenectví vedou a výchovu k vlastenectví považují za velice důležitou složku ve vzdělávání i výchově, protože je nezbytné budovat u žáků vztah k rodné zemi a rodné řeči.

Dva respondenti z pražské školy se shodli na tom, že považují za velmi důležité v dnešní době připomínat žákům národní hodnoty, protože se z běžného pomalu vytrácejí.

Je však nezbytné zvolit správnou míru, aby se žáci nezahltili informacemi, které nejsou schopni zpracovat.

UP1 a UP2 společně uváděly, že s pojmy národní hrdost a vlastenectví se žáci setkávají hlavně ve škole, podle jejich názoru rodiče své děti příliš k vlastenectví nevedou.

Obě také vyjádřily názor, že dnešní rodiče často ventilují před dětmi své politické názory a otevřeně kritizují politiky a potažmo situaci v České republice, děti, které si tyto informace ještě neumí dát do souvislostí, potom nabývají dojmu, že je u nás, na rozdíl od jiných zemí Evropy, všechno špatné. UP1: *„S projevem vlastenectví se u žáků setkávám pouze po úspěšném sportovním klání, například při mistrovství světa v hokeji, to chlapci, ale i dívky nosí dresy a malují si vlajku na obličej, po skončení turnaje však opět ztrácí zájem o to, co se v naší zemi děje“*. Dále se pozastavila nad tím, že když si s žáky povídají, co dělali například o víkendu, třetina z nich uvádí, že trávili volný čas doma u počítače nebo v supermarketech, ostatní sportovali nebo byli na návštěvě u prarodičů a jen nepatrný počet žáků byl s rodiči na výletě, aby poznávali krásy naší vlasti nebo české památky. UP1: *„Nedávno jsem byla s žáky na exkurzi na Pražském hradě a velice nemile mě překvapilo, že někteří žáci páte třídy zde byly poprvé. A to jsou všichni z Prahy.“* UP3 naopak říká, že žáky sice k vlastenectví vede, ale pouze v takovém rozsahu, jaký je dán v ŠVP, protože si myslí, že záleží hlavně na rodině, kam své dítě nasměruje, pokud budou rodiče chtít své dítě vést v duchu multikulturalizmu, ona jim to nehodlá narušovat. Dále uvedla, že přehnané vlastenectví je podle ní v dnešní době přežitek.

S podobnými názory na vlastenectví, jaké měly UP1 a UP2, se můžeme setkat i u učitelů v západočeské škole.

UZ1 je přesvědčená o tom, že by si žáci měli uvědomovat, kam patří a kde jsou jejich kořeny, protože podle jejího názoru ten, kdo si uvědomuje vlastní identitu, dokáže lépe a kriticky nahlížet na okolní svět. *„Jsem hrdá na své město, na svůj kraj i vlast a k tomu vedu i své žáky.“*, říká UZ1. *„Osobní vlastenectví se vždy pojí s místem, kde žijeme. Abychom z žáků vychovali dobré vlastence, musíme je nejprve naučit znát historii a krásu našeho kraje, tak, aby na něj mohli být hrdí.“* UZ2 zastává podobný názor jako UZ1, pouze vidí vlastenectví v obecnější rovině. Pokládá za nutné budovat v žácích zodpovědnost za dobré jméno země odkud pochází. *„Vždy se musíme chovat tak, abychom*

nedělali ostudu sobě, rodině, ale ani své vlasti, musíme žáky naučit, že být prospěšný své vlasti není pouhá fráze, ale povinnost každého řádného občana.“, dodává UZ2.

UZ3 s názory svých kolegyň souhlasí a ještě přidává, že vlasteneckou výchovu vidí jako nezbytnou nutnost v souvislosti s morálním i politickým rozkladem společnosti. *„Považuji za nutné hovořit s žáky o některých událostech, které se dějí v naší společnosti a nabídnout jim určitý pohled na dění kolem nás. Tím nechci říct, že s žáky probírám politiku a nějakým způsobem je ovlivňuji.“*

UM1 i UM2 uváděli, že vedou své žáky k vlastenectví a k lásce k místu, kde žijí. Oba respondenti konstatovali, že v jejich případě je snadné prohlubovat v žácích vztah k nejbližšímu okolí domova, protože žáci jsou vedeni z rodin k tomu, aby byli hrdí na svou obec a region. S vlastenectvím v širším pojetí je to ale poněkud obtížnější.

UM1 konstatoval, že se snaží ve svých žácích podporovat myšlenku vlastenectví, a to ve všech předmětech, kde má tu možnost, nejvíce však v českém jazyce, vlastivědě a přírodovědě nebo také v hudební výchově. Pokládá za velmi důležité, aby žáci byli hrdí na místo, odkud pochází, aby měli povědomí o naší vlasti a pokud toto povědomí nemají z rodiny, je nutné, aby ho dotvořila škola. *„V rodinách se podle mne o vlastenectví a vlasti příliš nemluví, rodiče spíše řeší jednání našich politiků. Děti tak nabývají dojmu, že vlast tvoří právě politici a podle vzoru rodičů zaujímají k nim a následně i k České republice jako celku negativní postoj. Proto pokládám za nezbytné, ukázat dětem, že Česká republika není pouze její politická scéna.“*

UM2 dodává, že sama sebe považuje za vlastenku, a proto je pro ni důležité ve svých žácích probouzet a podporovat lásku ke své zemi. Zároveň se snaží vést žáky k zodpovědnosti a spoluúčasti na dalším rozvoji naší republiky. I ona uvádí, stejně jako její kolega a kolegyně z jiných krajů, že škola má na výchově k vlastenectví větší podíl než rodina.

VO2-Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Většina respondentů se shodla na tom, že pojem vlastenectví a vlast je pro žáky 1. stupně těžko uchopitelný a je nutné zvolit takovou terminologii a metody, aby byly žákům srozumitelné.

UP1 je přesvědčena, že u těch nejmenších žáků (1. a 2. třída) je nutné začít rodinou a postupně pojmy rozšiřovat. Dítě si nejlépe na rodině uvědomí odkud je a kam patří. V rodině vzniká první pocit jisté identity. Podle UP1 je nesmírně důležité, aby dítě vědělo, kde se narodilo, kde vyrůstali jeho rodiče, prarodiče, a tak získalo určité ukotvení. Čím je dítě starší, nabírá nové zkušenosti a vědomosti, pojmy se mohou dále rozšiřovat. Pro mladší žáky je podle UP1 pojem vlast příliš abstraktní a nepředstavitelný, proto raději používá slovo domov. Až od 3. třídy jsou podle ní žáci schopni pracovat s pojmem vlast. UP1 je přesvědčena, že vlasteneckou výchovu je možné zařadit na 1. stupni do všech předmětů.

UP1 říká: *„V hodinách českého jazyka se národní povědomí nejlépe buduje pomocí českých pohádek, říkadel nebo básniček a u vyspělejších čtenářů nastupují pověsti, báje a historické příběhy. V prvouce poznávají žáci naši vlast, seznamují se s její historií a přítomností, s přírodními krásami i zajímavostmi, v hudební výchově zpívají lidové písničky a samozřejmě českou hymnu, ve výtvarné výchově žáci poznávají české malíře a kulturní památky.“* Podle UP1 je i nezbytnou součástí vlastenecké výchovy vést žáky k tomu, aby si uvědomili, jak krásná je čeština. *„Dnes, kdy se všichni učí anglicky a zkratky z angličtiny pronikají do slovníků dnešních dětí, považují za nezbytné ukázat žákům, jak bohatá a krásná je naše řeč. Proto zařazují do literární výchovy poslechy vyprávění například Jana Wericha, Karla Högera a dalších umělců, kteří pro děti namluvili pohádky a jiné příběhy.“* Další velmi důležitý prvek ve výchově k vlastenectví vidí UP1 v udržování lidových tradic a zvyků. Snaží se vzbudit v dětech zájem o tyto tradice a občas některé z těchto tradic žáci přenesou i domů. Domnívá se, že tradice jsou v jistém slova smyslu naše národní dědictví a škola by měla dbát na to, aby neupadly v zapomnění.

UP2 má podobný názor na výchovu k vlastenectví na školách jako její kolegyně, jen se domnívá, že nejdůležitější pro žáky 1. stupně je prožitek. Proto žákům vypráví příběhy o slavných českých osobnostech, ať už jsou to umělci, vynálezci nebo sportovci, a tím demonstruje, jak šikovný národ jsme. Dále seznamuje žáky s příběhy z českých dějin a chodí s nimi na exkurze po památkách. UP2 organizuje pro své žáky naučné vycházky Prahou, navštěvuje výstavy nebo pořádá besedy se zajímavými lidmi. *„Od 1. do 5. třídy jsem vždy s dětmi prošla celou Prahu, děti bezpečně znaly nejznámější pražské památky*

a pověsti s nimi spojené, a nezůstalo jen u Prahy. Byli jsme na hoře Říp, v Táboře, na Karlštejně a odevšad si žáci odnesli zážitky a poznatky, které nezapomněli dodnes“. I ona pojem vlast nahrazuje u mladších žáků slovem domov a je si jistá, že pokud mají žáci cítit sílu slova vlast, musí na to být dobře připraveni, a to bývá až kolem 5. třídy. *„Ze zkušenosti mohu potvrdit, že děti domov chápou i v širších souvislostech. Není to pro ně pouze místo, kde bydlí, ale právě také vlast, ve které žijí. Proto je nesmírně důležité ukazovat jim krásy domova, protože na základě toho se naučí poznávat vlast.“*

UP2 ale podotýká, že to není jenom historie a památky, na co bychom měli žáky upozorňovat. Základem pro budování vlasteneckého citu je také poznání geografie naší země od nejbližšího okolí, přes region, až po celou naši vlast. UP2 také uvádí, že jelikož má nyní ve své třídě poměrně velké zastoupení cizinců (5 z 24 dětí) z různých částí světa, je možné budovat vlastenecké cítění i na základě seznamování se s ostatními kulturami. V žádném případě, ujišťuje UP2, zde nedochází ke konfrontaci jednotlivých kultur, žáci si sami najdou podobné a odlišné prvky, porovnávají je a vzájemně se obohacují.

UP3 říká, že i ona zařazuje vlasteneckou výchovu do vyučování, má však na tuto problematiku poněkud jiný názor než její dvě kolegyně. Připouští, že je důležité, aby žáci znali historii, současnost i kulturu země ze které pochází, je to součást vzdělání, měli by znát i geografii České republiky, její přírodní krásy a její postavení mezi ostatními zeměmi Evropy a světa. Pojem vlastenectví však příliš nepoužívá. *„Pokud se chceme obracet k našim kořenům“*, říká UP3, *„stačí se obrátit k rodině. Proto s žáky ráda tvořím rodokmeny. Žáci znají konkrétní osoby, které jsou v rodokmenu uvedené, umí si představit linii rodiny, to jsou jejich kořeny.“* UP3 dále uvádí, že větší důraz naopak klade na multikulturní výchovu, protože příliš silné projevy vlastenectví mohou vést k diskriminaci rasových menšin.

Respondenti ze západočeské školy, stejně jako ti ze školy pražské, potvrdili, že prvky vlastenecké výchovy ve svých hodinách uplatňují často, důsledně a snaží se využít každé příležitosti, kdy je možné ji uplatnit.

UZ1 například připomíná oslavu 100 let výročí republiky, které bylo podle ní velkou příležitostí k vlasteneckému působení na žáky. *„Naše škola,“* vzpomíná, *„uspořádala k této příležitosti mnoho akcí a doprovodných aktivit, na kterých se aktivně podíleli i žáci 1. stupně. Žáci sázeli lípu, zpracovávali projektová témata nebo instalovali*

výstavu starých fotografií z našeho regionu a dodnes vzpomínají na zážitky, které celou akci provázely. “

I UZ1 je toho názoru, že výchova k vlastenectví se může prolínat ve všech předmětech a výchovách. *„Mám velikou zkušenost s výukou hudební výchovy, kterou učím již mnoho let, a mohu zodpovědně říct, že všem dětem se vždy líbila naše česká hymna. Je melodická a má krásný text. V jednom projektu jsme s žáky porovnávali obsahy textů evropských hymen a žáci přišli s poznáním, že jediná naše hymna, z celého vzorku, který jsme měli k dispozici, říká, jak je u nás krásně. Ostatní hymny jsou více méně bojovné.“* A právě takové postřehy podle UZ1 vedou k tomu, že žáci získávají kladný vztah k naší zemi. Žáci musí sami nalézt to, co je na vaší zemi jedinečné, pokračuje UZ1, potom to přijmou za své. *„Pokud budeme stále žákům omílat, jak mají být hrdí na Českou republiku, za nějaký čas už nás nebudou ani poslouchat, ale pokud to krásné budou hledat a najdou sami, jistě to budou ochotně předávat dál. Proto nevynechám jedinou příležitost a neustále dětem nabízím nové a nové podněty.“*

UZ2 si uvědomuje, že otázka vlastenectví je v určitém směru osobní věc, kterou každý vnímá jinak. Každý z kolegů může mít na tuto problematiku jiný náhled, s kterým nemusí ostatní souhlasit, ale i přes rozdílné názory otázku vlastenectví berou na škole všichni vážně. UZ2 na rozdíl od svých kolegů vidí počátky vlastenectví ve vztahu k rodině, k místu, kde žijeme, ke škole, kterou navštěvujeme. *„Pokud se žáci naučí vážit těchto věcí, které je každodenně obklopují, můžeme postupovat dále.“* Stejně jako některé kolegyně z Prahy i UZ2 je přesvědčena, že pojem vlastenectví je pro žáky 1. stupně abstraktní pojem, který nejsou schopni pochopit, a pokud bychom tuto problematiku úspěšali, nedosáhneme správného cíle. *„Žáci budou umět toto slovo používat, ale nebudou si umět za ním nic představit.“* Při výchově k vlastenectví na 1. stupni se UZ2 opírá o místní pověsti, legendy, zve do školy místní starousedlíky, aby žákům vyprávěli, jak to v jejich městě vypadalo, když byli malí, nebo pořádá procházky po městě, při kterých s žáky porovnávají novou zástavbu s dobovými fotografiemi. UZ2 je přesvědčena, že žáci musí poznat nejprve dějiny svého města, až potom můžou chápat dějiny národa.

Také UZ3 souhlasí s názory ostatních kolegů, že vlasteneckou výchovu lze vnášet do všech předmětů, největší pole působnosti však vidí v učebnici „Vlastivěda“²⁰⁹. Dále se snaží vycházet z praktického života a z věcí, které žáci znají a zažili. Nejlépe se prý osvědčuje například mistrovství světa v hokeji a sportovní klání vůbec. UZ3 ráda využívá i projekty, do kterých se přímo nabízí vlastenectví zabudovat. S dětmi uskutečnila projekt „Rodina“, ve kterém žáci hledali své předky, odkud do města přišli a jak dlouho žijí v tomto kraji. Žáci tak přišli na mnoho zajímavých a překvapivých informací. Jiný, velmi úspěšný projekt, byl projekt s názvem „Spolužák“. Zde se žáci nezabývali minulostí, ale naopak hledali úspěšné absolventy školy, starší spolužáky, kteří dosáhli úspěchů v různých oborech. Ty potom škola oslovila a někteří z nich přišli na besedu s žáky. To všechno pokládá UZ3 za důležitý krok v budování národní hrdosti. „*Musíme být hrdí nejen na minulost, ale i na současnost,*“ říká UZ3.

Respondenti z moravské školy naráží na podobné problémy, jaké popsali respondenti z obou předešlých škol.

Pro děti je pojem vlastenectví a národní identita velmi těžce uchopitelný, říká UM1. Dále konstatuje, že v rodině se děti o vlastenectví příliš nedozvědí, to se oni, učitelé, snaží změnit.

„Někdo ponětí o vlastenectví má, jiný ne. V rodinách se o tom moc nemluví. Ty děti, které to mají z rodiny, ty dotvářím, a ty, co to z rodiny nemají, tam je to jedno. Někteří vůbec neví, že existují jiné národy a jiné státy,“ dodává s povzdechem.

Rodiče žáků a potažmo i žáci poměrně dobře znají svůj kraj, jsou zde stále živé zvyky a tradice, které se na rozdíl od větších měst poctivě dodržují. UM1 tvrdí, že žáci jsou zcela jistě hrdí na svou obec a její zájmy dokáží bránit, pokud jde ale o hrdost na Českou republiku, bývá to horší. Žáci často od rodičů přejímají negativní postoj ke společnosti a ke všemu, co ji reprezentuje. Za svou největší povinnost pokládá UM1 ukázat žákům správnou cestu a vést je k hrdosti a úctě k celé naší vlasti. Zvolil proto dva různé způsoby, jak dosáhnout cíle. První spočívá v tom, že žáci aktivně pracují, tvoří a sbírají informace o naší vlasti, které pomocí referátů nebo prezentací předkládají svým spolužákům. UM1 vždy zadá žákům určité téma týkající se České republiky. Může to být

²⁰⁹ HRONEK, Milan. Vlastivěda 5. 2., aktualizované vyd. Olomouc: Prodos, 2003. ISBN 80-7230-131-4. české učebnice.

exkurze do minulosti, plánování výletu po republice nebo seznámení se sportovní či kulturní akcí, která v republice probíhá. Žáci tímto způsobem získávají povědomí o naší vlasti, které předávají dál. Druhý způsob je zprostředkovat žákům zážitek, který podpoří vlastenectví. UM1 proto pořádá besedy se zajímavými lidmi, jezdí s žáky na výlety po okolí, uspořádali i poznávací výlet do Prahy.

UM2 se připojuje k názoru svého kolegy a potvrzuje, že i ona vlasteneckou výchovu zařazuje do všech předmětů, kde jí to situace dovolí. *„Můžeme být hrdi na své dějiny, na svou minulost i současnost. Máme být na co pyšní!“*

UM2 se snaží při každé příležitosti seznamovat žáky s úspěchy, kterých Češi dosáhli. V literatuře představuje žákům vynikající autory, kteří se podepsali na rozvoji nejen české, ale i světové literatury a jsou nositeli Nobelovy ceny, autory, kteří jsou překládáni do jiných světových jazyků. Seznamuje žáky s našimi vědci, jenž jsou podepsáni pod řadou objevů, ale i s vynikajícími skladateli, muzikanty, zpěváky či sportovci, zkrátka se všemi, kteří dělají dobré jméno naší vlasti a zaslouží si, abychom o nich mluvili, podotýká UM2.

„Nezanedbatelnou úlohu ve výchově k vlastenectví zaujímá poznávání dějin naší země, které jsou spojené s dějinami celé Evropy. Dost často jsme v nich hráli důležitou a nezanedbatelnou roli,“ uvádí dále. UM2 je přesvědčena, že je to právě škola, kdo má hlavní zásluhu na vlasteneckém cítění žáků. *„V rodinách se toho o vlastenectví dozví poměrně málo. Ve škole se pak není o co opřít. Před každými volbami s dětmi mluvím o tom, jak je to zodpovědné jít volit a zvolit si správně. Mnoho dětí ale vůbec netuší, co to znamená. Proto se snažím učit je demokracii v praxi, když se třeba jen rozhodujeme o tom, co budeme dělat,“* popisuje UM2 situaci ve své třídě. Nejvíce se ale podle UM2 osvědčují projekty. Pokud učitel zvolí zajímavé a pro žáky atraktivní téma, je projekt nejlepším zdrojem informací. UM2 často a ráda projekty do vyučování zařazuje. S žáky již absolvovala projekt *„Karel IV.“*, *„Co můžeme změnit v naší“* obci nebo *„Volby do školního parlamentu“*. Žáci se podle UM2 těchto aktivit velmi rádi účastní a často zapojí i ostatní členy rodiny, takže se osvěta dostane i mimo školu, pochvaluje si UM2.

VO3 Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

UP1 a UP2 reagovaly na tuto otázku stejně. Obě se nezávisle na sobě shodly na tom, že materiály, které by mohly využít k vlastenecké výchově, se ve větší míře nachází pouze v učebnicích *Člověk a jeho svět*, a *Vlastivěda* v rámci probíraného učiva.

UP1 hodnotí dostupné materiály rozpačitě, říká, že existuje spousta krásných publikací, ze kterých se dá čerpat, ale jsou to spíše doplňkové materiály, oficiálně schválené učebnice, zvláště ty, které se používají u nich ve škole, jí příliš v tomto směru nepomáhají. Ve starších učebnicích (má na mysli učebnice z 80. let) byly v daleko větším rozsahu zastoupeny například již výše zmíněné tradice a lidové zvyky, bylo zařazováno více českých autorů, děti se učily od první třídy české říkanky a rozpočítávací, četly si české pohádky, to UP1 v dnešních učebnicích chybí. „*Zejména,*“ podotýká dále, „*chybí poetické české básničky, které se žáci snadno a rádi učili.*“

UP2 také zaznamenala absenci tematických textů, na kterých by se mohla výchova k vlastenectví aplikovat. Texty k tomuto účelu si ve většině případů vyhledává z jiných zdrojů než z učebnic českého jazyka. Příznivější situaci zaznamenala v některých čítankách, přesto ale raději spolupracuje se školní a městskou knihovnou.

UP3 nepotvrdila názor svých kolegyně, naopak má pocit, že učebnice, s kterými pracuje, nabízí moderní, pro děti zajímavá témata, která navazují na zkušenosti dětí.

Na rozdíl od pražských respondentů, respondenti západočeské školy tvrdili, že jsou vcelku spokojeni s učebnicemi a dostupným materiálem, který jim škola poskytuje. UZ1 konstatovala, že poměrně ráda a často improvizuje, takže není odkázána pouze na učebnice, raději dětem vypráví a staví na jejich zkušenostech. UZ2 s kolegyní souhlasila a dodala, že v dnešní době není problém cokoli si dohledat na internetu nebo na různých portálech určených pro učitele, které ona sama ráda využívá. UZ3 potvrdila, že čerpá inspiraci v učebnicích českého jazyka nebo v učebnicích *Člověk a jeho svět*²¹⁰ či *Vlastivěda*,²¹¹ není ale výjimkou, že si tvoří materiály a pracovní listy sama. Neocenitelným pomocníkem je interaktivní tabule.

I respondenti z Moravy jsou vcelku s dostupnými materiály spokojeni.

²¹⁰ *Člověk a jeho svět: učebnice pro 4. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, c2009. ISBN 978-80-7358-142-8. Učebnice.

²¹¹ HRONEK, Milan. *Vlastivěda 5. 2., aktualizované vyd.* Olomouc: Prodos, 2003. ISBN 80-7230-131-4. české učebnice.

UM1 využívá různé materiály, nejčastěji internet, encyklopedie, životopisné a vzdělávací knihy. UM2 přidává do součtu materiálů videa, internet, CD s nahrávkami či životopisy.

Shrnutí:

Na základě vyhodnocení odpovědí všech respondentů lze konstatovat, že všichni dotazovaní pokládají za důležité, aby žáci znali historii, současnost, kulturu a geografii naší vlasti. V otázce přístupu k vlastenecké výchově a v názoru na pojetí vlastenectví se však poněkud rozcházejí. Zajímavé bylo zjištění, že nebyl výrazný rozdíl mezi pojetím v souvislosti s daným regionem, ale že v přístupu k této otázce sehrály větší roli generační rozdíly a osobní preference respondentů.

6.4 Doplnkový výzkum

Těžištěm mé diplomové práce je pojem vlastenectví, národní identita a její pojetí v historii i v současnosti. V rámci výzkumu jsem analyzovala školní osnovy, dokumenty a učebnice českého jazyka, mapovala jsem, v jakém rozsahu a jakým způsobem v nich byla v jednotlivých obdobích vlastenecká výchova rozpracována, hovořila jsem s učiteli základních škol z různých regionů naší republiky a zkoumala jejich názory na vlastenectví a vlasteneckou výchovu, ptala jsem se na způsoby, jakým tuto výchovu aplikují ve vyučování. Na základě rozhovorů s učiteli jsem se rozhodla, doplnit svůj výzkum o názory na vlastenectví žáků těchto škol. Zvolila jsem žáky 5. ročníku základní školy, kteří by, podle názoru dotazovaných učitelů, již měli mít určité národní povědomí vybudované.

6.4.1 Otázky použité v dotazníku:

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano. Proč? Ne. Proč?

2. Chtěl(a) bys v dospělosti žít v České republice?

Ano. Proč? Ne. Proč?

3. Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš ho, nebo nakresli obrázek.

6.4.2 Vymezení skupiny respondentů

Oslovila jsem celkem 86 žáků z vybraných škol, 48 žáků 5. ročníku z pražské školy, 26 žáků ze západočeské školy a 12 žáků ze školy moravské.

6.4.3 Identifikace respondentů

P 1–48 – žáci pražské školy

Z 1–26 – žáci západočeské školy

M 1–12 – žáci moravské školy

6.4.4 Interpretace výsledků dotazníků

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano. Proč? Ne. Proč?

Po vyhodnocení jednotlivých odpovědí na první otázku vyplynulo, že většina žáků, napříč republikou, je hrdá na to, že se narodili v České republice. Z 86 dotazovaných žáků odpovědělo 79 kladně a sedm dotazovaných respondentů odpovědělo záporně. Tři z nich uvedli jako důvod špatné politiky. Z 22 se zdá že: „*Česko je sto let za opicemi a naše platy jsou nízké*“. Z 26 se nelíbí česká vláda a P 20 sice také tvrdí, že máme špatné politiky ve vládě, na druhou stranu ale uznává, že se vlastně ve srovnání s okolním světem máme dobře, protože nemáme války a máme jídlo. V těchto odpovědích je patrný vliv rodiny a to, jakým způsobem prezentují před dětmi své názory na českou politiku. Tři oslovení žáci si stěžovali na zničenou přírodu, P 10 by raději bydlela v Německu, kde je podle ní méně znečištěná příroda, M 11 si naopak pochvaloval slovenskou přírodu, Z 4 se pozastavoval nad tím, že lidé u nás často odhazují v přírodě odpadky a ničeho si neváží, P 30 pouze mrzí, že nemáme moře.

Důvodů, proč jsou žáci hrdí na to, že se narodili v České republice, bylo mnoho, ale podle mého názoru a s přihlédnutím k rozhovorům, které jsem předtím vedla s vyučujícími zmíněných tříd, je nasnadě uvažovat o zásadním vlivu učitele na své žáky. Snadno se dalo vypožorovat zaměření a vlastenecké cítění vyučujícího i směr, kterým své žáky vede. Jak zmiňovali téměř všichni dotazovaní učitelé, důležitou roli ve výchově k vlastenectví hraje

vztah k rodině a k nejbližšímu okolí žáků. To se projevilo i v odpovědích na první otázku, kde jedním z uváděných důvodů, proč jsou žáci hrdí, (já si ale myslím, že někteří žáci si zaměnili pojem „hrdí“ za pojem „rádí“), že se narodili v naší vlasti, byla právě rodina a kamarádi, kteří je obklopují. Osm dotazovaných, z toho dva z Prahy, dva z Moravy a tři ze západních Čech, uvedlo rodinu a kamarády jako hlavní příčinu své hrdosti. M 2 svůj názor vyjádřil takto: „*Vedu si tu docela pěkný život a narodil jsem se v pěkné rodině.*“

U ostatních žáků se rodina a přátelé také objevovali, prolínali se však ještě s dalšími argumenty. V rozhovorech učitelé, kromě rodiny, velmi často zmiňovali jako důležitý nástroj k budování národní identity historii naší vlasti a památky s ní spojené. Nebylo proto žádné překvapení, že nejčastěji zmiňovaným důvodem, byly právě ony památky a historie s nimi spjatá. 15 pražských, sedm západočeských a dva moravští respondenti uváděli, že v naší zemi máme spoustu krásných památek, že jsme země s bohatou a zajímavou historií, a proto jsou na ni hrdí.

P 21 se zamýšlí a říká: „*Jsmo krásná země, sice malá, ale co. Máme velkou zajímavou historii a památky.*“ P 19 je na naši zem hrdý: „*...protože v České republice bylo vynalezena spousta vynálezů a byla tady spousta známých lidí.*“ Z 8 vše završuje slovy: „*Politika nic moc, ale na památky jsem velmi hrdý.*“ Zde vidím nesporný vliv pražských paní učitelek, které uváděly, že s žáky navštěvují české památky a seznamují je s bájemi a pověstmi, které jsou s nimi spjaté. Díky těmto souvislostem si je i žáci trvaleji ukládají do povědomí.

Nezanedbatelnou roli v názorech dětí na naši vlast sehrála i česká příroda, která se stejně jako rodina a kamarádi prolínala v mnoha odpovědích. Zajímavé ale bylo, že osm žáků 5. ročníku (tři z Prahy, tři ze západních Čech a dva z Moravy) uvedlo, jako stěžejní důvod své hrdosti rodnou řeč. Uváděli, že čeština je krásný jazyk, a to, že se s ní nemluví jinde na světě, někteří považovali za originální. I zde si myslím, že stěžejní roli ve formování těchto dětských názorů sehrála škola a přístup pedagogů k mateřskému jazyku. Učitelé ze všech tří škol uváděli, že se snaží vybudovat u žáků kladný vztah k rodné řeči, ukázat žákům její bohatost a krásu. U těchto žáků se jim to zcela jistě povedlo.

Často zmiňované téma byla i bezpečnost v naší zemi. Celkem osm žáků (pět pražských, dva moravští a jeden západočeský) ocenilo absenci přírodních katastrof,

teroristických útoků a válek. Z 20 si pochvaluje: „*V České republice se nedějí žádné katastrofy, jsme srdce Evropy, sice nemáme moře, ale je u nás bezpečno.*“

Ve třech případech respondenti ocenili naše počasí a dvakrát byli hrdí na naše sportovce.

Někteří respondenti odpovídali jednoduše, že se jim v naší vlasti líbí, dobře se jim zde dobře žije a mají to tu rádi. Pouze jeden z dotazovaných žáků P 4 napsal, že je mu to jedno.

Z odpovědí na první otázku nebylo patrné, zda žáci pochází z Prahy, západních Čech, nebo Moravy, odrážel se zde spíše všeobecný přehled žáků a jejich zaměření.

Odpovědi, ve kterých se žáci zaměřovali na historii, památky, rodinu a kamarády nebo opěvovali krásu naší vlasti, byly daleko spontánnější než ty, ve kterých děti hodnotily politiku. Zde byl velmi patrný vliv rodiny a médií. Z odpovědí bylo také patrné, že ne všichni žáci si dokázali představit, co znamená pojem „být hrdý na vlast“. Z hoho důvodu si myslím, že zaznívaly odpovědi ve smyslu, že se jim zde líbí, nebo že zde mají rodinu, či kamarády. Konkrétní důvod, proč jsou, nebo nejsou respondenti na naši zem hrdí, dokázalo pojmenovat 23 pražských, 11 západočeských a dva moravští žáci. Jak jsem již uvedla, častým důvodem hrdosti byly naše památky a historie, objevily se však i odpovědi, které byly velmi zajímavé a u dětí tohoto věku překvapivé. P 18 je hrdá na to, že je u nás plno milých lidí, P 42 oceňuje, že jsme svobodná zem, P 40 cítí hrdost, protože jsme kulturní národ a P 40 napsal: „*Vždy se naše země dokázala odrazit ode dna a z každé války vytěžila to nejlepší.*“ Vzhledem k tomu, že stejný žák uvedl jako příklad vlastenců parašutisty, kteří spáchali atentát na Heydricha, myslím si, že se o historii naší země, hlavně tu válečnou, opravdu zajímá.

2. Chtěl(a) bys v dospělosti žít v České republice?

Ano. Proč? Ne. Proč?

V odpovědích na druhou otázku, již bylo možné vypožorovat jiný pohled na svět u žáků z města a z vesnice. Žáci z Prahy, celkem šest respondentů, přestože v předchozí otázce uváděli, že mají naši vlast rádi a líbí se jim zde, projevíli názor, že by v naší vlasti žít nechtěli, protože chtějí cestovat, podívat se do jiných zemí a poznávat jinou kulturu.

P 35 si představuje svůj život na Floridě, P 26 by jednou chtěla být úspěšnou podnikatelkou v zahraničí a P 30 chce poznávat cizí kraje. Podobné odpovědi jsem zaznamenala i u žáků ze západních Čech, kde také šest respondentů chce žít jinde než v České republice. Z 22 by například rád odcestoval do Ameriky, říká: „*Chci žít tam, kde je moře, nákupní centra a chci si svůj život užít, a ne jezdit na dovolenou na Lipno.*“ Žáci z Moravy projeví větší sounáležitost s Českou republikou a více se orientovali na rodinu a místo, kde žijí. Pouze dva dotazovaní by naši vlast opustili, jeden kvůli moři a druhý má rád krásnou přírodu na Slovensku. V odpovědích moravských žáků se potvrdilo tvrzení jejich pedagogů, že jejich žáci jsou hrdí na svou obec a mají rádi místo, kde žijí.

Jak jsem očekávala, tak i v odpovědích na tuto otázku, sehrál klíčovou roli v rozhodování dětí vztah k rodině a kamarádům. Více než třetina respondentů (celkový počet 35, z toho pražských žáků bylo patnáct, západočeských deset a moravských také deset), uvedla jako důvod, proč žít v České republice, právě rodinu a přátelé. Žáci k této odpovědi ještě často dodávali, že se zde narodili oni, jejich rodiče i prarodiče, a že zde mají kamarády, které by nechtěli opustit. M 1 říká: *Mám tu mnoho přátel, rodinu a mám Českou republiku moc ráda, mohu chodit do parků a na hrady, všude nemusí být tolik hradů a zámků.*“

Stejně, jako v odpovědích na první otázku, i zde byla poměrně častým tématem bezpečnost v naší zemi. V odpovědích se nejčastěji projevoval strach z teroristů. P 42 odpověděla: „*Máme to tady pěkné, je tady svoboda a mír. Nemáme tady žádnou válku, ani teroristické útoky.*“ Podobný názor mělo i dalších pět respondentů z Prahy, jeden ze západních Čech a dva z Moravy. Zde vidím značný vliv médií, které žáci s rodiči sledují. Na rozdíl od západočeských a moravských dětí cítí pražské děti v naší republice i ekonomické bezpečí. Žáci uváděli, že je zde „levno“, mají možnost v budoucnu studovat a najít si dobrou práci, levné bydlení, a v neposlední řadě je u nás dostatek jídla i vody. P 23 shrnul situaci velmi prakticky: „*Nechci utrácet peníze za letadla. Raději budu žít tam, kde jsem, a ne někde, kde se nebudu umět dorozumět, a ušetřím na horší časy.*“ Zde se projevil odlišný životní styl žáků a odrazil se postoj rodičů k ekonomické situaci v zemi. Pražské rodiny nejspíše tolik nezatěžuje obava o zaměstnání, jako to může být u rodin mimopražských, takže i pohled žáků na tuto otázku je odlišný.

Dalším z důvodů, proč neopouštět rodnou vlast byla česká řeč. P 7 projevila obavu: „*Nechci mluvit anglicky, abych nezapomněla česky.*“ V dotaznících celkem čtyřikrát zaznělo, že by se žáci v jiné zemi nedomluvili, nebo že se pouze nechtějí učit jiný jazyk.

Na rozdíl od odpovědí na předešlou otázku, je zde poměrně často zmiňována i citová vazba k naší zemi. Celkem 25 žáků (sedmnáct pražských, šest západočeských a pět moravských) uvádí, že Česká republika je jejich domov, že se zde narodili, mají to tady rádi, líbí se jim tu a jeden žák z Prahy dokonce napsal, že zde má své sny. P 45 píše: „*Chci ukázat svým dětem úplně celou Českou republiku. Líbí se mi tady a celé mé rodině také. Možná je na světě lepší místo, ale tohle je moje vlast a nikde jinde bych žít nechtěla.*“ P 6 vidí důvod proč žít v České republice takto: „*Chtěla bych žít v dospělosti v České republice, protože bych chtěla, aby se tu narodily moje děti, když jsem se tu narodila já.*“ A P 41 uvádí, že sice chce cestovat po světě a navštívit mnoho zemí, ale: „*Žít bych chtěla v České republice, v mé rodné zemi, protože tady se cítím nejlépe.*“ I P 44 má podobný názor: „*Je to moje rodná zem,*“ říká, „*nikde není tak dobře jako tady.*“

Odpovědi na tuto otázku jsou daleko konkrétnější a spontánnější. Důvod vidím v tom, že pod touto otázkou si žáci dovedli snáze představit konkrétní věci s ní spojené (domov, rodina, přátelé). Pojem hrdost na svou vlast, který zazněl v předešlé otázce, byl pro některé žáky hůře uchopitelný.

3. Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš ho, nebo nakresli obrázek.

Tato otázka byla pro žáky nejkomplicovanější. Zde se ukázal největší rozdíl ve znalostech žáků. Informovanější byli žáci z Prahy a západních Čech, žáci z Moravy si

s touto otázkou občas nevěděli rady. Myslím si, že vysvětlení podává konstatování pedagogů z moravské školy, kteří si postěžovali, že se o vlastenectví v rodinách žáků příliš nemluví a že někteří žáci ani nevědí že jsou i jiné národy.

Většina dotazovaných však věděla, že pojem vlastenec je spojen s pojmem vlast a s potřebou být své vlasti užitečný, být na ni hrdý a žít v České republice. Nejčastěji zazněla odpověď, že vlastenec je ten, kdo je hrdý na svou vlast a má ji rád. Takto se vyjádřilo celkem 31 dotazovaných žáků z Prahy, deset ze západních Čech a pět z Moravy.

P 5 popsal vlastence takto: „*Je to ten, kdo je hrdý na svou zem, myslí si, že je lepší než ostatní a nechce žít nikde jinde než ve své zemi.*“ Z 21 zase říká: „*Vlastenec je hrdý na svou vlast, něco jako já, také jsem na mou vlast hrdý.*“ Čtrnáct respondentů má vlastenectví spojené s hrdinstvím a sebeobětováním se pro svou vlast. Podle deseti pražských, tří západočeských a jednoho moravského žáka má vlastenec bojovat za svou vlast, opatrovat ji, chránit, hájit její zájmy, uctívat svou zem a udělat pro ni cokoliv. P 44 tvrdí, že vlastenec je ten: „*...kdo je hrdý, že se narodil ve své zemi, bojuje za ni, spravuje ji, má ji rád a dává jí lásku a péči.*“ P 9 má za vlastence toho: „*...kdo by dal život za vlast a pomohl jí za každou cenu*“ a Z 19 dodává, že vlastenec se snaží pro svou vlast udělat úplně nejvíc. Někteří žáci proto vidí vlastence ve vojácích, kteří brání svou zem. Jeden žák z Prahy si vzpomněl na parašutisty, kteří spáchali atentát na Heydricha, a občas je zmiňován prezident, jako ochranitel země a ten, kdo se o ni stará. Já se domnívám, že v těchto žácích vyvolává pojem vlastenec představu čehosi vznešeného a důležitého, proto si nedokáží představit, že by to mohl být obyčejný člověk, který má rád svou zem. Také si tento pojem spojují s tím, co se učili ve vlastivědě, nebo viděli ve filmu.

Pro některé žáky bylo složité definovat vlastence jako neznámou osobu. Často si proto tento pojem spojovali s konkrétní osobou. Z 17 označil za největšího vlastence Karla IV., podobný názor má i P 7, a ještě dodává, že: „*Karel IV měl naší zemi rád a nechal nám tu památky.*“ Karel IV je všeobecně pokládán za jednu z největších osobností naší historie, žáci se o něm v tomto období učí ve vlastivědě a také je s ním spojeno mnoho významných, a hlavně často navštěvovaných památek. Není proto divu, že pokud mají žáci vybrat konkrétní osobu, která pro naši vlast hodně udělala, padne volba na Karla IV.

Z 2 uvádí jako příklad vlastence T. G. Masaryka a říká: „*T. G. Masaryk ve válce riskoval se svými legiemi životy, aby uskutečnili svůj sen a byli samostatný stát a bránili český jazyk před němčinou.*“ Tento názor je ale ojedinělý, protože žáci 5. ročníku ještě nemají o T. G. Masarykovi dostatečné povědomí.

Jak jsem již zmínila, žáci si spojovali vlastenectví také s funkcí prezidenta. M 12 charakterizuje vlastence slovy: „*Chrání naši vlast a stará se o ni. Vymýšlí, jak zajistit lidem to, co potřebují. U nás v ČR jsou volby nového vlastence, říkáme mu prezident.*“ Nynější prezident M. Zeman se v dětských odpovědích objevil šestkrát, z toho třikrát u pražských a třikrát u západočeských respondentů, jednou byl uveden V. Klaus (Z 6)

a jeden moravský respondent uvedl dokonce jako příklad českého vlastence A. Babiše. Myslím si, že tyto odpovědi jasně vypovídají o politické orientaci rodičů dotazovaných a politici budou nejspíše i častým tématem probíraným v těchto rodinách. To, co prezentují rodiče před svými dětmi, děti velmi často přebírají a použijí dál, aniž by si uvědomovaly souvislosti. Čtyřikrát se zde také objevily obrázky sportovců, hlavně hokejistů a dodatky, že správný vlastenec reprezentuje svou zem. Tři žáci, jeden z Prahy, jeden ze západních Čech a jeden z Moravy, označili za vlastence i sebe a svou rodinu. Protože k tomuto vyjádření nenapsali žádné odůvodnění, je těžké uhodnout, co si pod pojmem vlastenec představují. Pouze jeden respondent z Prahy napsal, že vlastenec může být kdokoli z nás.

Pokud žáci kreslili vlastence, většinou ho spojovali s českou státní vlajkou, která je pro děti nejznámějším a nejpoužívanějším symbolem České republiky. Českou vlajku mohou žáci vidět při státních svátcích, sportovních utkáních a mnoha dalších příležitostech spojených s naší vlastí, proto se také česká vlajka objevovala v rukou vlastenců, na jejich tričkách i na obličejích. Takto nakreslilo vlastence 9 pražských a 5 západočeských žáků.

P 4 mimo vlajky použila ještě jako symbol vlastenectví rok 1918 a pivo.

Našli se zde ale také odpovědi žáků, kteří vůbec netušili, co pojem vlastenectví znamená. Pět žáků si slovo vlastenec spojili se slovem vlastnit, proto byl vlastenec ten, kdo něco vlastní (P 34, M 11, M 9, M 2). M 11 prohlásil: „*Můj táta je vlastenec, vlastní auto-myčku*“, M 2 si myslí, že vlastenec je ten, kdo dokonce vlastní naši zem a Z 20 k tomu doplňuje, že je to Miloš Zeman. Tři respondenti (Z 8, Z 15, P 27) odpověděli, že neví.

Shrnutí

Důvod, proč jsem se rozhodla vytvořit doplněk k mému výzkumu, byla zvědavost, zda úsilí na poli vlastenecké výchovy, tak jak ho popisovali jednotliví vyučující v rozhovorech, dopadá u žáků na úrodnou půdu. Z rozhovorů vyplynulo, že se učitelé snaží vést žáky k vlastenectví, k lásce k rodné zemi i jazyku, občas si ale také postěžovali na malou podporu ze strany rodičů nebo nezájem ze strany dětí. Když jsem pročetla dotazníky z jednotlivých škol, byla jsem potěšená. Ukázalo se, že u žáků 5. ročníků vybraných základních škol učitelé úspěšně budují národní povědomí, žáci mají rádi svou

vlast a dokáží i zformulovat proč. A i když pojem vlastenec zatím ještě nemá pevné místo v jejich slovníku, jsem přesvědčená, že z nich budoucí vlastenci rostou.

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vymezit přístupy k vnímání národní kulturní identity, tradic a kulturních hodnot ve vyučovacím předmětu český jazyk na základní škole z diachronního a synchronního hlediska. Těžištěm práce bylo vlastenectví, národní identita a tradice, které však byly rozpracovány pouze okrajově, a to ve smyslu kulturních tradic.

Teoretickou část jsem rozdělila do čtyř kapitol, v nichž jsem se věnovala vymezení jednotlivých pojmů národ, identita, národní identita a vlastenectví. Zaměřila jsem se na historické i soudobé aspekty, které ovlivňují národní cítění, mapovala jsem vlasteneckou výchovu a její aplikaci ve školách napříč historií a zkoumala jsem vliv mateřského jazyka na budování vlasteneckého cítění.

V této části své práce jsem uvedla poznatky našich i zahraničních autorů, kteří se touto problematikou zabývají. Na základě uvedené literatury jsem sledovala, jaké postavení mělo vlastenecké cítění v naší společnosti v období od poloviny 19. století po současnost, a jakým způsobem bylo začleňováno do vzdělávacího procesu na školách.

Popsala jsem snahu českých obrozenců o prosazování vlasteneckého cítění, euforii a nadšení pro český národ v době první republiky i zoufalou snahu o udržení národní identity v období protektorátu Čechy a Morava. Dále jsem poukázala na změny v oblasti výchovy k vlastenectví, které se projevíly po roce 1948 i na změny, které jsme mohli zaznamenat po roce 1989.

Vzhledem k tomu, že výuka mateřského jazyka měla a dodnes má výsadní postavení ve vzdělávání žáků, věnovala jsem značný prostor i této problematice. Sledovala vývoj vyučování českého jazyka ve školách od prvotního začleňování do vyučování v období 19. století, až po současné pojetí v dnešním RVP.

V praktické části diplomové práce jsem se zaměřila na dva hlavní cíle. Prvním cílem této práce bylo vytvořit obsahovou analýzu dostupných školních dokumentů a učebnic českého jazyka se zaměřením na vlasteneckou výchovu.

Prostudovala jsem osnovy, školní dokumenty a učebnice českého jazyka z období od vzniku první republiky po současnost a analyzovala jejich obsahy se zaměřením na vlasteneckou výchovu.

Druhým cílem výzkumu bylo pomocí nestrukturovaného rozhovoru s učiteli tří základních škol z různých částí naší vlasti mapovat, jaký vztah mají tito učitelé k vlastenecké výchově a jakým způsobem ji uplatňují ve vyučování

Práci jsem ukončila doplňkovým výzkumem, který měl za cíl prověřit informovanost žáků 5. ročníku základní školy v oblasti vlastenecké výchovy.

Na základě zvolených výzkumných metod jsem došla k těmto závěrům:

1. Zmínky o nutnosti vlastenecké výchovy začleněné do vyučovacích hodin českého (mateřského) jazyka nacházíme ve všech dostupných osnovách a školských dokumentech již téměř sto let. Obsahy a požadavky se však v průběhu let v důsledku politické situace v republice lišily. Porovnáme-li jednotlivé výše zmíněné dokumenty, a to, jak nahlížely na tuto problematiku, lze konstatovat, že osnovy vytvořené v období první republiky a osnovy z roku 1939 se vlasteneckou výchovou jako takovou zabývají nejvíce. Mateřský jazyk a vztah k němu považují tyto dokumenty za klíčovou součást výuky českého jazyka, není zde opomenut ani vřelý vztah k vlasti, který osnovy z roku 1939 nazývají přímo povinností. Prvorepublikové osnovy vedle lásky k národu staví také lásku k nové republice a s ní spojenou nově nabytou demokracii. Zlom v chápání vlastenectví nastal v období padesátých let, kdy byl tento pojem zaměňován za pojem socialistické vlastenectví, které bylo ještě spojováno s proletářským internacionalismem. I zde je často zmiňována láska k vlasti a mateřskému jazyku, vždy však v souvislosti s „pracujícím lidem“. Je patrný silný vliv politiky SSSR a státní ideově laděné svátky zatlačují do pozadí národní zvyky a tradice. Dokumenty z let šedesátých jsou obsahově velmi podobné, stále je v čele pracující lid, boj za mír a proletářský internacionalismus, častěji se zde však objevuje i vztah k naší vlasti. Osnovy z roku 1978 vymezují vztah k mateřskému jazyku jako jeden z nejdůležitějších cílů výuky. Objevuje se zde pojem úcta k vlasti, slavným osobnostem našich dějin a dějinám jako takovým. Tyto osnovy však také pracují se socialistickým vlastenectvím, a navíc zde přibyla komunistická výchova.

V devadesátých letech se probíhající změny v českém školství odrazily i v pojetí plánování vzdělávání. V této době se v rozmezí několika let objevily tři výrazné koncepce základního vzdělávání: Obecná škola, Základní škola a Národní škola. Vzdělávací plány těchto škol se lišily nejen pojetím výuky, ale i přístupem k vlastenecké výchově.

V osnovách Obecné školy je v českém jazyce pojem výchova k vlastenectví nebo vztah k mateřskému jazyku zcela vynechán. Tato témata se objevují až v předmětu Vlastivěda. Ani v základní charakteristice vzdělávacího programu vlastenectví nijak výrazně nefiguruje. Dokumenty Základní školy s vlastenectvím již pracují. Objevuje se jak v základní charakteristice dokumentu, tak v profilu předmětu Český jazyk. Národní škola naopak staví svůj program na tradicích výchovy k vlastenectví. Toto téma se prolíná ve všech předmětech, a i když je zde často zmiňována také multikultura, stalo se vlastenectví jedním z hlavních cílů tohoto vzdělávacího programu. RVP, který vznikl v roce 2005, se vlastenectví věnuje v rámci klíčových kompetencí a v průřezových tématech. Vlast, mateřský jazyk a vlastenectví se mají spolu s multikulturní výchovou prolínat do všech oblastí vzdělávání. Nicméně je nutné mít na zřeteli, že záleží na pojetí školy, jak se tyto kompetence naplňují.

2. Analýza učebnic českého jazyka ukázala, že učebnice vždy prezentovaly postoje a hodnoty společnosti, ve které vznikly. Učebnice se liší formátem, obsahem i grafikou a odráží stav společnosti v dané době. V průběhu posledních sta let se situace v naší zemi radikálně proměňovala, a to můžeme pozorovat i na tématech, která byla žákům v učebnicích předkládána. Období první republiky bylo nabito vlastenectvím a nadšením pro novou republiku. Žáci pomocí učebnic byli vedeni ke sdílení tohoto nadšení, k úctě a lásce k rodné zemi, jazyku a všem symbolům, které novou republiku reprezentovaly. Tento směr byl násilně přerušeno obsazením Československa německou armádou a nastolením Protektorátu Čechy a Morava. I když zprvu bylo české národní cítění v učebnicích tolerováno, se změnami ve vývoji válečné situace se měnil i postoj nacistů k národnímu cítění Čechů. Učebnice začaly být cenzurovány.

První poválečná léta přinesla velkou vlnu vlastenectví, která ale nenavázala na prvorepublikové tradice, odklonila se a změnila ve vlastenectví socialistické, zprvu velmi fixované na Sovětský svaz. Tak, jak se měnila politická situace u nás i ve světě, měnila se i témata zařazovaná do učebnic. Zprvu se v nich objevoval strach z války, oslava válečných hrdinů a budování poválečného hospodářství. 60. léta se vyznačovala silnou politickou agitací, která se objevovala i v učebnicích. Konec 60. let byl ve znamení snahy o změny ve společnosti, toto bouřlivé období, které skončilo následnou normalizací, se ale v

učebnicích vůbec neprojevalo a až do konce 70. let zůstávají učebnice českého jazyka téměř beze změn. Vlastenectví jako takové, oproštěné od ideologických podtextů, se vrací do učebnic počátkem 80. let, kde se autoři snaží zařazovat taková témata, která podporují lásku k vlasti a rodné řeči. I učebnice vydané po roce 1989 jsou zbaveny politických témat, jsou sestaveny tak, aby byly pro žáky přínosné, zajímavé a poučné. Některé učebnice se orientují na naši vlast a budování národní hrdosti a sounáležitosti, jiné se více obrací do Evropy a ukazují nutnost soužití se všemi národy. Jelikož je dnes na našem knižním trhu veliký výběr učebnic, záleží tedy jen na škole a učiteli, kterým směrem se s žáky vydá.

3. V následující části výzkumu jsem vedla nestrukturovaný rozhovor, s učiteli tří škol, ze tří různých regionů naší vlasti (Prahy, západních Čech a Moravy) na téma vlastenecká výchova a její začlenění do vzdělávání.

Z odpovědí učitelů na první otázku vyplynulo, že se téměř všichni dotazovaní cítí být vlastenci, jsou hrdí na svou vlast a své postoje a zkušenosti předávají i svým žákům. Pouze jedna paní učitelka se kloní spíše k multikulturalismu, ale v rámci vyučovacích předmětů vlasteneckou výchovu do vyučování zařazuje také.

V odpovědích na otázku: „*Jakým způsobem uplatňujete vlasteneckou výchovu ve vyučování*“, se v první řadě odrazily osobní priority jednotlivých dotazovaných, to, co pokládají v souvislosti s vlastenectvím za nejdůležitější a v jistém ohledu i to, na co oni sami jsou nejvíce hrdí. Někteří z nich se obracejí spíše k historii a připomínání si úspěchů slavných Čechů, jiní naopak předkládají žákům současnost a úspěchy, které byly dosaženy v dnešní době. Z odpovědí nebyl patrný rozdíl, kde se daná škola nachází, rozdíly byly naopak patrné v osobním přístupu pedagoga. Z některých odpovědí bychom mohli nabýt dojem, že poněkud snazší situaci by mohli mít vyučující z Prahy, protože zde jsou dostupné významné kulturní a historické památky, jsou zde výstavy, muzea, knihovny, žáci mohou vidět úřad presidenta, nebo sněmovnu, či parlament, na druhou stranu velkou výhodou spatřuji v možnostech vesnické školy, kde, jak předoslala paní učitelka, na projektech spojených s vlastenectvím často spolupracuje i rodina a žáci tak sdílí informace a poznatky se svými rodiči. Všichni respondenti se však shodují v tom, že vlastenecká výchova se může prolínat všemi předměty, je však důležité postupovat promyšleně, aby

informace, které žákům předkládáme, byly pro ně přiměřené, pochopitelné a nestaly se z nich pouhé fráze.

Z odpovědí na poslední otázku, zda mají učitelé dostatek výukových materiálů pojících se s vlasteneckou výchovou vyplynulo, že potřebných pomůcek je na všech školách nedostatek a učitelé si musí sami vyhledávat vhodné texty a materiály, které mohou následně použít ve vyučování. Nejvíce kritičtí, ohledně výukového materiálu a vlasteneckých textů v učebnicích českého jazyka, byly pražští respondenti. Nestěžovali si pouze na nedostatek podnětných materiálů dostupných v jejich škole, ale ostrá kritika dopadla převážně na učebnice mateřštiny. Na rozdíl od pražských respondentů, respondenti západočeské školy sice tvrdili, že jsou vcelku spokojeni s učebnicemi a dostupným materiálem, který jim škola poskytuje, nicméně i oni nakonec konstatovali, že se nespolehnou pouze na učebnice a častým zdrojem jejich inspirace pro vlasteneckou výchovu je internet. Jako dobrého pomocníka ve výchově k vlastenectví uváděli i učebnice pro předmět Člověk a jeho svět, či Vlastivěda.

Podobná situace se ukázala i na moravské škole, kde si učitelé sice také nestěžovali na nedostatek výukových materiálů, přesto ale jako hlavní zdroj informací uváděli internet, encyklopedie, CD nahrávky, nikoli učebnice a už vůbec ne učebnice českého jazyka.

4. Na základě vyhodnocení rozhovorů jsem se rozhodla, doplnit výzkum ještě o názory žáků učitelů, kteří odpovídali na mé otázky. Pro žáky jsem zvolila jako metodu výzkumu dotazník s otevřenými otázkami, aby žáci mohli odpovídat vlastními slovy a byli nuceni se nad odpověďmi zamyslet. Odpovědi jednotlivých žáků jsem navzájem porovnávala a srovnávala je i s odpověďmi jejich učitelů. Z výsledků vyplývá, že se učitelé aktivně zabývají vlasteneckou výchovou, a že žáci tuto snahu ochotně přijímají.

I když někteří dotazovaní učitelé byli k výsledkům své práce poněkud skeptičtí, podle mého názoru jsou žáci dostatečně informováni o problematice vlastenectví a mají k naší vlasti velmi kladný vztah.

Diplomovou práci jsem doplnila přepisy rozhovorů dotazovaných učitelů a dotazníky žáků. Vše uvádím v závěru diplomové práce.

7.1 Limity výzkumu

Závěrem této práce bych ráda upozornila na jistá omezení, která doprovázela můj výzkum.

Vzhledem k tomu, že jsem ve své práci prováděla obsahovou analýzu nejen současných, ale i starších školních dokumentů a učebnic, nebylo možné, z důvodu nedostupnosti některých materiálů z období protektorátu Čechy a Morava, provést tuto analýzu v plném rozsahu.

Druhé omezení výzkumu spatřuji naopak v tom, že na současném trhu je velké množství učebnic českého jazyka a literatury, které nebylo možné v rozsahu tohoto výzkumu zpracovat. Obsahová analýza všech současných dostupných učebnic by vyžadovala nový výzkum.

7.2 Diskuse

Cílem této práce bylo mapovat pojetí vlastenectví na školách v různých obdobích od vzniku první republiky po současnost. Práce měla přinést ucelený pohled na pojetí výchovy k vlastenectví v rozsahu posledních sta let a poskytnout inspiraci, jak tuto výchovu uplatňovat v praxi. Inspirovat se můžeme v prvorepublikovém modelu vlastenecké výchovy, kde vedle nadšeného vlastenectví probíhal i princip vzdělávání, který umožňoval všem z uznaných národnostních menšin vzdělávat se ve svém jazyce, naopak ukázky pojetí vlastenecké výchovy z následujících let mohou sloužit jako varování před nesoudným přijímáním jednostranných ideologií. V rámci výzkumu jsem analyzovala také současné kurikulární dokumenty a učebnice. Výsledky mé analýzy vedou k zamyšlení, zda je vlastenecká výchova v současném RVP zpracována tak, aby ji učitelé mohli bez problémů a smysluplně zařazovat i do jiných předmětů, než je „Člověk a jeho svět“ a „Vlastivěda“. Pokud bych ve výzkumu v budoucnu pokračovala, zaměřila bych se více na současné učebnice českého jazyka. V rámci této diplomové práce jsem porovnála pouze učebnice ze dvou nakladatelství, což jak se domnívám, je při dnešním velkém množství vydávaných učebnic malý vzorek k ucelenému závěru.

Za velmi zajímavé a přínosné pokládám rozhovory s učiteli 1. stupně základní školy, ze kterých vzešlo mnoho nápadů, jak s žáky v rámci vlastenecké výchovy pracovat.

Domnívám se, že výsledky mé práce budou pro vyučující inspirativní a pomohou i při odborné diskusi na téma rozvíjení národní a kulturní identity u žáků na základní škole.

7.3 Doslov

Jedním z důvodů, proč jsem si zvolila jako téma své diplomové práce „vlastenectví“, je můj silný osobní pocit sounáležitosti s českou vlastí. Jsem hrdá na to, že jsem Češka, že žiji v tak krásné zemi s bohatou historií a doufám, že i nadějnou budoucností.

Ve své práci jsem se často zabývala „výchovou k vlastenectví“. Tato výchova je zpracována ve všech zmiňovaných školních dokumentech a učebnicích a vyjadřovali se k ní i všichni dotazovaní respondenti. Co ale obnáší vychovávat někoho k vlastenectví? Je k tomu dnes ještě důvod? Není to přežitek, jak zmiňovala jedna z respondentek? Já osobně si myslím, že dnes, stejně tak jako před sto lety, má výchova k vlastenectví a budování národní identity stále velký význam. I když se v dnešní době mluví spíše o multikulturalismu a globalizaci, bourají se hranice a stírají kulturní odlišnosti, je pro nás stále důležité znát své kořeny a vědět kam patříme. Pokud nebudeme mít vztah ke své vlastní zemi, kde jsme se narodili a kterou známe, jak můžeme uznávat, něco tak nepředstavitelného a neznámého, jako je spojení všech národů?

Ve své práci se zabývám vlastenectvím z mnoha stran a v mnoha pojetích. Zmiňuji zde, jak za národní identitu bojovali čeští obrozenci, kolik úsilí museli vynaložit, aby zachovali náš mateřský jazyk. Čtenář se dočte o velké euforii, která zavládla v naší zemi se založením nové demokratické republiky v roce 1918 i o beznaději, která ovládla české vlastence v letech nacistické okupace. České vlastenectví již překonalo mnohá úskalí. Byly to snahy o germanizaci národa, určitá degradace v komunistickém pojetí tohoto pojmu, kdy lidem bylo vnucováno socialistické vlastenectví a jeho nepřirozené projevy, což po revoluci v roce 1989 zákonitě vyústilo v přehlížení a odsuzování vlastenectví jako něčeho zbytečného, co už nepotřebujeme. Češi se v té době obrátili spíše k Evropě a převládala snaha začlenit se mezi vyspělé evropské státy. S uvolněním hranic také začali více cestovat a objevovat jiné kultury, a tím poněkud zapomínali na kulturu naší země. Já si ale myslím,

že je nezbytné nejen připomínat, ale i dále prohlubovat dědictví minulých generací, být hrdí občané naší vlasti a tuto hrdost přenášet na naše děti. A přesto, že se někdy zdá, že Češi si své vlasti neváží, po rozhovorech, které jsem absolvovala při psaní této práce, napříč naší republikou jsem dospěla k přesvědčení, že je mezi námi dost lidí, a to nejen mezi učiteli, kteří budou dětem říkat, v jak výjimečné a pozoruhodné zemi žijeme.

Seznam použitých informačních zdrojů

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. BAČOVÁ in Výrost J. Slaměník I. 2008. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8. s. 111
2. COHEN et al. in Holý, L. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. s. 233, ISBN 9788074190186.2010, s. 13
3. ČAPEK, K., Marsias čili na okraj literatury, 1919-1931. 3. vyd. Praha: František Borový, 1948. Spisy bratří Čapků, sv. XXVIII. ISBN (váz.). s. 58
4. ČECHOVÁ M, STYBLÍK V. Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a pro studenty učitelství. 2. vyd.
5. Český jazyk: příručka učitele pro 5. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-963-6. Metodická příručka pro základní školu.
6. Český jazyk: učební text českého jazyka pro šestý postupný ročník. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. Učebnice pro základní školu. s. 58, 127
7. Čítanka pro 1. třídu měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem. Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1941. Učebnice pro měšťanskou školu.
8. Čítanka pro 5. postupný ročník národních škol. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952. Učebnice pro národní školu. s. 3, 5
9. Čítanka pro třetí třídu nižšího gymnázia, V Praze 1857, nákladem knihoskladu Calvova, s. 91
10. Člověk a jeho svět: učebnice pro 4. ročník základní školy. Brno: Didaktis, c2009. ISBN 978-80-7358-142-8. Učebnice.
11. Definitivní normální učebné osnovy pro obecné (řádové) školy, platné od šk. r. 1934/35. Brno: Ústřední spolek jednot učitelských v zemi Moravskoslezské, 1933. ISBN (Brož.). Digitalizace Kramerius. s. 5-6
12. DOLEŽAL, J. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie. Praha: Národní filmový archiv, 1996. Knihovna iluminace, Sv. 8. ISBN 80-7004-085-8.1996 s. 67, 69, 83
13. ERIKSON 2007 in Skarupská, Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u

adolescentů, Sociální pedagogika, 2017

14. GÁLIK S., 2012. Psychologie přesvědčování. 1. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 9788024742472. s. 28
15. GELLNER, E. 1983 in Klicperová-Bakerová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, s. 119
16. GELLNER, E. 1987, in Klicperová-Bakerová, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, s. 121
17. GREENFELDOVÁ, 1992 in Klicperová-Bekeovár, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, s. 122
18. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000., 489 s. ISBN 80-7178-303-x. s. 351
19. HAVRÁNEK B., Vývoj českého spisovného jazyka, s. 159 Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1980, s 84.
20. HOLÝ, L. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. s. 233, ISBN 9788074190186. s. 14, 15, 75, 76, 81, 82, 89, 119, 120, 132,
21. HROCH M. Na prahu národní existence: Touha a skutečnost. Praha: Mladá fronta (nakladatelství), Kolumbus, 1999, 275 s. Sv. 148. ISBN 80-204-0809-6.1999, str. 100, 101, 156, 207
22. HRONEK, Milan. Vlastivěda 5. 2., aktualizované vyd. Olomouc: Prodos, 2003. ISBN 80-7230-131-4. české učebnice
23. HUBÁČEK, J., J.: Didaktika slohu. SPN, Praha 1989, s. 9, 10, 12, 13
24. ILLNEROVÁ, H. Česká vize – Hledání identity 21. století. Brno: Dialog centrum, 2011, 303 s. ISBN 978-80-254-9362-5, s. 108
25. JANÁČEK, Gustav. Český jazyk pro 5. ročník. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1963. ISBN (váz.). české učebnice.
26. JANOUREK, J. Sociologický slovník. Praha: Portál (vydavatelství), 2001. ISBN 80-7178-535-0. Výkladový slovník. s. 104
27. JELÍNEK, J. Nástin dějin vyučování českému jazyku v letech 1774-1918. 2., dopln. vyd., str. 223 (v SPN 1. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Na pomoc učitelům a vychovatelům. ISBN (brož.). s. 7, 13, 14, 20, 94, 119
28. JIRÁK J. Druhá republika: 167 obyčejných dnů: politické a mediální klima a jeho

- reflexe. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3586-6. Sborník. s. 13,14
29. KAČÁNI, V., KONČAL, V. Sociálna pedagogika. Bratislava: Vydavateľstvo STU Bratislava, 1996, 49 s. ISBN 80-227-0893-3 s. 48-50,
 30. KLICPEROVÁ-BAKER, a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7 2007, s. 17-20, 120-129,
 31. KOMENSKÝ J. A. 1659 in Průcha, Multikulturní výchova-příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2. s. 34
 32. KONFRŠT, J. Vlastenectví – povídání s Janem. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3 s. 16, 85
 33. KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. 2001, Prostředí – člověk – výchova, s. 41-42; Brno: Paido 2001, s. 161. ISBN 80-7315-004-2. s. 41-48,
 34. KREJČÍ J. O češství a evropanství: o českém národním charakteru (1. díl). Ostrava: Amosium Servis, 1993. 183 s. ISBN 80-85498-19-7. 1993, s. 15, 17, 35, 36, 39,
 35. KŘIŠŤANOVÁ, D Dílo J. Zeyera ve školní četbě, Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury. Roč. 29, č. 10 Praha: Lidové noviny, 1990. ISSN 0418-5129. s. 21-23
 36. MALINA J a BUDIL I. Encyklopedie Antropologie, 2. vydání Masarykova univerzita, Brno ISBN 978-80-210-5716-6
 37. MEDONOS, Václav. Jazyk vyučovací na škole obecné: učebnice jazyka českého: vydání čtyřdílné. Díl IV., Pro 5. postupný ročník. Dotisk pro školní rok 1948-49. V Praze: Státní nakladatelství, 1948. Učebnice pro obecnou školu.
 38. MULER, J. Učebnice jazyka českého s cvičebnicí pro školy občanské. Díl I. Přepřacované vydání. V Praze: Státní školní knihosklad, 1921.
 39. MULER, J. Učebnice jazyka českého s cvičebnicí pro školy občanské. Díl III. Přepřacované vydání. V Praze: Státní školní knihosklad, 1920.
 40. NEDOMOVÁ a KOSTELECKÝ, 1996, Národní identita. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Working papers (Sociologický ústav AV ČR), 96:9. ISBN 8085950154. s. 10–11
 41. Normální osnovy pro obecné školy Československé republiky. Praha: Státní nakladatelství, 1927.
 42. OMELKA, F. Český jazyk: učebnice mluvnice s výslovností a pravopisem pro pátý postupný ročník. 2. nezm. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955.

Učebnice pro všeobecně vzdělávací školu.

43. ONDRÁŠKOVÁ, 1993, Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti, č. 7, 1993, 1211-4669 s. 73-77
44. Osnovy jazyka českého, Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1939. ISBN (váz.). s. 7, 8,
45. Osnovy jazyka českého, Praha: Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu, 1939, ČKM 595-105 s. 11, 12
46. PETRUSEK, M. et al. Velký sociologický slovník. 1 A/O. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1., s. 668, 669
47. PFAFF, 1993 in Klicperová-Baker, 2007, s. 120
Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85937-47-6. s. 5, 23
48. Problémy modernizace základního vzdělání: (komplexní studie). Sv. D., Návrh učebních osnov základní devítileté školy. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 1968. s. 20, 21
49. PROFLANT, M. Slovník vybraných pojmů k občanství. Praha: SPHV, o. s., 2008., s. 224, ISBN 978-80-90418 s. 6-9. 88-89, 93-95
50. PRŮCHA, J. et al. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8. s. 37-38.
51. PRŮCHA, J. MAREŠ J. a WALTEROVÁ, E. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 322, ISBN 80-7178-772-8. s. 118
52. Přečodné učební osnovy pro školy obecné, měšťanské a střední na školní rok 1945/46: Výn. MŠO z 30. XI. 1945, č. 10584 pres. V Praze: Státní nakladatelství, 1946. s. 3
53. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, VÚP Praha 2005, ÚIV, Nakladatelství TAURIS s. 16, 21
54. RÝDL K., NEZEL I., Rasismus a nacionalismus v současném životě: Inf. příručka pro školy i veřejnost. s. 224 Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 1997. ISBN (brož.). s. 38-39
55. RYCHLÍK, J. PENČEV, V, Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí. Vydání druhé, rozšířené. V Praze: Vyšehrad, 2018. ISBN 978-80-7429-881-3. s. 455–457
56. ŘEHOŘKOVÁ, M. Výchova jako součást národní kultury. Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti. Brno: 1967-, 1993, 11-15. ISSN 1211-4669. s. 12-15

57. SKUTNABB-KANGYS, Tove Menšina, jazyk a rasizmus. Bratislava: Kalligram, 2000. 300 s. ISBN 80-7149-351-1 s. 124, 125
58. SLÁDEK, J. V., Zvony a zvonky. 1. Praha: J. Otto, 1894, 158 s.
59. STYBLÍK, V. Český jazyk pro 5. ročník základní školy. 6. uprav. vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN (váz.). české učebnice.
60. ŠMEJKALOVÁ, M. Čeština a škola-úryvky skrytých dějin: český jazyk a jeho vyučování na středních školách 1918-1989. Praha: Karolinum, 2010, 517 s. ISBN 978-80-246-1692-6. s. 16-31, 169, 186, 230-236, 260, 275, 262, 263, 277, 279, 288, 289, 317, 321, 380-389 Mateřský jazyk
61. ŠTVERÁK, J. a MRZENA, J. a V. Felbiger a Kindermann: Reformátoři lidového školství. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1986. Z dějin pedagogiky, sv. 26. ISBN (brož.), s. 86, 88, 152
62. ŠTVERÁK, V.: Dějiny pedagogiky. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, Učebnice, 1981, s. 78-80
63. TENČÍK, F. Výchova k socialistickému vlastenectví, Nakladatel: Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1956 (Č. Těšín, Ostravské tisk. 08) s. 135, Vydání: 1. vyd. s. 129-136
64. TOŽIČKA, B. Mateřídouška: Příručka pro učitele k stejnojmenné učebnici českého jazyka pro školy obecné. Část I. V Praze: Státní nakladatelství, 1929. ISBN (Brož.).
65. TRUSINIVÁ, R. 2015, Hierarchie sociálních identit – Které sociální identity jsou pro Čechy důležité? In K. Vlachová (Ed.), Národní identity a identifikace: Česká republika-Visegrádská čtyřka-Evropská unie, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i., s. 13
66. TŘEŠTÍK D. Češi: Jejich národ, stát, dějiny a pravdy v transformaci. Texty z let 1991-1998. Brno: Doplněk, 1999, s. 153 ISBN 80-7239-013-9. s. 32, 50
67. Učební osnovy pro 1.- 4. ročník základní školy. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1976. s. 15
68. Učební osnovy pro 1. až 5. postupný ročník všeobecně vzdělávací školy pro školní rok 1953-54. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953. 7, 12, 14,
69. Učební osnovy základní devítileté školy: učební osnovy pro 1.- 5 ročník. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1960, s. 5, 25
70. Učební osnovy základní školy, Český jazyk a literatura 5.-8. ročník SPN Praha 1978 s. 14
71. VÁLA, A., in Zlepšujeme vyučování mateřštině, ISBN: (Brož.), Vydání: 1. vyd.

- s. 37 Nakladatel: Praha Státní nakladatelství učebnic, 1951 St. tisk., n.p., záv. 03,
72. VÁŇOVÁ, R. Vývoj počátečního školství v českých zemích, SNP Praha 1986, 167 s. 1. vyd. s 130
73. Vzdělávací program Národní škola: Vzdělávací program pro 1.- 9. ročník základního vzdělávání. Praha: Česko., 1997. ISBN 80-04-26683-5. s. 5, 24, 25
74. Vzdělávací program Obecná škola: Pojetí obecné školy. Učební osnovy obecné školy. 4. uprav. vyd. Praha: Portál (vydavatelství), 1996. ISBN 80-7178-106-1. s. 11, 38
75. Vzdělávací program Základní škola, Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-337-X. s. 25
76. ZEYER J. Česká epopeja: Čechův příchod; Vyšehrad. V Praze: Česká grafická unie v Praze, 1947. ISBN (Váz.).

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. BUREŠ, J. České pohledy, online, [citováno 2018-02-01], Dostupné na: <https://blog.vlastenci.cz/vlastenectvi/co-je-vlastenectvi/>
2. COREY, 2004 VLACHOVÁ, K. ŘEHÁKOVÁ, B. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. [online]. Sociologický ústav AV ČR [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2019-04-10]. Dostupné na: [www: http://sreview.soc.cas.cz/uploads](http://sreview.soc.cas.cz/uploads)
3. Český-jazyk.cz [online]. Praha: Petr-Dj [online]. 2005 [cit. 2019-04-03]. Dostupné na: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/josef-jungmann.html#ixzz5iQMNPm6E>
4. HAVRÁNEK, B., Slovo a slovesnost, ročník 13 (1952), číslo 2, s. 57-71, Slovo a slovesnost. Slovo a Slovesnost [online]. Praha: Slovo a Slovesnost, 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=672>
5. I dnes: Jsem Čech, kdo je víc? [online]. Praha: I dnes, 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/jsem-cech-kdo-je-vic-dobes-chce-aby-zaci-byli-vlastenci.A111006_225158_domaci_abr
6. JANOVEC J., 2003, in Kyzlinková M., Výchova k vlastenectví v českých školách

[online]. Praha 2014, [cit. 2018-05-12]. Diplomová práce, Vedoucí DP: PhDr. Jana Stará, Ph. D, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/129491/>, s. 36

7. JANOVEC J., Vlastenectví, patriotismus a nacionalismus. [online] 2003 [cit. 2013-11-17]. Společnost pro obranu národních hodnot SPONH. Dostupné na: [www:http://mujweb.cz/sponh/CLANKY/nacionalismusIV.htm](http://mujweb.cz/sponh/CLANKY/nacionalismusIV.htm).
8. KYZLINKOVÁ, M., 2014, Výchova k vlastenectví v českých školách [online]. Praha 2014 Diplomová práce, [cit. 2018-05-12], Vedoucí DP: PhDr. Jana Stará, Ph D, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/129491/>,

MIKOLÁŠKOVÁ, M. Formování obrazu literatury na středních školách českých zemí v 19. století, disertační práce, [online], Místo a rok vypracování, České Budějovice 2012, [cit. 2019-01-17]. s. 39, Dostupné na: <http://docplayer.cz/82051745-Formovani-obrazu-literatury-na-strednich-skolach-ceskych-zemi-v-19-stoleti-na-podkladu-analyzy-nemeckych-gymnazialnich-citanek-z-let.html>,

9. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání MŠMT [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-03]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/43792/>
10. Osobnosti.cz [online]. Praha: Osobnosti.cz, 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné na: <https://www.spisovatele.cz/eliska-krasnohorska>

Seznam příloh

Příloha 1 - Nestrukturovaný rozhovor s učiteli jednotlivých škol

Učitelka: UP1 (pražská škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Ano, považuji za velmi důležité, v dnešní době, žákům připomínat národní hodnoty, protože ty se z běžného života pomalu vytrácejí.

Rodiče žáků, v důsledku pracovního vyčerpání, nemají na své děti dostatek času, proto škola často přebírá zodpovědnost nejen za vzdělání, ale i za výchovu žáků.

Myslíte si, že rodiče v této oblasti málo spolupracují?

Většinou nespolečně vůbec. Ze zkušenosti mohu říct, že dnešní rodiče, často ventilují před dětmi své názory na politickou situaci v zemi a neskrývají svou nespokojenost se stavem dnešní společnosti. Děti, které se v této problematice ještě nedokážou orientovat, si z takových rozhovorů vezmou pouze negativní informace. Často od dětí slyším takové kritiky našich politiků, že se nestačím divit.

To znamená, že vlastenecké citění u žáků vůbec nepozorujete?

S projevem vlastenectví se u žáků setkávám pouze po úspěšném sportovním klání, jako je například MS v hokeji, to chlapci, ale i dívky nosí dresy a malují si vlajky na obličej. Po skončení turnaje však opět ztrácí zájem o to, co se v naší zemi děje.

Myslíte si, že v rodinách se projevuje vlastenectví pouze při sportovních přenosech?

Všude určitě ne, ale velká část rodičů k vlastenectví děti nevede. Pokaždé, když si s dětmi povídáme, co dělaly o víkend, třetina z nich uvádí, že trávily čas u počítače či na nákupech v supermarketech, někteří sportovali, nebo byly na návštěvě u prarodičů a jen nepatrný počet žáků byl s rodiči na výletě, za krásami naší vlasti. Nedávno jsem byla na exkurzi na Pražském hradě a velice nemile mě překvapilo, že někteří žáci páté třídy zde byli poprvé. A to jsou všichni z Prahy.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete při vyučování?

Snažím se vlasteneckou výchovu uplatňovat už u malých dětí.

Jsem přesvědčená, že u prvňáků a druháků je důležité začít tím, co je pro ně nejdůležitější, a to je rodina. Žáci si na příkladu rodiny uvědomí, odkud jsou a kam patří. Tím vzniká první pocit identity. Podle mého názoru je nesmírně důležité, aby žáci věděli, kde se narodily, kde vyrůstali jejich rodiče a prarodiče. Tím získávají pocit ukotvení.

Čím jsou žáci starší, mají více zkušeností a vědomostí, můžeme přidávat další pojmy.

Pro malé děti je pojem vlast příliš abstraktní a nedovedou si pod tím nic představit.

U těchto dětí raději používám slovo domov. Podle mého názoru dochází ke zlomu až ve třetí třídě, kdy jsou děti schopny s tímto pojmem pracovat.

V jakých předmětech uplatňujete nejvíce vlasteneckou výchovu?

Vlastenecká výchova se dá zapracovat téměř do všech předmětů. V hodinách českého jazyka se národní povědomí nejlépe buduje pomocí českých pohádek, říkadel nebo básniček a u vyspělejších čtenářů nastupují pověsti, báje a historické příběhy. V prvouce poznávají žáci naši vlast, seznamují se s její historií a přítomností, s přírodními krásami i zajímavostmi, v hudební výchově zpívají lidové písničky a samozřejmě Českou hymnu, ve výtvarné výchově žáci poznávají české malíře a kulturní památky.

Za další důležitou věc pokládám vést žáky k tomu, aby si uvědomili, jak krásná je naše mateřština. Dnes, kdy se všichni učí anglicky a zkratky z angličtiny pronikají do slovníků dnešních dětí, považuji za nezbytné ukázat žákům, jak bohatá a krásná je naše řeč. Proto zařazuji do literární výchovy poslechy vyprávění, například Jana Wericha, Karla Högera a dalších umělců, kteří pro děti namluvili pohádky a jiné příběhy.

A jakým způsobem na takové nahrávky reagují děti? Nepřipadá ji to zastaralé?

To byste se divila, děti to přímo milují. Jsou zvyklé na to, že jim čtu já, ale pokud jim dám na výběr, raději si vyberou pohádku namlouvenou některým umělcem. Dášenko v podání Karla Högera nic nepřekoná.

Máte ještě jiné způsoby, kterými vedete své žáky k vlastenectví?

Kladu velký důraz při výchově k vlastenectví na udržování tradic a zvyků, protože je považuji za součást našeho národního dědictví. V rodinách se již příliš tradice neudržují, tak to zůstává na škole. Já se snažím žáky seznamovat se zvyky a tradicemi, které nejsou tak známé, aby to děti bavilo. Stává se, že některé tradice přenesou i do svých rodin.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

Témata, která se zabývají Českou republikou, se nejčastěji vyskytují v učebnicích Člověk a jeho svět, nebo Vlastivěda, a to v rámci probírané látky. Na našem knižním trhu existuje spousta krásných publikací, ze kterých se dá čerpat. Používám je ale pouze jako doplňkové materiály. V oficiálně schválených učebnicích, zvláště těch, které se používají na naší škole, mnoho podnětů k vlastenecké výchově nenajdu. Vzpomínám si na učebnice, které vycházely v 80. letech, ty byly plné českých pohádek, říkadel, rozpočítáadel, byly zde popsány lidové zvyky a tradice, to v dnešních učebnicích postrádám. Zejména chybí poetické básničky českých autorů, které se žáci rádi a snadno učili.

Učitelka: UP2 (pražská škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Samozřejmě, výchovu k vlastenectví považuji za velmi důležitou, je ale nutné zvolit správný způsob, jak dětem předávat informace, aby byly přiměřené jejich věku a děti je dokázaly zpracovat. Bohužel musím konstatovat, že na vlastenecké výchově u žáků se podílí převážně škola, ze strany rodičů je toto téma velmi zanedbáváno. Pokud už se rodiče baví před dětmi o naši vlasti, je to po většinou stěžování si na poměry.

Myslíte si, že takové rozhovory rodičů mohou ovlivnit vztah dětí v naší zemi?

Samozřejmě, děti poslouchají samé stížnosti, co všechno je tady u nás špatné a zákonitě nabydou dojmu, že všude jinde je lépe.

Takže neexistují mezi rodiči výjimky?

To zase nemůžu říct. Je pravda, že někteří rodiče spolupracují. Pomáhají mi zajišťovat exkurze, nebo besedy se zajímavými lidmi. Člověk ale asi více vnímá to negativní.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete při vyučování?

Vlastenecká výchova se dá vložit do kteréhokoliv vyučovacího předmětu. Já osobně považuji za důležité, aby žáci měli informace vždy spojené s nějakým pozitivem. Často dětem vyprávím příběhy z naší historie, seznamuji je se slavnými osobnostmi, které se zasloužily o slávu našeho národa, ať už to jsou vědci, vynálezci, umělci nebo sportovci. Často chodím s dětmi na exkurze po pražských i mimopražských památkách. Od 1. do 5. třídy jsem vždy s dětmi prošla celou Prahu, děti bezpečně znaly nejznámější pražské památky a pověsti s nimi spojené, a nezůstalo jen u Prahy. Byli jsme na hoře Říp, v Táboře, na Karlštejně a odevšad si žáci odnesli zážitky a poznatky, které nezapomněli dodnes. Osvědčilo se mi také, pořádat besedy se zajímavými lidmi, kteří mají žákům co sdělit. Měli jsme například besedu s místním starousedlíkem, který dětem ukazoval fotografie z doby, kdy tady ještě nestálo sídliště, nebo s autorkou dětských knih. Děti potřebují příklad.

Používáte u dětí na 1. stupni termín vlast a vlastenectví

V žádném případě u mladších žáků nepoužívám slovo vlast. Nahrazuji ho slovem domov. Myslím si, že až žáci pátého ročníku jsou schopni slovo vlast pochopit. Pokud chceme, aby si žáci uvědomili sílu tohoto slova, musí na to být dostatečně připraveni.

Co pokládáte za nejdůležitější při výuce vlastenecké výchovy?

Jak už jsem zmínila, velice důležité je seznamovat žáky s historií naší vlasti a památkami. Nesmíme však zapomenout na geografii naší země. Žáky proto seznamuji s nejbližším okolím jejich bydliště, následuje region, a nakonec i celá vlast. Ze zkušenosti mohu potvrdit, že děti domov chápou i v širších souvislostech. Není to pro ně pouze místo, kde bydlí, ale právě také vlast, ve které žijí. Proto je nesmírně důležité ukazovat jim krásy domova, protože na základě toho se naučí poznávat krásy vlasti.

Zmínila jste se, že máte ve třídě větší množství cizinců, jak ti reagují na vlasteneckou výchovu?

Ano, máte pravdu. V mé třídě je 5 cizinců z 24 žáků z rozličných států světa. Musím říct, že mi tito žáci ve vlastenecké výchově vlastně pomáhají. Děti mají možnost porovnávat naši kulturu s kulturami těchto spolužáků. Mohu Vás ujistit, že zde ale v žádném případě nedochází ke konfrontaci jednotlivých kultur. Žáci si sami hledají podobné a rozlišné prvky, navzájem je porovnávají a tím se obohacují. Zrovna minulý týden jsme porovnávali naše pohádky s pohádkami z Mongolska a k našemu velkému překvapení jsme našli mnoho podobností.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

V některých učebnicích se určité materiály k vlastenecké výchově najít dají, bohužel to ale nejsou učebnice českého jazyka, a zvláště ne ty, které používáme u nás ve škole.

Texty určené k tomuto účelu čerpám z jiných zdrojů. Poměrně dobré texty můžeme najít v čítance, ale přesto raději spolupracuji s městskou knihovnou, kde je velký výběr kvalitních textů, také s dětmi chodíme do školní knihovny. Občas také přebírám texty ze starších učebnic.

Chcete říct, že starší učebnice byly lepší?

Takhle bych to neřekla, v každé učebnici najdete něco zajímavého a něco, co vám přijde zbytečné. V dnešních učebnicích jsou určité témata, která žáky osloví, jsou z jejich prostředí. Bohužel já tam postrádám texty, na kterých by se dala rozvíjet ona vlastenecká výchova. Já učím češtinu ještě na druhém stupni, a tam se mi zdá situace lepší.

Učitelka: UP3 (pražská škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Samozřejmě, že se v rámci výuky vlasteneckých témat dotkneme. Výchova k vlastenectví je zpracována v ŠVP školy, proto se jí nelze vyhnout, já ale slovo vlastenectví nemám moc ráda. V dnešní době, otevřené pro cestování, kdy se mohou lidé stěhovat a žít kdekoli jen chtějí se mi zdá jako přežitek upínat se pouze k jedné zemi.

To znamená že upřednostňujete multikulturní výchovu?

V jistém ohledu ano. Já ale nechci nikomu nic vnucovat. Myslím si, že záleží převážně na rodině, kterým směrem chce své dítě nasměrovat. Pokud rodiče povedou děti k vlastenectví, je to samozřejmě dobře, ale pokud ho chtějí vést v duchu multikultury, nebudu jim tuto snahu narušovat.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Jak už jsem říkala, vlasteneckou výchovou se zabývám v rámci výuky. Určitě se hodí zařadit ji v rámci Člověk a jeho svět, nebo Vlastivědy. Patří k základnímu vzdělání, aby žáci znali dějiny, kulturu a významné osobnosti své země, orientovali se v geografii České republiky, a seznámili se s postavením naší země ve světě. To vše se probírá v rámci osnov a přiměřeně k věku žáků a já samozřejmě žákům tyto informace předávám, o vlastenectví ale mluvím nerada. Pokud se chceme obracet k našim kořenům, stačí se obrátit k rodině. Proto s žáky ráda tvořím například rodokmeny. Žáci znají konkrétní osoby, které jsou v rodokmenu uvedené, umí si představit linii rodiny, to jsou jejich kořeny.

Myslíte si tedy, že vlastenectví v dnešní době není důležité?

Já si naopak myslím, že přehnané vlastenectví může být až nebezpečné, protože vede k diskriminaci rasových menšin. To konečně můžeme dnes vidět po celém světě.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

Pokud se ptáte na učebnice, já jsem s nimi spokojená. Ty, které používám, jsou moderní, pro děti atraktivní, zajímavé a nabízejí mnoho rozmanitých námětů. Pokud potřebuji něco na výchovu k vlastenectví, dohledám si to z jiných zdrojů.

Učitelka: UZI (západočeské škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Samozřejmě. Jsem přesvědčená o tom, že by si žáci měli uvědomovat, kam patří a kde jsou jejich kořeny. Podle mého názoru ten, kdo si uvědomuje, kam patří a zná svoji hodnotu, dokáže lépe a kriticky nahlížet na okolní svět. Potom nepřijímá vše, co se mu předkládá, jako jedinou pravdu, umí se v informacích orientovat. Je samozřejmě, že toto nemůžeme čekat již u malých dětí, ty musíme ke kritickému myšlení vést. Výchova k vlastenectví je běh na dlouhou trať a postupovat se musí pomalu a nenásilně.

Co tím máte konkrétně na mysli?

Já jsem hrdá na své město, na svůj kraj i vlast a k tomu vedu i své žáky. Osobní vlastenectví se vždy pojí s místem, kde žijeme. Abychom z dětí vychovali dobré vlastence, musíme je nejprve naučit znát historii a krásu našeho kraje, tak, aby na něj mohli být hrdí. Teprve potom můžeme jít dál.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Vlasteneckou výchovou se zabývám často a já osobně sázím na prožitek. To, co si děti prožijí a aktivně se na tom podílí, má pro ně největší sdělovací hodnotu.

Vzpomínám si například, když jsme pořádali oslavu ke 100 výročí republiky, to byla velká příležitost, jak na žáky vlastenecky působit. Naše škola uspořádala k této příležitosti mnoho akcí a doprovodných aktivit, na kterých se aktivně podíleli i žáci 1. stupně. Žáci sázeli lípu, zpracovávali projektová témata, nebo instalovali výstavu starých fotografií z našeho regionu a dodnes vzpomínají na zážitky, které celou akci provázely.“

Do jakých předmětů nejčastěji vlasteneckou výchovu zařazujete?

Já si myslím, že výchova k vlastenectví se může prolínat ve všech předmětech a výchovách. Mám velikou zkušenost s výukou hudební výchovy, kterou učím již mnoho let, a mohu zodpovědně říct, že všem dětem se vždy líbila naše česká hymna. Je melodická a má krásný text. V jednom projektu jsme s žáky porovnávali obsahy textů evropských hymen a děti přišly s poznáním, že jediná naše hymna, z celého vzorku, který jsme měli k dispozici, říká, jak je u nás krásně. Ostatní hymny jsou více méně bojovné. A to je přesně to, o čem jsem mluvila na začátku. Právě takové postřehy vedou k tomu, že žáci získávají kladný vztah k naší zemi. Musí si ale na to přijít sami. Oni musí zjistit, co je na naší zemi jedinečné, potom to přijmou za své. Pokud budeme stále žákům omílat, jak mají být hrdí na Českou republiku, za nějaký čas už nás nebudou ani poslouchat, ale pokud to krásné budou hledat a nacházet sami, jistě to budou ochotně předávat dál. Proto nevynechám jedinou příležitost a neustále dětem nabízím nové a nové podněty.

A co rodiče, jak ti se podle vás staví k vlastenectví?

To je různé, jak kdo. Jsou rodiče, kteří naše aktivity podporují, tím bych se znovu vrátila k oslavám výročí republiky, kdy někteří pomáhali, zajišťovali dobové fotografie, aktivně s dětmi spolupracovali, a potom byli takoví, kteří se na výsledky práce svých dětí nepřišli ani podívat. To je ale asi všude stejné. Podobný obrázek si můžete udělat, když se děti zeptáte, co dělaly o víkend, nebo o prázdninách. Žáci, kterým se rodiče

smysluplně věnují znají naši historii, památky, známé osobnosti a potom, když se takovému tématu věnujeme ve škole, je na čem stavět, jiní se základní informace dozvídají až ve škole.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

S materiály pro výuku nemáme na naší škole větší problémy. Škola nám poskytuje, vše, co potřebujeme. Co se týká vlastenecké výchovy, já ráda a často improvizuji. Často dětem vyprávím, stavím na jejich zkušenostech, takže konkrétně v tomto případě učebnice ani nevyužívám. Ani si vlastně neuvědomuji, jestli tam jsou vlastenecká témata zařazena.

Učitelka: UZ2 (západočeské škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Samozřejmě se snažím žáky vést k vlastenectví, ale nejen k tomu, aby znali svou zem a byli na ní hrdí, já se hlavně snažím, aby žáci cítili zodpovědnost za dobré jméno země, ze které pochází.

Dá se taková zodpovědnost budovat již u takto malých dětí?

Jistě. Vždy se musíme chovat tak, abychom nedělali ostudu sobě, rodině, ale ani své vlasti. Musíme žáky naučit, že být prospěšný své vlasti není pouhá fráze, ale povinnost každého řádného občana.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Já si myslím, že otázka vlastenectví je v určitém směru osobní věc, kterou každý vnímá jinak. Když se s kolegy na toto téma bavíme, zjišťujeme, že máme na tuto problematiku kolikrát jiný náhled, že vlastenectví chápeme každý trochu jinak ale i přes rozdílné názory bereme vlastenectví na škole všichni vážně.

Říkala jste, že vedete žáky k zodpovědnosti za dobré jméno naší vlasti. Jakým způsobem konkrétně postupujete?

Já počátky vlastenectví vidím ve vztahu k rodině, tam začínáme s těmi nejmladšími žáky, potom se seznamujeme s místem, kde žijeme, budujeme vztah ke škole, kterou žáci navštěvují a teprve ve čtvrté a páté třídě dojde na vlast.

Vždy si říkáme, že nemůžeme dělat ostudu mamince, škole, sobě a postupně se dostaneme až k vlasti. Žáci také při různých příležitostech reprezentují školu, město, kraj, a to všechno vede k zodpovědnosti za dobré jméno toho, co reprezentují. Pokud se žáci naučí vážit těchto věcí, které je každodenně obklopují, můžeme postupovat dále a budou si vážit i vlasti ve které žijí.

Je nesmírně důležité nic neuspěchat. Malé děti si zprvu pod pojmem vlastenectví neumí nic představit, je to pro ně prázdný pojem, a aby nezůstalo jen u prázdného pojmu, musíme postupovat pomalu, aby se nestalo, že žáci budou umět toto slovo používat, ale nebudou si umět za ním nic představit.

O co se nejvíce opíráte při výchově k vlastenectví?

Nejraději používám místní pověsti, legendy, zkrátka to, co se vztahuje k místu, které děti znají. Velmi se mi osvědčují návštěvy místních starousedlíků, kteří žákům vypráví, jak to v našem městě vypadalo, v době jejich dětství. Velký úspěch měla vycházka po městě, na které jsme porovnávali novou výstavbu s dobovými fotografiemi. Některá místa jsme vůbec nepoznali.

Jsem přesvědčená, že tohle je ta správná cesta. Žáci musí poznat nejprve dějiny svého města, až potom můžou chápat dějiny národa.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

Na vybavení naší školy si nemohu stěžovat, i když je pravda, že většinu materiálů si dohledávám na internetu. Často a velmi ráda navštěvuji různé portály pro učitele, na kterých se najde mnoho podnětných nápadů i zpracovaných materiálů.

Čerpáte i z učebnic, které používáte ve škole?

V učebnicích Prvouky a Vlastivědy témata o naší vlasti zcela určitě najdeme. Co se týká učebnice českého jazyka, tím si nejsem úplně jistá, příliš jsem nad tím nepřemýšlela, ale v čítance určitě něco bude.

Učitelka: UZ3 (západočeské škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Vést žáky k vlasteneckému citění, k tomu, aby byli hrdí na naši zem a uznávali určité mravní hodnoty považují za klíčové ve výchově žáků, obzvláště v dnešní době, kdy můžeme pozorovat morální i politický rozklad společnosti. „Považuji za nutné hovořit s žáky o některých událostech, které se dějí v naší společnosti a nabídnout jim určitý pohled na dění kolem nás. Tím ale nechci říct, že s žáky probírám politiku a nějakým způsobem je ovlivňuji.“

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Já vždy sázím na osobní prožitek, proto ráda a často zařazuji do vyučování různé projekty. Nemusí se vždy týkat vlastenectví, ale vždy jsou velkým přínosem ve vyučování.

Když ale mluvíme o vlastenectví, pamatuji si na dva projekty, které měly velký úspěch. První z nich byl projekt s názvem Rodina, ve kterém šli žáci po stopách vlastní rodiny. Zkoumali, odkud jejich rodina pochází, kdy se přistěhovali do našeho kraje, jak dlouho už zde žijí. Musím říct, že někteří žáci zjistili velmi překvapivá fakta. Velké plus tohoto projektu bylo i to, že se do něj aktivně zapojili rodiče a prarodiče žáků, kteří aktivně sháněli a poskytovali informace o původu jejich rodiny.

Jakým způsobem jste potom prezentovali tento projekt?

To bylo také velmi zajímavé. Zajistili jsme si velkou nástěnnou mapu a žáci do ní vlepovali a zakreslovali putování jejich rodin po republice. Někteří dokonce zjistili, že se jejich rodiny mohly teoreticky potkat v jiném městě, kde ve stejný čas žili.

Dalším úspěšným projektem byl projekt Spolužák. Zde se žáci nevraceli do minulosti, naopak zkoumali současnost a hledali úspěšné absolventy naší školy, vlastně starší spolužáky, kteří dosáhli úspěchů v různých oborech. I v tomto pátrání jsme byli velmi úspěšní, našli jsme absolventy mezi podnikateli, sportovci, lékaři, a dokonce i politiky. Absolventy potom škola oslovila a někteří z nich si udělali čas a přišli na besedu s žáky. To všechno pokládám za důležitý krok v budování národní hrdosti. Musíme být hrdí nejen na minulost, ale i na současnost.

Do jakých předmětů výchovu k vlastenectví zařazujete?

Vlasteneckou výchovu lze zařadit kamkoli. Jak už jsem řekla, dávám přednost prožitku, takže vycházím z toho, čím zrovna děti žijí. Nejlépe se osvědčuje například mistrovství světa v hokeji a sportovní klání vůbec. To jsme vlastenci všichni. Hlavně když vyhrájeme.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

Já čerpám inspiraci v učebnicích českého jazyka, nebo v učebnicích Člověk a jeho svět a Vlastivěda. Pokud zde nenajdu, to, co potřebuji, a musím přiznat, že to občas bývá, vyrábím si materiály a pracovní listy sama. Nedám dopustit na interaktivní tabuli, ta je neocenitelný pomocník.

Jaké materiály, nebo témata byste vy v učebnicích ocenila?

Materiály snad žádné, jak jsem řekla, internet je takových materiálů plný, ale články v učebnicích českého jazyka, od kterých bychom se mohli odrazit, by nebyly k zahození. Ono, když nad tím přemýšlím, ani v čítance není tolik textů, abychom na nich mohli stavět výchovu k vlastenectví. Určitě postrádám české pohádky.

Učitel: UM1 (moravská škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Žáky k vlastenectví samozřejmě vedu. V rámci vlastenecké výchovy žáci poznávají rodné místo a následně celou republiku.

S místem kde žijí, problém nemáme, protože žáci jsou vedeni z rodin k tomu, aby byli hrdí na svou obec a region. S vlastenectvím v širším pojetí je to ale poněkud obtížnější. Já se snažím ve svých žácích podporovat myšlenku vlastenectví ve všech předmětech, kde mám tu možnost, nejvíce však v českém jazyce, vlastivědě a přírodovědě, nebo také v hudební výchově. Pokládám za nezbytné, aby žáci byli hrdí na místo, odkud pochází, aby měli povědomí o naší vlasti a pokud toto povědomí nemají z rodiny, je nutné, aby ho dotvořila škola. V rodinách se podle mne o vlastenectví a vlasti příliš nemluví, rodiče spíše řeší jednání našich politiků. Děti tak nabývají dojmu, že vlast tvoří právě politici a podle vzoru rodičů zaujímají k nim a následně i k České republice jako celku negativní postoj. Proto pokládám za nezbytné, ukázat dětem, že Česká republika není pouze její politické scéna.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

K vlastenectví žáky samozřejmě vedu, ale pro děti je to velmi široký a nepředstavitelný pojem. Proto vždy začínám s místem, kde žijeme. S rodným krajem a obcí je to u nás poměrně jednoduché. Rodiče i žáci znají dobře svůj kraj, jsou hrdí na svou obec a její zájmy dokáží bránit, pokud jde ale o hrdost na Českou republiku, bývá to horší. Žáci často od rodičů přejímají negativní postoj ke společnosti a ke všemu, co ji reprezentuje, proto pokládám za svou povinnost ukázat žákům správnou cestu, vést je k hrdosti a úctě k celé naší vlasti.

Jakým způsobem v žácích budujete úctu k celé naší vlasti?

Především se žáci musí s naší vlastí seznámit, aby měli důvod být na ni hrdí.

Já jsem volil dva různé způsoby, jak toho dosáhnout. První způsob je aktivně se zajímat o dění v naší zemi. Žáci sami nemají příliš zájem o tyto věci. Já ale žáky motivuji k tomu, že aktivně pracují, tvoří a sbírají informace o naší vlasti, které pomocí referátů nebo prezentací předkládají svým spolužákům. Žákům vždy zadám zajímavé téma, týkající se České republiky a je na nich, jak si s tím poradí. Může to být téma z minulosti, nebo žáci plánují výletu po republice, seznámí ostatní se sportovní, či kulturní akcí, která v republice probíhá a některých akcí se i zúčastníme. Žáci tímto způsobem získávají povědomí o naší vlasti a o tom, co se u nás děje.

Druhý způsob, který využívám, je zprostředkovat žákům zážitek, který podpoří vlastenectví. To spočívá v tom, že zvu do školy zajímavé lidi a pořádám s nimi besedy. Měli jsme na škole spisovatele, cestovatele ale i sportovce a žáky to vždy velmi oslovilo. Také se snažím podnikat s žáky výlety, byli i na poznávacím výletě v Praze, ale to je pro některé rodiče poměrně dost finančně náročné.

Podporují rodiče vaši snahu o vlastenectví u žáků?

Jak kteří. Někdo poněti o vlastenectví má, jiný ne. V rodinách se o tom moc nemluví. Ty děti, kteří to mají z rodiny, ty dotvářím a ty co to z rodiny nemají ... tam je to jedno. Někteří vůbec neví, že existují jiné národy a jiné státy.“

Takže tady vládne spíše patriotizmus k rodné obci?

To je přesné. Většina obyvatel jsou starousedlíci, jejíž rodiny zde žijí od nepaměti, mají tu své chalupy, pole, to je jejich domov a běda, kdyby jim na něj chtěl někdo sáhnout. Co se ale děje jinde, je příliš nezajímá, nebo zajímá, ale nechťejí to řešit. To je vidět například u každých voleb. Starostu si volí poctivě, ale do parlamentu volit nejdou, ať prý si v Praze dělají, co chtějí. Bohužel se tyto názory objevují už i u mladých lidí, a to je nutné změnit.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

S výukovým materiálem nemám problémy, využívám vše, co je dostupné na internetu, v encyklopediích, životopisných a vzdělávacích knihách, zkrátka vše, co najdu.

U nás jsou i stále ještě živé zvyky a tradice, které se, na rozdíl od větších měst, poctivě dodržují, a to je ten nejlepší materiál, který si umíte představit.

Učitelka: UM2 (moravská škola)

Vedete své žáky k vlastenectví?

Výchova k vlastenectví je pro mě velmi důležitá.

Já sama sebe považuji za vlastenku, a proto pokládám za povinnost, ve svých žácích probouzet a podporovat lásku ke své zemi. Snaží se vést žáky k zodpovědnosti a spoluúčasti na dalším rozvoji naší republiky. Bohužel většina zodpovědnosti zůstává na škole, rodiče se v této problematice příliš neangažují.

Jakým způsobem vlasteneckou výchovu uplatňujete ve vyučování?

Já se v prvé řadě snažím při každé příležitosti seznamovat žáky s úspěchy, které Češi dosáhli. V hodinách literatury žákům představuji vynikající autory, kteří se podepsali na rozvoji nejen české, ale i světové literatury a jsou nositeli Nobelovy ceny, Ukazují jin české knihy, které byly přeloženy do jiných světových jazyků. Máme i knihovničku s některými takovými díly. Dále žáky seznamuji s našimi vědci, jenž jsou podepsáni pod řadou objevů, ale i vynikajícími skladateli, muzikanty, zpěváky, či sportovci, zkrátka se všemi, kteří dělají dobré jméno naší vlasti a zaslouží si, abychom o nich mluvili.

Nezanedbatelnou úlohu ve výchově k vlastenectví zaujímá poznávání dějin naší země, které jsou spojené s dějinami celé Evropy. Dost často jsme v nich hráli důležitou, a nezanedbatelnou roli.

Přinášejí žáci nějaké povědomí o naší vlasti i z domova?

Většinou ne. V rodinách se toho o vlastenectví dozví poměrně málo. Ve škole se pak není, o co se opřít. Před každými volbami s dětmi mluvím o tom, jak je to zodpovědné, jít volit a zvolit si správně. Mnoho dětí ale vůbec netuší, co to znamená. Proto se snažím učit je demokracii v praxi, když se třeba jen rozhodujeme o tom, co budeme dělat.“

Jaké další metody ve výchově k vlastenectví využíváte?

Mě se nejvíce osvědčují projekty. Je samozřejmě nutné zvolit zajímavé a pro žáky atraktivní téma, a potom je projekt nejlepším zdrojem informací. Projekty do vyučování zařazuji poměrně často a ráda. S žáky jsme letos již absolvovali například projekt Karel IV, nebo Co můžeme změnit v naší obci, nebo Volby do školního parlamentu. Žáci shánějí materiály, seznamují se s problematikou a často objeví něco, co si do té doby vůbec neuvědomovali, obzvláště když se to týká školy, nebo obce. Často do své práce zapojí i rodiče a ostatní členy rodiny, takže osvěta se šíří dál.

Máte dostatek kvalitních výukových materiálů k výchově k vlastenectví?

Materiály si často vyrábím sama, používám dostupné publikace, které máme ve škole, ale také videa, internet, CD s nahrávkami či životopisy. Z učebnic čerpám pro výuku, z ostatních materiálů pro výchovu.

To znamená, že v učebnicích nenajdete nic, co by se pro vlasteneckou výchovu dalo použít?

Ale to víte, že najdu, ale není to cílené. Když si v učebnici českého jazyka přečteme třeba o Libuši, navážu na to a téma rozvinu, já si ale vytvářím materiály, aby byly přímo určené k vlastenecké výchově, a to v učebnicích nenajdu.

Příloha 2 - Žákovské dotazníky

26

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano
Proč?

Ne
Proč? Protože se mi nelíbí Česká vláda.

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano
Proč?

Ne
Proč? Protože bych chtěl bydlet někde jinde než v Česku.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten co hájí svou vlast.

25

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano
Proč? Čeština je krásný jazyk.
Máme zde spoustu krásných památek.

Ne
Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?


Ano
Proč?

Ne
Proč? Chtěla bych hodně cestovat a navštívit ^{Paříž} ~~paříž~~ a Ameriku.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Můj táta.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč? protože mám hezký celou rodinu a narodila jsem se hezký

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? protože je mi hezký líbí a mám hezký celou rodinu a jsem hezký dívka

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

moji celá rodina

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? Vědu si tu docela pěkný život, a narodil jsem se v hezké rodině.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Protože tu bude žít i moje rodina, a je to docela pěkná věc, a mám ji rád.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Vlastenec je ten kdo vlastní svou

Popiš, popřípadě nakresli obrázek nebo vlastní nějakou věc.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Máme hodně krásné památky, zoo a další krásné budovy a místa kam můžeme jít.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Mám hodně rodinu, kamarády a líbí se mi tu.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk který je hrdý na svoji vlast.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

MÁM TU NEJLEPŠÍ (MOJ) KAMARÁDA
TONDU

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

HOVNĚ S RODINOU CESTUJU A LÍBÍ SE MI V NĚMECKU

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

JE TO ČLOVĚK KTERÝ JE NA SVUOV VLAST



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? Protože mám špatné vzpomínky na své rodiče. Ne kým veškerým věcem. Když tam se máš domů: navzdor tě nikdy máš sám sta.

2. Chlál(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? Protože chci ~~získat občianstvo~~ žít v Americe

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek
Člověk který má rád svou zemi (rodinu)



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Protože mám hezky rodinu a kamarády

Ne

Proč?

2. Chlál(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Nechej mluvit anglicky alyže nezapomněš češty jazyk.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Karel IV.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Měl naši semi rád a nechal nám tu parálky

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

PROTOŽE MÁM POCIT, ŽE ČR JE VÝZNAMNÁ
KVŮLI ZDEJŠÍ KRAJINĚ A PAMÁTKAM

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

PROTOŽE JSEM SE ZDE
NARODILA A JE TO MŮJ
DOMOV.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

TEN, KDO ŽIJE V NAŠÍ VLASTI (V ČR)



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že jsi se narodil v České republice?

 Ano

Proč?

V České republice se měly žádné katastrofy jako např. tornádo, mlha
nebo lavina, jsme srdcem evropy, jsme nám máme moře okolo se
u nás bezpečno.

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

V České republice je krásná, všem by se rozumělo a jsou lidé, kterým
já mám moc rádo, možná ani jezera a hrady a města bych s
ní měl přáteli.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Vlastenec je ten kdo vlastní celý stát.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

milos Leman



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Máme své lidi pomáhá.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč?

Chci být lyžičkář a mořák.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Toho co je hrdý na svou vlast a na politiky.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

~~Pročže česká republika je krásný místo.~~
Pročže česká republika je krásný místo.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč?

Protože chci cestovat světem ale vím že se to nikdy nestane. Je to realita.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

214

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? protože je tu hezky.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Protože bych chtěla cestovat.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk který prezentuje Českou republiku

716

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? protože se mi líbí tady takrajina máme hezký památky a je tu hezky.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? chtěla bych vyskousět něco jiného.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

vlastenec je který má rád svoji zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Ano jsem protože je tu hodně skvělých památek. Je to tu hodně krásné a nejsem tu žádný cizinec!

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože tady mám několik přátelů třeba a máš tu spoustu krásná a zajímavá

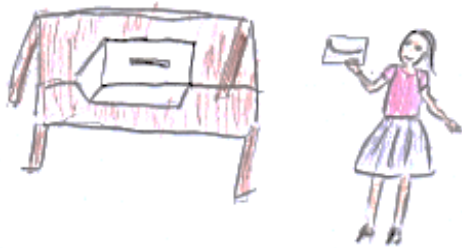
Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je někdo, pro koho chceš něco udělat. Vlastenec je prezident. Vlastenec je každý člověk zemi.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Mě se tady líbí a umím česky což cizinci moc neumí.

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Chci tu žít dál protože tu budu mít mnoho dobrých přátel. Kamarády tady budu mít.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Já si myslím že vlastenec je někdo co máo činnosti v zemi.



ZM

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? MÁM TO TADY KRÁSNĚ

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? MÁM TADY RODINU A KAVARÁČKY

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

SVOJÍ VLASTI.



VLASTENEC JE ČLOVĚK CO JE HRDÝ NA

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? PŘIČEMŽ ČESKÁ REPUBLIKA JE KRÁSNÉ MÍSTO

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? MÁM TU RODINU

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? KAREL ČTVRTÝ BY NEJVĚTŠÍ VLASTENEC

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



KAREL ČTVRTÝ

ZM 17

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? *První dva důvody je, že jsem bez práce, učím se v škole, mám kamarády (ky) a to je hlavní je, že jsem z Prahy a můžu se na to i kdyhdy vrátit.*

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? *Protože jsem z Prahy a mám tu své kamarády (ky) a mohu se vrátit, když budu chtít.*

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Ten kdo má rád svou zemi



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? *Vždyť je krásná země, mám kamarády a mohu se vrátit, když budu chtít.*

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? *Protože jsem z Prahy a mám tu své kamarády a mohu se vrátit, když budu chtít.*

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk, který má rád svou zemi a má kamarády a mohu se vrátit, když budu chtít.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč? Protože se mi líbí jazyk.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Protože jsem se narodil v ČR.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Ten kdo třeba fandí hokeji. A nechce se odstěhovat do jiné země.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Líbí se mi tu protože tu není v létě velká
horko a v zimě velká zima.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Líbí se mi kde teď jsem. Mám tady
kamarády.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Vlastenec je prezident

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Chováni naší vlast a stará se o ni.
Když myslí jak zajistit lidem to co potřebují.
U nás v ČR jsou volby našeho vlastence.
Říkáme mu prezident.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? Protože se mi nelíbí Česká vláda

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? Protože bych chtěl bydlet někde jinde než v Česku

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten co hájí svou vlast

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč?

Čeština je krásný jazyk.
Máme zde spoustu krásných památek.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 NeProč? Chtěl bych hodně cestovat a navštívit ^{Příběh} ~~příběh~~
a Amerika

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Můj táta.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože každý nejsou skoro žádné problémy např. hurikány, tsunami, borbáda, zemětřesení, války. Máme tu dost jídla a vody, a také dost kyslíku

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Chci žít s rodinou a taky se jinde mají velké problémy např. tsunami.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je někdo kdo je starý o osudu naší vlasti



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Nelíbí se mi to že je tu nic budov, má přírody a lidé. Nic přírody, kahanují odpadky, nicoho si nevážejí.

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? ano ale protože jsem sám rodinnu ale chci cestovat do jiných zemí.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Chci být sítel na Slovensku, protože je tam krásnější a je tam více přírody, málo lidí a více přátelské lidi.

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Chci být sítel na Slovensku, lépe se mi tam více má v ČR

Kdo je podle tebe vlastenec? (Mami) já, vlastním jsem v pobrovicích.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek (Realit...) můj kate vlastně úplně myšlenka



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Snaže za svůj štance

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Mám rád hory a moře.

Kdo je podle tebe vlastenec? Ten který má rád naši vlnet.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



711

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože jsem se rodil mi tu líbí.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Líbí se mi v České republice, a jsem happy.
Líbí se mi tu.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



711

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Jste tak krásná.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Možná - ~~protože~~ protože jsem věřil hodně na vstětí
a chci to poznat něco nového.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? ten kdo je hrdí na svou vlast (zem)
Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? mám tu dobrou píseň a hodně přátel.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? protože jsem tu celý život a mám tu všechny své blízké.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten kdo má rád svou zemi a chce ji rozvíjet.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? protože v České republice je krásný život a lidé jsou mi tu.

Proč?

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Nechci se učit jiný jazyk než češtinu.

Proč?

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten kdo má rád svou zemi a chce ji rozvíjet.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože v Česku žila spousta dinosaurů, víc než na Slovensku.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Abych vykopával dinosaurů kosti a abych odkryl zbytek kostry *Panosteaa*.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Václav Klaus - osoba hrdá na svou vlast

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože jsou krásní

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Mám tu své rody

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



7 37

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože je to země krásná.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože v jiné zemi je to na nic.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Ten kdo se někdy stěhuje do jiné země
Popiš, popřípadě nakresli obrázek k němu. Že rád žít v ČR a má rád Českou republiku.



Maňáček-
722

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože je to tu pěkné je to v dobrém podnikatelském pásmu lidé
chtí se přestěhovat na venkov/do menších měst než je Praha

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Ano chtěla ale někde v menším městě než je Praha

Proč?

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Ten kdo má rád svou zemi a je na ni hrdý

Wendy-
722

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože je tu hezký je to v dobrém podnikovém pásmu ale
chtí se přestěhovat na venkov/do menšího města než je Praha

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Ano chtěla ale někde v menším městě než je Praha

Proč?

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Ten kdo má ráč svou zem a je na ni hrdý

213

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože se mi líbí a v jiné zemi se nemají tak dobře

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože se mi líbí.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

člověk který reprezentuje má ČR.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano Máme spoustu krásných míst, hradů a zámků
Proč?

~~Ne~~

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano
Proč? protože je všude dobře a doma nejlip

~~Ne~~

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Udržovatel naší země

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Líbí se mi tady příroda, líbí se mi čeština jako jazyk a
nějak celkově to tady mám rád a líbí se mi tady

~~Ne~~

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? chtěla bych tady mít hezký rodinný domek a
chodit do okolí na výlety a jezdit třeba do hor.
Ale zároveň bych chtěla hodně cestovat do zahraničí.

~~Ne~~

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten, kdo má rád svou zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 AnoProč? Česká republika je hezká
a čeština je pěkný jazyk.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Líbí se mi tady.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk který má rád svoji vlast, a snaží se pro ni udělat co nejvíce.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 AnoProč? Protože se mi v České republice líbí
líbí se mi protože mám naši historii
máme krásnou přírodu a kuluru.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 AnoProč? Protože tady chci pracovat
a líbí se mi tady.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je člověk který
má rád svoji zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano V Česku se mi líbí ~~že~~ je tu nádherně
Proč? a je to krásná země

Ne
Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano
Proč?

Ne ~~ne~~ ^{dovolenou} ~~ne~~ řadu sem líbí je tu nádherně
Proč? máre nepotřebuji k moři jezdit
na dovolenou řadyby jsem žil nikde jině
že je máre tak bych neměl kam jezdit
Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten kdo je hrdý na svou
vlast něco jako já ~~sem~~ ~~sem~~
~~protože~~ taky jsem na mou vlast
hrdý.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Česká republika je nekonečnou
divnou zemi a je to s mnoha
surovými

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Protože mimo toho jsou různé věci
lesy a památky. např. kořalnice

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec se má být ke své rodné republice
ne a bojovat za ni a za její práva

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč? protože mám hezký celou rodinu a narodila jsem se hezky

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? protože je mi hezky líbí a mám hezky celou rodinu a jsem hezky vzhledem

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

moji celá rodina

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? Vědu si tu docela pěkně žít, a narodil jsem se v hezké rodině.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Protože tu bude žít i moje rodina, a je to docela pěkná země, a mám ji rád.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Vlastenec je ten kdo vlastní svou

Popiš, popřípadě nakresli obrázek nebo vlastní nějakou věc.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Máme své lidi pomáhá.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč?

Chci být šťastný a mít.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Toho co je hrdý na svou vlast a na politiku.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

~~Pročže Česká republika je krásná země.~~
Pročže Česká republika je krásná země.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč?

Pročže chci cestovat světem ale vím že se to nikdy nestane. Je to realita tu.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

neví

Z 14

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? protože je tu hezky.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Protože bych chtěla cestovat.

Kdo je podle tebe vlastenec? Člověk který prezentuje Českou republiku

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

P 16

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? protože se mi líbí tady takováina máme hezký památky a je tu hezky.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? chtěla bych vyskocit něco jiného.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

vlastenec je který má rád svoji zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? PRODUCE MÁME ŠKOLNÍ PRÁČKY NE VÍMĚ
NE KDOŽ VEZDÍMŮ CELÝ SVĚT TAK SE MÁM DOVĚŘ: NEVÍMŤE VÍMŮ MÁM ŽÁKŮ

2. Chlál(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? PRODUCE ČLŮJ ~~PRODUCE ČLŮJ~~ DÍŽET V AMERICE

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek
ČLOVĚK KTERÝ MÁ RÁD SVŮJ ZEM (VÍMŮ)

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Pročže mám lady rodinu a kamarády?

Ne

Proč?

2. Chlál(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Nechej mluvit anglicky, aby je nespomíte sč český jazyk.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Karel IV.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Měl naši semi rád a nechal nám bu parohy

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Pročže tady máme sídlo uhávně vodů, přírodu a je tady tak krásná tepla a slunná.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Pročže tady mám rodinu a líbí se mi tady.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten, který má rád svou zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč?

Mám tu hezký život

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Pročže tu mám rodinu a nechtěl jsem ji opustit

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Milos Zeman

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože je tady mnoho památek přijde mi to bezpečná země z bohatou minulostí.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože tu žijí všichni moji příbuzní

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Všichni kdo jsou pišni na svou vlast

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč? Právě a Česko je hodně znečištěná zem. Radši bych byla Němka (z Německa).

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože jsem se tu narodil

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten kdo má rád svou vlast.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? protože mám tady celou rodinu a narodila jsem se tady

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? protože je mi tady líbí a mám tady celou rodinu a jsem tady zvyklá

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? moji celá rodina

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? V ČR se dozvušíme všechny lidky. Je tady hodně slonůk a medvídků

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Mám tady rodinu a přátel a přítele

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten co se narodil v ČR a je tady spokojený a chce tady žít. Vlastenec je ten co má svůj dom, příbuzná, přátel a...



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano *Náš národní kulturu, hřebení a je nejlepší a když i ostatní
Proč? lidé s občanskou vědomí.*

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano *Protože je to moje rodná země.
Proč? Nikde to nemám tak dobře jako tady.
Je tu spousta dobrých myšlek a lidí.
Mám tu i svého oblíbeného prezidenta kterého jsem.*

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je člověk který je hrdý na to, že se narodil ve své zemi.



*Bojuje za ni a obětuje jí.
Má ji rádi a dělá pro
lásku a svět*

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano
Proč? *Jo jsem se to držím země sice má
někdo co má má velení a Jajim von histoy
a proutek*

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano
Proč? *Chci protože by jsem se občas
dálka tak by jsem se občas
a pán ledě by jsem se občas
svět rodinn*

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

*Je to člověk který má svou
zemi v každém zemi
co je země
a lid
který svou zemi
má moc
a obždi své*



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Pročže každý nejsem velký ani zeměřezení, hvězka ani oad.
A že co nášerna země se spousta památek.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Pročže se mi eu líbí mám tu celou rodinu a kamarády.
(ale cestovat chci)

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk co je hrdý na svou zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Líbí se mi náš Jazyk a naše zvyky.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Mám tu svoji rodinu. A jsou tu krásné města.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? ten kdo stojí za Českou Republikou.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

748

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Nemí tu moře a máš k němu přístup. Kdybych u něj bydlela nebylo by tak zajímavé jako jednou ročně.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Mám tu rodinu.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Zajímá se o svou zemi a je za ni rád.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože jsem tu svíralka.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože tu mám kamarády.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je člověk který se svou zemi a má rád Českou republiku.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? Já jsem malý stát ale jsem samostatný stát nejsem několik dalších států dohromady.

 Ne

Proč? Jsem malý stát.

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč? Protože česká republika je celkem bezpečná země.

 Ne

Proč? Nevím jak to bude v budoucnosti co když mě třeba nebude tak česká republika bezpečná to se neví.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je podle mě někdo kdo je věrný svému zemi je to někdo kdo brání svůj mateřský jazyk (jako jazyk své země o které si myslí, že je k ní vlastenec)
 Příkladem mohl být Tomáš G. M. ve válce riskoval se svými legiemi zároky, aby

uskutečnili svůj sen a byli samostatný stát a bránili právě i svůj mateřský jazyk češtinu před němčinou. Také si stály za svými památkami. Pověř je, že vlastenec měl být obávaný a stát si za svým národem, a nebát se říct svůj národ.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože jsem rádý v České republice kvůli samoty.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože protože jsem rádý dobrými lidmi.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je to, kdo se strašně miluje Českou republiku.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Protože jsem rádý v České republice a líbí se mi čeština. Jsme dobrý stát veš sportu a technice. Jenom mě trochu mrzí že nemáme moře.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Chtěl bych žít v české republice, protože rády mám lidí kerovintníchých úkolů. Česká republika je ochotný stát a je rády pohoda.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je ten, kdo má rádý svoji vlast a je ochoten svou mi lojovat nebo ji ochovat.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

PROTOŽE JSI MYSLÍM ŽE ČESNÝ NAROĐ JE
 JINĚA JE "ORIGINALNÍ"
 ŽÁDNÝ JINÝ STÁT NEPOUŠTĚVÁ A TO ANI JINĚM NĚJAKU

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

NEVÍM PROTOŽE BJE CHCI POJÍVAT DO LONDŮM
 JAKY TO TAM JE. MOŽNÁ TAM BUDU BÝTET
 ALE DOŽVÁ ME!

 Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

VLADJENEC JE TEN KDO JE HRDY NA SVOU ZEMI
 MYSLÍ ŽE JE LEAŤ NEŽ OSTATNÍ A NECHCE
 ŽIT JINDE POKÉ VE SVÉ ZEMI.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

JSEM. MÁM TU SUPER KÁMOŠKY. I KDYŽ MÁM MÁMU V RAKOVSKU
 A JEZDÍM TAM NA PRÁZDNINÁCH. TAK DOKAŽU
 PEBYDU MÍT HOTOVOU ZÁKLADKU A STŘEDNÍ
 TAK NEBOJLÁM TAM BÝTET. BOJÍM SE SIKAMU

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

MOŽNÁ JEŠTĚ NEVÍM CHCI VYSTUDOVAŤ VYSOKOU
 ŠKOLU AMERICE NEBO V LONDÝNĚ A PAK
 ŽIT 2,3 ROKY V RAKOVSKU NEBO V AUSTRÁLII
 A PAK SE UJÍDĚ

 Ne

Proč?

MOŽNÁ AŽ VYSTUDUJI VYSOKOU ŠKOLU TAK
 BUDU V RAKOVSKU AUSTRÁLII LONDÝNĚ NEBO
 AMERICE ZŮSTATU

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Prezident - Miloš Zeman
 chrání naši zemi
 a když bude válka
 tak může O. Masaryk
 dělat vojáka

(nenávidím ho)

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Protože tu není válka
a je tu klid

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Je tu klid a docela si levno

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Ten kdo se narodil v ČR

Popiš, popřípadě nakresli obráček

ten co si třeba obětuje
dost pro svou zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Protože jsme měli rást, ale zůstali jsme dobří v
sportech jako: hokej, tenis, a hlavně máme ~~tu~~ Ledcecků.
Máme i pětko bytů. Když jsem prošel Bulharskem
tak jsem mi tam vůbec nelíbily baráčky zatímco tady
Ne
Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Protože jsme svobodná země. Nemáme tady
teroristy (zatím) Máme tady rozumný politikář
Babiše, a tady prezidentka je Miloš Zeman. Mám tady
taky rodinu a hlavně rodiče a sestru.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obráček

politik: Andrej Babiš
prezident: Miloš Zeman

Právský
Hrad!!!

Miloslav Zeman
or Babiš
spolu vládnou
vládnou Zeman
to o Zeman je slavný



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

PROTOŽE JE TO KÁMERNÁ ZEMĚ, KTERÁ JE PLNÁ MILÝCH LIDÍ.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

PROTOŽE JE TU HODNĚ DOBRÝCH PRACÍ A V CELKU LEVNÝCH BYTŮ (DOMŮ).

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

VLASTENEC JE ČLOVĚK, KTERÝ JE HEDY NA SVOJÍ VLAST.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

~~Protože Česká republika~~ Protože v České republice bylo vynalezeno spoustu vynálezů a bylo tam spousta známých lidí.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Protože je tu hodně meteoar co dělat za prací i na odělní a je tam bezky.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je člověk, který má rád svou zemi a byl by ochoten udělat cokoli pro svou vlast.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Oblíbka, mě moc ale na památku jsem velmi hrdý.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Mám rádu rodinu a chci být bydlit v zahraničí.

Nejím

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Nejím!!

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že jsi se narodil v České republice?

Ano

Proč?

Ano jsem hrdá protože jsem ~~z~~ na českou republiku ryadaj, mluvydy meby tu nejou rovnada. jsou tedy hodne lidé je tu hrdá přívoda

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ano chtěla bych v dospělosti žít v ^{české republice} protože bych chtěla aby se máji děti narodili v ^{české republice} když jsem se tu narodila i já.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Páť



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Je to hodně pamanit. Já si mi brácha i teta se
byly vni nějaké moře ale co jsou byly krásný hospodářství
Milyji to byly a nechtěl bych žít nikde jinde.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Chci ukázat dětem že splní celou. Měně se to
a všem se mi rodiny byly. Ne miki je měně
lepší místo než hollu je moje stará a nikdy jinde by
žít nechtěl.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Občle mi je vlastenec člověk který žije v té zemi
Myslím si že vlastenec člověk je to žijící ne kde žijeme.
Kdo je vlastenec je člověk který žije v své zemi.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

Česko je ve všem 100 let dozadu.
Naše platy jsou nízké. Jsme malý stát.
Naši politici stojí za p...
na. Lipno.

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

Chci jet do Ameriky kde je moře, obchodní centra a
chtěla bych si svůj život v... a ne jezdit na dovolenou
na. Lipno.

Kdo je podle tebe vlastenec? Zachránit 155

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Zachránit lidi životy a starají se o nemocní.



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč? protože jsou hezky a stalo se tu spousta krásných věcí.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? protože bych jednou chtěla být úspěšná podnikatelka v zahraničí.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je člověk, který má rád svou zemi a obhajuje ji.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

 Ne

Proč? Protože si představuji svůj život na Floridě.

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Člověk který je hrdý na to kde se narodil nebo kde žije.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano Ano, jsem jsem ráda, protože tu nemáme v valce holek
Proč? mají lidé jiné. Máme tu čisté prostředí plus skopci
a šelma ne jn nejake' šovakny. Pročv jsem hrdý/a
že tu máme říd.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano Ano, určitě, ale chtěla bych i cestovat po světě
Proč? navštívit jiné země a Českou krajinu. Nijte
časem bych ale chtěla řídit Saoly to české
republice, v mé rodné zemi. Tady se cítím nejlépe.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek
Ja' osobně si myslím, že vlastenec
je ten kdo chce naši zemi. Komunisti si
myslí, že je to někdo jako prezident (MILOS ZEMAN).
Vlastenec by také měl být hrdý na naši zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

musím žít tu nem mohu

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

Raději bych chtěla formovat různé nové věci

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



Vlastenec je náš prezident
Miloš Zeman

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

 Ano

Proč?

Orotě si myslím si Česká Republika je dobrá. Máme svobodu a mír. Ne máme sobot. Bojujeme za svoji zlat. Nemáme žádné útoky ani žádnou válku a směl ani nikdy nebude.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Máme to tedy pilně je tedy svoboda a mír. Nemáme tedy žádnou válku ani žádné útoky. Líbí se mi tedy. Nastala jsem se tedy a jiné místo takím moc nemám.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Vlastenec je podle mě ten co to ~~to~~ tedy má myslí a ví se tu narodilo. Měl by se uctívat mít a chránit naši zemi. A měl by tedy od malicka až do smrti je to někdo kdo uctívá na naši zemi.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

 Ano

Proč?

Orotě jsou tu památky a k památkám kajimara minulost. Když jsem šel jinde tak by jsem to neviděl

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

 Ano

Proč?

Orotě jsme malá země a jsme mírozemí. Takže tu nejsou pokroky. Jsou tu madkové památky

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Ai kdo máv' vlasti pomáha' a ochranuje



Můžoa to být někdo

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

Protože se mi líbí a mám hezkou rodinu.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Už jsem si to zvyklá.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Nevím.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že jsi se narodil v České republice?

Ano

Proč?

*Protože je mi to moc dobrá.
A jsem rád že jsem se narodil.*

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

*Protože se mi to líbí.
A nikdy bych odtud nikdy nešel.*

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Každý člověk který se tu narodí



P 38

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč? Protože Česká republika je super.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože jsem se tam narodil.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec? Vlastenec je člověk do se klisí ke svému
národu. A dává se hájato.

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

P 31

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč? Protože se tu střídá roční období a líbí se mi to.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč? Protože se tu narodili moji rodiče, prarodiče, praprapráci
je a protože tu mám rodinu a kamarády.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Ten kdo je hrdý na svůj stát.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(a) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

No... máme dobrou dopravu, doktory, nemocnice, policii
a skvělé památky, youtubeřy např. Kateřina a Jiřka Král
(Gogorná TV) Gogorná (Daniel Brauch) no všechno mám stáhnout
proč?

Ne

Proč?

2. Chtěl bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Nechci rekrutovat peníze na lékadla, rodě říkám že jsem
a má někde kde se nemítím domovně a učebník na
horách časy.

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Jen lids spolupracuj a in prezidentem



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý na to, že ses narodil v České republice?

Ano

Proč?

Protože se mi tady líbí památky

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Ne

Proč?

Protože chci prozkoumat nové země ve kterých jsem ještě nikdy

Kdo je podle tebe vlastenec? Vlastenec je člověk který je hrdý na svou zemi

Popiš, popřípadě nakresli obrázek



Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

že je česká republika vážně úžasná.

X

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Mám tu spoustu kamarádů a hledat noví bych nechtěl
žije se mi tu dobře s nimi.

X

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Je to muž který je velice hrdý na ~~svoje město.~~
svojí stát.

Dotazník pro žáka

1. Jsi hrdý(á) na to, že ses narodil(a) v České republice?

Ano

Proč?

ani jedno jsem rád že tady žiju ale když se spouští na
prezidenta nemůžu nesmět to sáhnout Donald Trump atd.

Ne

Proč?

2. Chtěl(a) bys i v dospělosti žít v České republice?

Ano

Proč?

Narodil jsem se tady jeto tady rábně

Ne

Proč?

Kdo je podle tebe vlastenec?

Popiš, popřípadě nakresli obrázek

Někdo kdo-by dal život za vlast
Ne odkázal by se od vlasti a pomohl
by za každou cenu